

8:289
-620-

Transilvania

An. LII.

Maiu 1921

Nr. 5

Tudor Vladimirescu

dramă de N. Iorga

ACTUL I-iu

Un Salon boieresc, într'un oraș de provincie.

SCENA I.

Nicolae Glogoveanu, Jianu, Vistierul Dumitrachi, Samurcaș, Dascalul
Andronie, preotul, Tudor, alți boieri.

Samurcaș

Dădu Dumnezeu arhonia și ni-a venit ispravnic bun, vom mai putea dăinui în liniște pe moșiile noastre și drepturile care ni s'au răpit de țărănimea neliniștită, ni le vom lua înapoi.

Jianu

Care drepturi, frate?

Samurcaș

Ale dumatile și ale mele. Acelea care ni s'au smuls de un rând de ani, de ni-a scăzut averea, de ni s'a înjosit mândria, cu care se ține această țară, de ni s'au pornit spre risipă casele odată îndestulate cu toate cele. Drepturile, provisiunile noastre, moștenite de noi din moși și strămoși, aflate de noi aici, socotite de noi ca sprijin în rosturile ce ni s'au dat pentru vrednicia noastră. Drepturile pe care noi, stâlpi ai patriei, n'ați știut să le țineți sus, de am ajuns cu toții baljocura moșicilor și a lumii întregi.

Jianu

Tot nu înțeleg. Eu, Vornice, am ca și înainte casa mea pe moșia mea lângă biserică unde mi-am pus în pământ pe ai mei, cari au murit. Din căsătorie mi s'au născut șapte copii.

Vistierul Dumitrachi

Să vă trăiască boierule, să ajungă băieții la rang înalt, fețele să se mărite la loc bun și bogat. Și să te fie mulți ani pe dumneata, părinte milostiv al slugilor d-tale toate, cu mine să-raqul, în frunte.

Jianu

Vorbiam cu dumnealui. Știi, boieri suntem cu toții, dar nu ne cunoaștem tot dela o vreme. Pe Glogoveanu-l știu de când strămoșul meu mergea la luptă cu strămoșul lui pentru țara aceasta pe care toți o văd, dar pușini o simt. Pe tata dumisale Samurcaș l-am cunoscut de când a venit în țară și multe vorbe de-ale noastre de baștină le-a învațat dela mine. Pe dumneata, nu că vreau să te jignesc, dar te-am văzut pe lângă prea multe uși dușmane, ca să mă bucur că acuma ai voi s'o păzești pe a mea.

Dumitrachi (vrea să răspundă)

Și atâta deocamdată.

Eu ziceam că din trupul meu am șapte copii. Dar sufletul meu de creștin și patriot e dator cu dragoste la cinci mii de țărani pe zece moșii. Eu îi botez, eu îi cunun, eu îi pomenesc de moarte. Din ostenele lor mă hrănesc eu și casa mea, și n'am văzut până acuma nimic la acești oameni buni care să nu se cheme recunoștință și omenie.

(Tudor vrea să vorbească)

Glogoveanu

Lasă, Tudore, să vorbească întâiu cei cari sunt mai bătrâni ai noștri și mai mari ai tăi. Dumnealui Jianu știe ce este inima ta. Răspuns ar avea să dea Vistierul. Noi suntem de casă și ascultăm. Samurcaș ce poștește Vistierul spune. N'am mai văzut o țară ca asta. Toate merg dea 'ndoasele aici. La Impărăție știe fiecare ce i se îngăduie. Când vede Turcul, creștinul nostru cade în genunchi. Cel din prostime se uită cu smerenie la dregător. Dregătorii se iau unul cu altul după rangul fiecăruia. Iar la un semn al Impăratului nu e cap care să se fie între umeri.

Aici e dimpotrivă. De Vodă, pentru că unii zic că e străin, își râde oricare. Toată lumea se ține numai de pâri. Stambulul n'are de lucru, decât tot cu jălbile proaste care se imbulzesc de aici. Iar, de când cu burzuluielile porcarilor sârbi de peste Du-

năre, orice țăran crede că a lui e țara pentru care e chemat să-și facă datoria de muncitor, și atâta...

Tudor

Mă iertați, eu i-aș spune o vorbă dumnealui.

Glogoveanu

În casa mea, nu. Eu îmi apăr pe aceia cari stau supt acoperemântul ei, și, când o să trebuiască și pentru tine, n'oiu lipsi. Deocamdată să aflu întâiu dela dumnealui ce vrea dela mine ca ispravnic.

Glasuri

Ce vrei mai mult... Ce vrem cu toții... Ce vrea boierimea de care te ții...

Glogoveanu

Să vedem. Cu cele de cuviință sunt gata oricui. Dar numai cu acelea.

Glasuri

Ba cu orice către boieri, căci însuși ești boier!

Glogoveanu

Vă înțeleg pe toți, dar vreau să aud numai pe unul.

Samureaș

Ți-o spun, ispravnice, toți acești frați ai tăi, cu cari ai copilărit, cu care te-ai ridicat în ranguri, învrednicindu-te a fi între dregătorii Vlahiei. Tagma boierească se pierde dacă moijicul prinde nas. Birurile nu le mai plătesc la Vistierie, dar țara se mai poate ajuta și cu altceva, decât cu dajdea țăranilor noștri? Noi însă ce facem, când dijma n'o dau, când la clacă nu vin, când la muncă nu se adună? Cu ce ne ținem ipolipsul și ighemoniconul? Cu ce ne plătim datoriile, căci știi și dumneata, slujba e cu bani?

Glogoveanu

Eu n'am cerut-o.

Samureaș

O fi cineva care o fi pus o vorbă pe lângă Măria Sa. Dar noi pentru tot ce am avut până acuma, am plătit. Am plătit cu bani grei, luați dela zarafi, cari-i cer înapoi cu dobânda pe care o știi... De gura lor nu mă stăvesc... Nu-i pot gonî dela ușile mele... Sunt față boierească și am rușine... Negoț de porci

nu fac ca alții că nu mă îngăduie neamul . . . Copii de crescut am și eu. Strânge-i în chingi boierule, pe mocofoși . . . Sunt destule nasuri în Vlahia, nu e nevoie să se lungească și ale vitelor câmpului . . . adună-ți ciocoi, și trimete-i în sate . . . Pune din nou pe grumazurile dârze jugul . . . Altfel nu arăm boierule, nu arăm (ii pune mâna pe spate). Nu arăm! Și cine ți-a dat cărți, de unde te-ai învățat. Altfel, cine ți-a spus de filantropie, acela n'a înțeles că fiecare neam își are rostul lui și că lefteria și-a mâncat-o Românul de mult.

Tudor

Eu nu-l las să vorbească așa!

Dascălul Andronic

Nu te pripți cu vorba, Slugerule nu te pripți. Dumnealui e boier mare din părinți buni.

Tudor

Părinții mei să-i lași, dascăle! N'au lins pragul nimănui ca să culeagă cu limba fărâmurile aruncate cânilor . . .

Dascălul Andronic

Eu ți-am zis fără mânie, căci mânia este patimă, și patima tulbură mintea omului. Mânia e boală, dragă Slugere, boală rea, vecină cu nebunia. (Tudor se mișcă). Ține-l în loc pe omul dumitale, ispravnice. Eu n'am venit la dumnealui, ci la dumneata. În cuprinsul casei dumitale dacă sare cineva la mine, dumneata mă aperi. Și ca să scurtez, căci văd eu că aici e casă de primejdie . . .

Preotul Hrisostom

Cu primejdie . . . și noi ne ducem. Mulțămim pentru așa primire. Boieri ca dumnealor erau vrednici de altă cinste. Aici bate vânt rău, împotriva învățăturilor duhovnicești, duh franțuzesc de răscoală. Pe vremea bătrânului nu eră așa. El știă că suntem toți fiii lui Dumnezeu, dar nu ne-am născut odată și că voia cea de sus cere ca sluga să n'aibă glas înaintea stăpânului.

Dascălul Andronic

Aristotele, filozoful cel mare, zice tot așa . . . om și om, dar toți după categorii. Dela evghenis până la mojić, dela filozof până la omul cel prost și fără învățătură.

Samureaş

Aici nu e loc pentru noi. Mâne o s'o ştie şi Banul. Dacă el ne dă pe aşa mâni, domnul o va şti şi el. Scriem şi la Țarigrad că aici fierbe ceva, aici se uneltesc răscoale, aici se face epanastasis, se dă foc țerii . . . Dumneata ispravnice, asmuți la noi guri rele . . . Uitați-vă cu ce ochi se uită la noi ipochimenul dumitale . . . Uitați-vă, boieri . . .

Glasuri

Ne-am uitat, îl vedem . . . Ne-am săturat de trufia ciocoiului . .

Tudor

Ciocoiu te chemi, nu după ce ești, ci după cum ai ajuns. Deci nu mi se cuvine mie acest cuvânt . . .

Dascălul

Ni se cuvine nouă, așa-i? Mie dascăl domnesc . . . Părintelui pe care l-a crescut Patriarhul . . . Boierimii aice de față, până la cel mai înalt în rang . . .

Glasuri

Aferim, Glogovene! . . Ne-om mai vedeă când ți-i curăți casa, când ți-i legă pe cine ne latră.

Tudor

Eu nu latru, dar dacă sunt vrednic a mi se spune căne, nu scormonesc în gunoiul nimănu, ci apăr cu credință casa unde m'am hrănit.

Samureaş

Stăpân și căne, noi vă lăsăm, dar batjocura ce ni s'a făcut, s'o știi, arhonte, nu va rămâneă nepedepsită . . . Suntem mai aproape de domnie . . .

SCENA a II-a.

(Jianu, Glogoveanu, Tudor).

Jianu (ia de o parte pe Glogoveanu)

Pe mine mă știi, Nicolae . . . Eu îți sunt prieten . . . Iar despre păreri poate nu este om de vârsta mea care să ție mai mult cu sârmanul . . . N'am luat piei de pe spinarea nimănu, și pe Grecii aștia toți, boieri de pripas, popi de sărindare și dascăli de vorbe late, îi am cum îi ai tu . . . Aș vreă să scăpăm de

dânșii... cu țaranii ne înțelegem; tot un suflet, numai îmbrăcat altfel... Dar îmbrăcăminte cu îmbrăcăminte, ișlic cu ișlic nu se înțeleg, dacă e alt suflet... Este ceva sălbatec și lacom într'ânșii... Mi-e scârbă de ei și mi-i frică... Par'că-mi văd nepoții cărând apă la dânșii și curățindu-se pe mintean de noroiul caleștilor lor.

Să nu-i ascuți! Fie-ți milă de fratele tău cel mic și nenorocit. Nu-i cere mai mult decât datoria lui... Dacă le trebuie robi Răsăritenilor acestora să-și aducă rudele lor de acasă... Răspundem cu toții înaintea lui Dumnezeu, și mult pot înaintea lui rugăciuniile și blestemele unora ca aceștia... Și dacă te-or răpune, ce-i? Nu te-a născut mamă-ta ca să descâlți de papuci pe toate liftele aduse de vânt aice în moșia noastră?

Dar vezi!... zi-i lui Tudor să ne lege.

(Glogoveanu face un semn.)

Băiatul ăsta nu-mi place mie.

Glogoveanu

Am crescut împreună. Fecior de țaran, a dovedit, ți-o spun fără părere de rău, mai multă pricepere decât mine. Cu sfatul lui mă țin, după gândul lui mă îndrept. În inima lui mă încred. Îmi este ca un frate...

Jianu

Veți fi având între voi ce știți și eu nu zic altfel decât ce ai spus. E un om isteț, se vede... Și mândru! Mai mândru nu decât fiul părinților cari l-au născut, dar decât tine, decât mine, decât noi toți... Par'că ar fi neam de Domn așa se uită și așa vorbește... Nu, nu, eu sunt om bătrân și mă pricep... În el fierbe ceva. Un lucru mare fierbe într'insul. E foc în inima lui, foc ascuns, dar strașnic... Vezi să nu te arzi... Să nu zici că nu ți-am spus...

Glogoveanu

Ce să fac, boierule? Ce-mi cei?

Jianu

Să fiți prietini, frați, cum vrei să zici, dar — mai de departe. Facă el ce vrea, dar pe seama lui, ... nu pe a ta, nu pe a mea, nu pe a noastră... Că, uite, noi, Jianii, avem așa o

presimțire despre oameni. Când a venit Hangerliul Domn, eu de cum l-am văzut, m'am cutremurat. Eră și el un om ca oricare, dar eu i-am cetit soarta în față... Mergea spre moarte, spre moarte cumplită... Avea în față un semn tainic și grozav. Ce-or face oameni ca aceștia, nu scapă de ursita lor... Și Tudor e dintre dâșii... Îl paște ceva din urmă, ceva care nu se poate împacă, ferit-o Sfântul, cu nimica pe lume... Țasta o să ridice sabie, și va perî de sabie... Ii scris în ochi... Cum n'ai simțit niciodată? Ce ochi grozavi!

Glogoveanu

Să caut, să-i vorbesc... Să încerc... Ce greu îmi vine!

Jiann

Ai să te înțelegi cu dâșul... Ia-l încet, cu dragoste... Vorbește-i pe departe... Atâta se cere: să înțeleagă că i-ai prins taina... Se duce singur... Și face bine: și pentru tine și pentru el... Lui îi trebuie să fie singur... Aceasta-i osânda lui... Mă închin dumitale. Ne-om mai vedea.

Glogoveanu

Dacă ai dreptate, atunci îți mulțămesc.

Jiann

Ba încă ce dreptate... Om trăi și om vedea...

(iese).

SCENA a III-a

(Glogoveanu, Tudor, un slujitor).

Glogoveanu

Să poftească Slugerul.

Slujitorul

Și dumnealui mi-a spus că are o vorbă.

Glogoveanu

Unde e?

Slujitorul

În cămara de-alături. Scrie ceva.

Glogoveanu

Să poftească. Să-l fi luminat Dumnezeu că mă poate scăpa din chinul ce mi l-a dat fără voia lui?

(Tudor intră).

Tudore, ce zi rea pentru noi!

Tudor

Nu-s rele zilele care lămuresc, ci numai cele care încurcă. Și astăzi s'au lămurit multe.

Glogoveanu

S'a lămurit mai presus de toate cât îmi ești de drag pentru sufletul mare ce ai în tine. Cum aș vrea să mă rup și eu din tot ce am moștenit, din tot ce mi-a dat soarta; din tot ce mi-a adăugit vieața și să fiu ca tine: săgeata slobodă mergând drept spre țintă!

Tudor

Săgeată, da... Și, dacă se frânge, lovește... S'a dus din arc, și niciodată nu se mai întoarce într'însul.

E frumos la noi acasă, boierule și frate Nicolae. Mi-am închipuit de multe ori că este loc aice pentru mine până la sfârșit. Mamă-mea eră așa o femeie slabă: am dela dânsa duișii de astea proaste... Dar mă scutur și mă îndrept.

Glogoveanu

Te-ai supărat. Iartă-mă de ce ți s'a spus... Păcat că erai de față când au venit oamenii aceia... Așa li-i firea... Dacă ar avea toți o fire ca a ta, o fire ca a mea măcar... Dar ăștia sunt, între ăștia trăiesc... E o osândă, știu... Dar ce pot eu să fac?

Tudor

Să-ți iei lumea în cap ca mine, de sigur că nu. E drum greu... Dușman ți-aș fi de te-aș lua... Dar eu mă duc, să știi...

Glogoveanu

Te duci dela mine? Pe cât timp și unde, și mai ales de ce?

Tudor

De ce? Ca să nu văd... Ca să nu aud... Ca să nu răbd... (apăsat). Ca să nu fiu adus a vărsa sânge în casa ta...

Glogoveanu

Tudore! Ce vorbe sunt astea?

Tudor

Ce vorbe! Dar omul are vorbe care nu sunt ale lui... Fapte care nu sunt ale lui! Are un rost care trebuie să fie, orice s'a întâmplă...

Glogoveanu

Rostul tău l-am simțit de mult... Nu ți-am spus, dar l-am simțit... M'am închinat rostului tău, deși mi-e frică să-l spun care este.

Tudor

Nu-l pot spune nici eu... Dar ce nevoie am să-l spun... Când va veni ceasul, eu voi fi acolo. Și atâta. Că nu mi-o cere nimeni să nu fac ce știu că pot.

Am fost la Sârbi, o știi. Am trăit acolo câteva luni, mai mari decât o vieață. Am vărsat sânge. Ce pricepeți voi că mi l-ați vărsat? Să iei vieața unui om fiindcă ești încredințat că trebuie... Din clipa aceea ai pus vieața ta însăși la picioarele dătătorului de vieață... De atunci nu mai este a mea... Mi-o cere, i-o dau.

Și sabia n'am frânt-o. Eu am ucis și știu că voi mai ucide.

Glogoveanu

Să nu te audă...

Tudor

Stăteam într'o sară în tabăra lor. Ștersesem sabia de iarbă. Nu-mi părea rău, Turcii aceia călcau în picioare o țară, un neam... Și strămoșii lor așa făcuseră. Prea multe păcate, se vrea ispășirea... Și Sârbii cântau o doină de-a lor, aspră, tare, rea... Eu m'am gândit atuncea de ce nu pot să cânte așa și ai noștri... Ai noștri liberi și ei, Nicolae?

Glogoveanu

Taci, mă tem... Tu ai vloga părinților tăi... La noi, boierii, s'au măcinat de mult... Lasă-mă să închid ochii, să nu văd... Și zi, te duci? Te duci numai decât? Lași casa asta? Cămăruța ta? Sfintele icoane? Și tot ce te leagă de lucruri și de oameni?

Tudor

Trebuie. M'a luminat ziua aceasta. Să știi că Dumnezeu i-a trimes pe aștia. Au osândit-o întreagă. Să mă ajute Dumnezeu!

Glogoveanu

Mă doare, dar nu te țin. Ești tu om să te fie cineva? Dar dă-mi voie să te rog de ceva, dă-mi voie să-ți cer o îndatorire. Și dă-mi voie să-ți dau pentru vechiul acoperiș pe care-l lași, alt acoperiș.

Tudor

Spune!

Glogoveanu

Tudore, du-te la Viena, nevasta mea e acolo, bolnavă. Știi ce grijă-i port. Socru-meu a încurcat toate. Nemții de acolo îi pradă pe amândoi... Tu știi legile...

Tudor (foarte mișcat)

Eu să merg acolo? Dar dacă nu e în drumul meu? (După o luptă cu sine.) Dacă-mi împiedec drumul?

Glogoveanu

Tu știi cum te socoate Catinca... Faci o faptă bună... Poți scăpa un om dela moarte, un om la care ții...

Tudor

Da. (Revine răpede). Țin ca la tot ce cuprinde această casă binecuvântată... Țin ca la dumneata. Țin mai mult decât la mine. Mai puțin numai decât la datoria mea. Vrei s'o zăbovesc? O fac. In puterea tuturor amintirilor care mă năpădesc astăzi. Voiu și să-ți rămân prieten.

Glogoveanu

Iți mulțămesc, Tudore.

Tudor (pentru sine).

Și poate nu știi nici cât să-mi mulțămesci... Și nici pentru ce!

Plec cu cea d'intâiu poștă. Și poate ne-om mai vedeă.

ACTUL II.

SCENA I.

(La Viena, în casa Banului C. Ghica). Banul Ghica, fiica sa Calinca Glogoveanu, baronul de K . . ., Starzer, căpitanul Jordachi, Tudor.

Se joacă cărți la o masă.

La alta, înaintea cafelelor cei de mai sus vorbesc politică. Catinca Glogoveanu, foarte slabă, pe o sofă).

Banul Ghica

Ai fost la cafenea, doftore, ce vești? Congresul merge?

Dr. Starzer

Merge cum n'am fi crezut. Biruința Impăratului nostru dă roade pentru toată lumea. Europa se așează pe temelii nouă. Legalitatea-și ia drepturile, călcate în picioare de revoluționari. O să ne putem căută iarăși de meserie, de negoț, de carte. Ne-a ajutat Dumnezeu să vedem răsturnarea pentru totdeauna a tiranului Bonaparte. Viena care a suferit așa de mult de pe urma lui, are acum mulțămirea că în cuprinsul ei se împarte moștenirea uriașului sdrobit...

Banul Ghica

Să-i dea Dumnezeu tot binele orașului acestuia primitor. De când am ajuns aici par'că sunt altul. Nu mă mai trezesc în fiecare zi cu groază că un Domn nou aduce prigoniri împotriva mea și a familiei mele, nici că o nouă haită de cârjaliai a trecut Dunărea jăfuind satele și amenințând orașele înșeși supuse Impărăției...

Catrina Glogoveanu

Plăcut oraș! Ce lume veselă și bună! Câtă iubire față de noi! (Intinzând mâna către tatăl său.) Mergem, tată, la Prater? E atâta vreme, de când nu mă lași să ies! Și eu n'am șeptezeci de ani în spate! Și nici o feliță nu sunt! Aud că un viorist mare dă concerte în casino... Și toată lumea se adună la comedie în Teatrul cel mare... Vin Impărății, regii, prinții, generalii cei mai... E acolo toată Curtea... Și lumină și veselie... Aici la tine, tată, mi-e urît... Știi tu? numai de urîțul tău sunt bolnavă (Ghica vrea să vorbească, medicul îl oprește). Mă innăbuș de căldură și tușesc de fum... Cafeaua voastră îmi ia somnul numai de-o văd... Lasă păsărica să sboare, tată... Nu moare dintr'atât.

Dr. Starzer

Așa, așa! Veselia e bună. N'avem leac mai sigur decât dansa. E sănătate și cheazăsie de viață lungă... Să râdă toți: și bărbații bătrâni ca Banul — ce stai crunt, prietene? și cei tineri, ca băiatul ăsta (arată către Tudor), care stă întunecat și mut ca o statuie o amenințare, și femeile... Cele așa de frumoase, ca dumneaiei cu atât mai mult!

Glogoveanu

Atunci, doctore, mă pot duce?

Dr. Starzer

Nu mă luați răpede... Eu sunt doctor și om în vrâstă... mă tulbur... Bucuria e bună, dar trebuie și răbdare... Afară a nins și bate vânt aspru pe Dunăre... Voi sunteți oameni din alte locuri; n'aveți deprinderea...

Catinea Glogoveanu

Par'că la noi, doctore...

Dr. Starzer

Ce știu eu? La noi sunt butce închise... Sunt... În sfârșit sunt multe lucruri care lipsesc aici... Să așteptăm, să așteptăm... Nu așa de mult... Uite când vei vedeă că se înverzește parcul și că plesnesc mugurii castanului dela fereastă.

Catinea Glogoveanu (fușind)

Ești rău, doctore...

Banul Ghica

Tot așa de rău ca și noi toți cari te iubim... Ca și mine ca și baronul (Kirlian se închină solemn), ca și băieții ăștia, ca și dumnealui Tudor... Nu e așa Tudore că nu-i vreme de primblat?

Tudor

Nici de primblat, nici de trăit... Măcar așa cum trăim acuma... Nu zic de dumnealor cari au de ce să fie mulțumiți, ci de noi, de dumneata, Bane, cu năcazul d-tale, de dumneaei... (se oprește îndelung).

Catinea Glogoveanu (naiv)

Așa e? Ce vieață! Nu, Tudore?

Tudor

Pe dumneaei — pe care să ni-o deie (se îndreaptă), să ni-o fie Dumnezeu sănătoasă, de cei de acasă toți. prada vrăjmășiei cui vrea numai să-i calce și să-i despoaie! (Sosește studentul Eunomie).

SCENA a II-a.

(Cei de mai sus, Eunomie).

Banul

Hehe! Mai iaca un tânăr... Ce veste logofete? Ai mântuit astăzi la Paulpistimiu?

Starzer

Cine a făcut lecție la Universitate ?

Eunomie.

Profesorul Walter . . . Despre afecțiile nervoase în convalescență. Dar avem ceva mai important, patrone al meu, boierule . . . În congres s'a vorbit de Împărăția turcească . . .

(Toți trag scaunele lângă acela pe care Banul pofteste pe tânăr).

Kirlian

Cine ți-a spus ? Ai ceva scris ?

Eunomie

Am gazeta grecească. Iată ce spune: »Slăviții monarhi au luat în cercetare și soarta creștinilor din Împărăția prim-înălțatului sultan, cercetând tratatele de până acum și s'au luat hotărâri însemnate, care să le asigure un traiu potrivit cu ideile filantropice de care sunt însuflețiți arbitrii Europei«.

Kirlian

Zile mari se gătesc, boieri dumneavoastră. Dacă s'au amestecat Monarhii, apoi să știți că hotărăște Austria. Turcii or să fie puși supt controlă . . . Internunțiul o să supravegheze împlinirea legăturilor celor vechi . . . Se trezește Elada, simpatrioților . . . Învie fenixul . . . Îngerul Domnului o să sboare spre Turnul Științei Sofiei . . . Lucru mare, lucru mare . . . (bate din palme). Schimbați apa la ciubuc . . . Să meargă cineva acasă și să spuie Țiganului că slugile au două oacă de vin la masă, fiindcă în sara asta am avut o mare bucurie . . .

Ghica

Te vezi, Kirliane, tălmăciu la Constantinopol, secretar pe lângă Internunciu, pe mare . . . Faci episcopi și recomanzi Domni, ei ? Și mai vii la loc din cheltuiala abonamentelor la gazetă și tipăririi cărților pentru nație . . .

Dar, vezi, n'o să fie așa. Mai stai la Viena, odată ce, de când te-ai făcut baron, nu-ți place Țara Românească . . . Cine a poruncit la Țarigrad va mai porunci . . . Rusia, sfânta Rusie, maica noastră ortodoxă, protectrița noastră cea făcătoare de bine, din zilele împărătesei Ecaterina până la minunatul împărat Alexandru cel de acum — să trăiască întru mulți ani. (Se ridică

și pune mâna la frunte). De acolo e nădejdea boierilor. Supt aripa vulturului răsăritean este odihna noastră, și numai acolo . . . Să avem numai răbdare și credință . . . Vin vremi mai bune . . . Pronomiile s'or întări . . . Autonomia din Moldova și din Valachia s'o întinde și asupra, celorlalți de o credință . . . Bun e Dumnezeu!

Eunomie

Și numai atâta patrone, numai atâta ?

Catinea Glogoveanu

Nu vă certați . . . V'am spus să nu vă certați . . . Politica noastră e ca fumul de ciubuc, e ca mirosul de sobă nemțească . . . Mă înăbușă (tușește). Elefterie, spudee, elefterie . . . De ce pentru țeri, de ce pentru alții, și pentru mine, dela Dumnezeu și dela oameni, de ce nu ? Ori este numai robie pe pământ ?

Eunomie (merge de-i sărută mână)

Nu, coconiță, toți să fie liberi . . . Și dumneata pentru concert și pentru teatru, pentru primblare în Prater, pentru un drum, un drum mare și frumos în Italia . . .

Catinea Glogoveanu

O da, în Italia Corinei și a lui Osvald, în Italia portocalelor . . . Și n'a cetit nimeni Corina . . . Țștia fac politică . . . Și Tudor are altă treabă . . . Aici nu poți răsufli, nici cu trupul, nici cu sufletul . . .

Eunomie (spre boieri)

Hellada, simpatrioșilor, căci simpatriot ne este și Banul, după strămoși, după naștere, după limba ce-o vorbim, după suflet . . .

Ghica

De sigur, de sigur . . . Vlahia e un pământ; Hellada, Hellada e țara, Vlahii sunt un norod, poporul sunt Elinii . . . Cine nu e Elin e țăran.

(Întră Dumba).

Eunomie

Iată și dumnealui bancherul . . . Vorbiam — iertați-mi vrâsta, căci asta e vreme de tineri! — vorbiam de neamul nostru care se ridică, *trebuie* să se ridice! Duhul lui Rhigas a trecut în noi, al lui Rhigas cel închis, bătut, mucenicit, — după ce Austria-l vânduse — da, Austria — și nu-l știuse Rusia, Rusia du-

mitale, Bane. Duhul lui ne chiamă, nu la Iași, la București, ci la Atena, la Lacedemona, la cetatea împărătească, la Constantinopolul dreptului nostru neatins. N'auziți strigarea, imnul sfânt al martirului: Denta pedes ton Ellinon. Copii ai Elinilor ridicați-vă. (Toți se ridică în picioare.)

Dumba

Tânărul are dreptate... Se schimbă toate... Din ruinele trecutului crește iarbă... Iarbă înflorită din măduva morșilor... Pricepem și noi negustorii... Iată, am citit dăunăzi o carte în graiul nostru de acasă, în dialectul nostru vlah... Roja ne spune de Romani, de slava care a fost, de mărirea care ne așteaptă, și de cei mai mici dintre creștinii de lege răsăriteană... Dumnezeu mută hotarele și trezește sufletele... E lucru mare, mai presus de voința și de puterea oamenilor...

Kirlan

Ce Vlahi de colo și Vlahi de colo... Elini, Elini cu toți politicește... Așa a fost pe vremea cea mai veche... Apoi dacă au fost Romani, cum zici, i-am făcut Romei, Romei de Bizanț, vorbind grecește... Așa suntem și așa vom fi; altfel la ce capăt ajungem? Rămânem supt Turci, cum am fost... Și e păcat să pierdem prilej, solia din ceruri.

Catina Glogoveanu

Tată, mi-e somn! Dumnealor nu știu decât să se certe... Mi-e somn și mi-e greu! N'am și eu un suflet de om să mă înțeleagă! Tăieți-vă aiurea; pe mine lăsați-mă în pace: sunt o biată femeie, și sunt bolnavă! (Râzând). V'am supărat? Sărut mânilor, taică! Iertați-mă boieri. Nu vi se pare că am întârziat... Și așa congresului i-om putea spune mâne ce dorim... Nu se hotărește nimic până atunci...

Ghica

Mă rog și eu de sinhorisis, arhondes... Fata e zarifă.

Dr. Starzer

Așa zarifă, nu... De ce-o speriați? Dar politica e lucru de bărbați... Și dumnisale-i face rău... Mai ales că nu facem aici revoluția... Nu e așa tinere? (cătred Tudor).

Tudor

Sigur că nu. Și nici pentru aceia, și fiecare pentru durerea lui.

Catinea Glogoveanu (alintată)

Și nici pentru aceia, Tudore. De ce sunteți răi? De ce ești rău? Durerea e dela Dumnezeu și mângâierea tot dela dânsul. Altfel aș mai trăi eu dacă n'aș așteptă-o (tușește; își șterge ochii; pleacă).

Ghica

Bună seara, boieri. Vedeti, asta e bucuria mea. Mă duc după dânsa. Tudore, petrece oaspeții. Și pe dumnealui Iordachi, care a făcut bine că a tăcut; măcar n'a supărat pe nimeni (boierii ies).

SCENA a III-a

(Tudor, Iordachi.)

Iordachi

Slugere, aș vrea să-ți spun o vorbă.

Tudor

Vre-o știre din țară! Am auzit că mi-au ars Turcii căsuța și mi-au prădat moșia... Atâta mai bine! Sunt încă mai slobod...

Iordachi

Slobod, pentru ce?

Tudor

Pentru ce mi-e lăsat să fiu... A... n'auziți? Bate ceasul sus și omul care are ceva de îndeplinit trebuie să fie gata...

Iordachi

E bine de noi că nu ne ține nimic pe lume... Eu am și uitat de locul unde m'am născut... Părinții, ierte-i Dumnezeu, nici nu știu când și unde au murit... Casa mea e oastea mea. Suflet de femeie nu s'a lipit de mine. Sluga Domnului ieri, sluga neamului mâne... Pui pe alții în gura puștii și 'n gura puștii altora sunt eu! Așa e frumoasă viața... Și d-ta tot așa Slugere!

Tudor

Ce mă leagă de viață de ce s'o spun? Mai ales că nici nu mă leagă multă vreme... Ce grozav lucru, căpitane, e să

vezi așa un puiu de om murind, așa o făptură frumoasă a lui Dumnezeu, o pasăre albă cu graiu dulce... De ce-și râde Dumnezeu de tinerețele ei?

Iordacht

Cucoana Glogoveanca?

Tudor

Da. Da' ce te privește pe d-ta? Nici pe mine nu trebuie să mă privească. Destul se amestecă femeia ca mamă și cearcă să-ți taie drumul! A mea a murit. Astălaltă... Eu sunt om slobod, căpitane.

Iordachi

Să fim atuncea frați pentru idee?

Tudor

Care idee și cum să fim frați: d-ta de unde ești, eu de unde sunt și fiecare pe drumul lui!

Iordachi

Și eu sunt Vlah, de departe din Olimp... Ce e Tismana voastră pe lângă mănăstirile noastre din stânci, sus, de te suie cu hârzobul? Dar nu mă simt de acolo și nu mă simt nici de aici. Eu sunt al ideii.

Tudor

Ce ideie? Ca astea din gazetele nemțești? Ca ideia Franțujilor învinși?

Iordachi

Ideia pentru care am jurat și de care odată în vieață nu mă despart. Ideia că Impărăția creștină trebuie făcută la loc, unde a fost, câtă a fost, cum a fost, pentru toți creștinii de lege dreaptă. Și că trebuie să facem aceasta cu arma.

Tudor

Dar eu nu sunt Grec... Ce am eu cu Grecii... Dar eu de Greci mă împiedec. —

Iordachi

Nu de Greci, te înșeli, ci de boieri. Cu boierii turci s'a bătut Caragheorghe, cu boierii greci vrei să te bați tu... Dar de ce nu și cu boierii români... Au nu ești și tu omul norodului care suferă?

Tudor

Ba da. Asta sunt și afâta sunt.

Iordachi

Apoi asta s'o facem. Să desrobim poporul... Să-l ridicăm în picioare... Pe urmă el și-o alege ce vrea... Ori nu-l vezi în stare s'o facă?... Nu te uiți la Sârbi? Ce, adecă mintea lui Caragheorghe-i îndreaptă? Cine e Caragheorghe? Ce pricepe și ce poate Caragheorghe? Poate Duhul lui Dumnezeu coborât în oameni. Dar oamenii trebuie să stea dreptți înaintea lui ca să-l primească.

Tudor

Înțeleg și vreau. - Vreau și eu. Mi-oi face datoria, căci eu nu slujesc nimănuia, și n'am simbrie dela nimeni. Pe urmă facă-se voia celui din Cer!

Iordachi

Dar trebuie să te legi cu dânsul prin jurământ.

Tudor

Eu de când sunt n'am jurat nimănu. Am fost omul voii mele slobode. Poporului meu i-aș jură, dar în mâna cui? Care e Domnul săracilor noștri?

Iordachi

Aceia s'o vedeă pe urmă. Cine știe? Adecă numai Sârbii să găsească un gospodar? Deocamdată avem un Impărat...

Tudor

Care Impărat?

Iordachi

Nu cel care trebuie să fie în Scaunul lui, la Țarigrad. Și care vine, vine iute. Numai ce te-i trezi cu dânsul. Deocamdată e altul, unul mare, necunoscut, atotputernic...

Tudor

Cel rusesc?

Iordachi

Căruia i te-ai îndatorit ca ostaș. Nu știu. Poate el, poate altul. Să-i zicem, căpetenie. Și i-am jurat lui toți. Jură-i tu acum. Scapi poporul, pricepi? Faci oameni din neoameni, domni din robi. Vrei? Eu plec mâne. Nu mă întrebă unde. Dar să nu-ți pară rău că nu m'ai ascultat.

Tudor

Un cuvânt de ostaş îţi ajunge?

Iordachi

Dela tine da. Nu-mi trebuie biserică şi preot. Ci te întreb pe tine: Slugere Tudor Vlădimirescu, locotenent în partea Măriei Sale Ţarului dacă te vezi întrat în legătura celor ce luptă până la moarte pentru Sfânta Cruce şi desrobirea poporului creştin, gata până la moarte.

Tudor

Ce pierd eu făgăduind? Doar asta am voit-o şi eu şi ce-mi plăteşte vieaţa! (Hotărît): făgăduiesc.

Iordachi

Într'un ceas bun frate Tudore! Căci fraţi suntem. Să n'o uiţi! (Işi strâng mâna).

Visul lui Tudor Vladimirescu

din Colecţia Vasile Alecsandri

— »Tudor, Tudor, Tudorel,
Dragul mamei voinicel!
De când mama ţi-ai lăsat
Şi Olteni ţi-ai adunat
Pe ciocoi să-i prinzi în gheară
Şi s'alungi Grecii din ţară,
Mult la faţă te-ai schimbat
Şi mi te-ai întunecat!
Spune, maică, ce te doare,
Că m'oiu face vrăjitoare,
De alean să te descânt,
Să calci vesel pe pământ.
— Alei maică! alei dragă!
Curând visul mi-l desleagă,
Că ştii, maică? am visat
Buzduganu-mi fărâmat!
Sabia-mi cea bună, nouă
Am visat-o ruptă'n două!
Puşca mea cea ghintuită,

Am visat-o ruginită!
Maică! pistoalele mele
Le-am visat făr'de oţele.
Apoi încă-am mai văzut
Şarpe galbin prefăcut,
Ce purtă coarne de ţap.
Şi creastă roşie 'n cap.
El aveà ochiu vânzător,
Aveà graiu linguşitor
Şi mă tot rugă mereu
Să mă duc la cuibul său.
— Ba, ferească Dumnezeu
Să nu te duci, fătul meu,
C'acel şarpe veninos
E vr'un duşman ticălos,
Vre un hoţ volintiraş
Şi la inimă vrăşmaş.
— Maică, măicuţiţa mea,
Cum să scap de cursa rea?

Căci un glas prevestitor	Că un Român voinic ca tine
Imi tot spune c'am să mor.	Pân'ce cade, pân'ce moare,
— D'ai să mori, drăguțul meu,	Calcă șerpil în picioare,
Facă ce-a vrea Dumnezeu!	Căci de-un șearpe nveninat
Dar să știi tu de la mine	I se iartă un păcat!

Cunoscut este, că visul prevestitor al viteazului Tudor Vladimirescu s'a împlinit! Fiind mișelește tras în lagărul lui Ipsilanti, șeful voluntarilor greci, Tudor a fost și mai mișelește ucis de dânșii. Nu mai este dar îndoială că cântecul poporal arată pe Ipsilanti însuși prin șearpele cu ochiul vânzător, cu graiul lingușitor și cu creastă roșie în cap.

Din „Haiducul“

roman de **Bucura Dumbravă**, fragment.

În seara zilei următoare cei trei patrioți ședeau în căzătura de șopron, de lângă herăstrăul părăginit, pe supt care curge Sadul, zgomotos.

Moangă cârmuiă vorba, fiindcă el îi cunoștea bine pe amândoi tinerii: încăpățânarea lui Tudor, precum și felul pătimaș al lui Iancu, aveau trebuință, din când în când de o mijlocire îmblânzitoare, cu tot prieteșugul pe care-l aveau unul pentru altul, și care se întemeia pe neclintita cinste a amândorora. „Voi sunteți ca cremenea, când vă izbiți, ies scânteii. Dar pentru ca acest foc să nu facă nenorociri, ci să lumineze, trebuie să depărtez, eu, orice s'ar putea aprinde, și să las între voi numai făclia dreptății, pe care sunteți chemați, voi împreună, cu puterile voastre unite, s'o faceți să strălucească“. Așa grăi moșneagul, care avea, ca mulți alții din compatrioții săi, darul cuvântului frumos, după ce Tudor istorisise cele petrecute la congresul din Viena, și după acele spuse de el, avuseră ca urmare o ciocnire între cei doi prieteni.

Tudor, adică, istorisise, că prințul Capodistria, un Grec în slujba Rusiei, promise să fie capul „Eteriei“, și că însuși Țarul, precum și craiul Bavariei și al Virtimbergului intraseră, ca mădulări, în această însoțire. Că Eteria ar lupta pentru slobozenie, că prin urmare ar fi un lucru bun, și că ar trebui să fie ajutată.

— „Cum ajutată?“ isbucni Iancu. „Poate prin aceea că vom da afară toată leota grecească, și îi vom face să ajungă mai de grabă la Elada lor slobodă? Așa vreu și eu!“

— „Isgonirea se face mai pe urmă, cu ajutorul Rușilor!“ fu răspunsul scurt și harțagos al lui Tudor.

Moangă împiedică prin vorbele sale împlânzitoare, o isbucnire de mânie a haiducului. Jianu se sculă în sus, alergă de câteva ori încolo și înapoi, și se opri apoi înaintea lui Tudor cu ochii scânteietori: „Ascultă“, îi zise. „Pe când tu ai vorbit, acolo înlăuntru, în Austria, în orașul Vienei, cu ciocoi, cu zaraful armean Manuc-Bey, pe care l-a trimis Caragea la congres, cu Grecul Capodistria și cu Rusul Strogonoff, eu am vorbit cu un Român de dincolo, cu sihastrul dela Polovraci, și acesta mi-a spus, cum a făcut odinioară un alt Român, un țăran căruia i se zicea Horia, acolo în Ardeal la ei, când a voit să scape poporul de robie!“ Cu însuflețirea inimei sale aprinse, îi istorisi lui Tudor cele ce auzise dela părintele Damaschin. Vorbele acestui schimnic, îl ridicaseră pe Jianu iară, după lipsa de bărbăție, pe care o văzuse în urmă de tot, și mai ales după joshnicia ticăloasă a oamenilor din Vaideni. Ele-l scoaseră din scârbirea sa, și-l înălțaseră cu aripi de vulturi, în zarea luminoasă a ideilor de desrobire. Iancu sfârși: „Invins, vândut și sfârșit pe roată! Dar rămas viu, trăind în inimile oamenilor, viu ca însăși veșnica dreptate, așa este acel Horia!“

În ochii bărbatului, pe care nimenea nu-l văzuse încă rizând, în ochii lui Tudor Vladimirescu, se ivi atunci un fel de lumină strălucitoare. El se sculă și strînse în brațe pe prietenul său.

Moangă ședeă liniștit, cu mâinile împreunate.

Se hotări ca Tudor să caute, el însuși, pe vechii săi panduri, sau să-i vestească, prin oameni de încredere, să se pregătescă, fiindcă Țara va avea, în curând, trebuință de ei. Iancu se legă, să aducă o sută de haiduci, bine pregătiți, și să adune arme. La Polovraci, spuneă că are un număr însemnat. .

— „Să-ți trimet și ție la Cerneți?“

Tudor dădu din cap: „La Cloșani“.

— „La Cloșani?“ Sprincenele mișcătoare ale lui Jianu se ridicară în sus. „In Mehedinți, nu departe de aici? Acolo unde ai fost vătaf de plaiu, înainte de războiu?“

— „Și sunt acuma orându-i iară!”

Jianu râse cu bătae de joc: „Să-ți fie de bine!”

Moangă puse mâna pe umărul lui: „El a dat hârția și a cerut slujba aceasta, pe care o avusese mai înainte fratele-său, fiindu-i trebuitoare spre a-și ascunde, pregătirile, pe care le face pentru desrobire”.

— „Tot cântecul cel vechiu”, mormăi Iancu, și-și înfipse călcâiul în scândurile putrezite. „Fă-te frate cu dracul... ce? Precum m'ați făcut voi atunci pe mine zapciu? faptă, pentru care numai Dumnezeu să vă ierte!”

* * *

Tudor se urcă, călare, spre munte în sus, ținând, în spre Apus. De printre stâncile și cheile împădurite, scoborau spumegând, o mulțime de pâraie limpezi, care alergau prin matca lor de pietre și mânau morile, trecând uneori chiar prin mijlocul curților din sate, și se revărsau peste drumuri, sau se pierdeau prin umbrele nucilor uriași.

Gânditori, dar totuși aprinși, priviau ochii călărețului la tot ce vedeă acum iară, după o lipsă de doi ani, — la fântânile din marginea drumurilor, ale căror isvor erau supt învelitorile, purtate în câteși patru colțuri de cruci cioplite în lemn, la câmpușoarele cu grâu, care se vedeau, din când în când, întocmai ca niște lăculețe aurite, îmbrățișate de pădurile întunecate de stejar. Câmpurile erau mici, fiindcă ținutul eră de moșneni, acel neam de bărbați înalți și de femei minunate, ale căror mers este ca o cântare, așa e de cumpănit, când ele alunecă, pășind cu picioarele goale, și ținându-se drept, ca brazii, deși pun adesea poveri grele pe capul lor, ridicat totuși în sus.

Mulți din ochii întristați, care-l vedeau trecând pe călăreț cu haina lui neagră, se luminau, și oamenii se apropiau de calul lui Vladimirescu, zicând: „Bine ai venit, boierule Tudor, gândiam că ne-ai uitat de tot pe noi, pandurii tăi deodinioară!”

Tudor le răspundea cu întrebări: despre cum stau lucrurile la ei, despre gospodăriile lor și despre judecățile ce le aveau, întrebări, care le dovedeau că nu-i uitase. Bucuria de lucrul acesta se lăși grabnic, din gură în gură. Fiecare ar fi dorit, să vadă, și el, pe cinstitul musafir în bătătura sa. Dar eră și sin-

gura lor bucurie că se întorsese Parucicul lor, pe care ei o avuseseră de multă vreme. Una și aceeaș plângere se auzia din toate gurile. „Dajdiile ne omoară, boierule! Starițul Grec al mănăstirii Tismana ară locurile noastre, taie pădurea noastră, ne prinde vitele și ni le închide și numai greu le mai primim înapoi, plătind gloabă mare. Pentru noi nu mai e dreptate!”

— „Cum i-ași zice voi unui om, care s'ar duce să culeagă mere de pe răchită?” întrebă Tudor.

— „Că e nebun”, răspunse unul dintre țărani.

— „Așa, Chirițescule. De aceea și eu vă zic vouă: Nebunilor! Dela cine așteptați voi dreptate, dela ciocoi? Nebunilor!”

— „Dar, dela cine s'o cerem?” oftau oamenii.

— „Dela pumnii voștri” răspunse Tudor scurt.

Chirițescu ridică pumnii în sus și zise: „Poruncește-mi, stăpâne, unde să dau?”

— „Când va fi grâul copt, atunci voiu chema și eu pe secerători”, răspunse Tudor, și intră cu calul în curtea lui Chirițescu.

Acolo pregătiă nevasta lui tot, ca mosafirul să fie mulțumit, liniștită, și fără să se bage de seamă, asemenea unei cocoane din lumea mare, care este obicinuită să primească musafirii. Tudor fu slujit cu acel cumpăt și cu acea măsurare, care este una din însușirile deosebite ale țaranului român, și care nu purced dintr'un simț de supunere față cu cel mai mare, ci din conștiința demnității, nevroind să fie prin nimica supărător. Se puse pe masă mămăliguța caldă, brânză și o cană cu lapte, apoi amândoi soții se retraseră în tindă.

Cât șezu Vladimirescu la masă, în pridvor, rămase adâncit într'o tăcere întunecată. După masă ieși în curte și se preumblă, cu mâinile încrucișate pe spate, în jos și în sus, dealungul pârâului, care străbateă ocolul deacurmezișul. În nuci începură privighetorile să cânte. Noaptea de vară eră luminoasă, dar Tudor, ca un om mâhnit, nu putea să se bucure de ea. El oftă des și adânc.

Chirițescu, după ce stătuse îndelung în umbra pridvorului, se încumetă în sfârșit să se apropie de oaspetele său și să întrebe: „Ce ai, boierule?”

Primii însă răspunsul, numai după un sfert de ceas. Tot

timpul țăranul stătuse așteptând, neclintit, iar Vătaful de plaiu alergase necurmat, în sus și în jos: „Mai trăi-voiu eu oare, de-ajuns“, zise Tudor, „ca să pot scăpa Țara de aste lepre străine?“

Nu erà frica de moarte, care-l cuprinsese pe acest bărbat, care mergea cântând și jucând la bățalie, ci erà frica de scurtimea timpului! Cât de îndelungată vreme cereà și cât de grea erà lucrarea lui, aceasta i se învederà acum din nou, după ce se întoarse în Țară. Nu mai erà nici un om, cât de depărtat ar fi trăit pe lume, cât de sus în munte, care să nu sufere cumplit de corupția, ce copleșise Țara întregă. „Pentru noi nu mai e dreptate“, erà vorba cea din urmă, pe care o auzià din toate gurile, și toți ochii îngrijorați, cari se ridicau spre el, îi spuneau acelaș lucru: „Pentru noi nu mai e dreptate!“

Domnul Tudor.

I.

*Pădure, fermecata mea pădure,
Se scutură măreața ta cunună,
Pe frunza ta omizile s'adună,
Stejarii tăi s'apleacă de secure.*

*Cu brațele învinse de furtună
Plâng brazii de pe piscurile sure,
Ș'n vuetul pustiu al morții dure
S'a stins cântarea ta din vremea bună...*

*Pădure despoiată și străină,
Stejarii frânți de greul loviturii
Trăesc nemuritori în rădăcină.*

*Și-ascultă, în suspinele pădurii
Un neam întreg desmoștenit suspină:
E neamul meu bătut de vântul urii...*

II.

*Au ce arhanghel a rostit chemarea
Pe care-o duce Oltul de solie,
Pătrunde'n munți, în văi și pe câmpie,
Și spintecă cu zvon de luptă zarea?*

*Mândria veche'n ochii stinși învie,
Pe late frunți suride'nseninarea,
Luminei îi deschide iar cărarea,
A libertății jalnică armie.*

...»O țară, o credință, și un dor,
Și la rostirea deslegărei sfinte
Bolnavii își luară patul lor.*

*Căci din țărina tristelor morminte
Un steag s'a înălțat biruitor:
— Cu Dumnezeu, poporul meu, nainte!*

III.

*Pe tine te-a ales cerescul tată,
Ca să-și arate voia lui prin tine
Și să'mplinească visul de mai bine
Prin brațul tău, din mila lui bogată.*

*Copil frumos al văilor virgine,
Pe calea care ție ți-a fost dată
Știai că năzuințelor răsplată,
Te-așteaptă moartea'n cursele streine.*

*Căci gândurile mari, ca să rodească,
Așa își curmă totdeauna firul,
Ca mai vârlos prin veac să strălucească.*

*Și Domnul, când ți-a pus pe frunte mirul,
A rânduit în cartea lui cerească
Să fii tu și alesul și martirul...*

I. U. Soricu.

Tudor și Ardelenii.

A avut Tudor vre-o legătură cu Ardelenii? Direct nu putem căpăta dovada; dar unele presupțiuni sunt.

Ca unul care a clădit o biserică în Mehedinți, la Preajna, el arată să-și fi tras neamul de acolo. Dar, ori Mehedințean ori Gorjean, el eră din acele părți ale țerii unde schimbul de oameni și de lucruri cu Ardealul este mai des.

Astfel la 1754, în documentele ce am tipărit supt titlul *Situația agrară, economică și socială a Olteniei în epoca lui Tudor Vladimirescu* (București 1915) se văd înțelegeri între oamenii din Frânțești (Gorj) și Ardelenii »din Jiul Unguresc«, din Hobița, iobagi ai »jupânului Pătru Fărcaș«, pentru pășunea muntelui Arcanul.

La începutul carierei sale Tudor a făcut odată drumul în Ardeal cu niște vite și tovarășul său, de pe urma pârrii căruia ar fi suferit lovituri dela Ioniță Glogoveanu, tatăl prietenului său de copilărie, s'ar fi chemat, după Aricescu, în acea *Istorie a Revoluției dela 1821*, care e la început o culegere de zvonuri și legende, »Busica«.

»Busica« nu prea e românește. Dar iobagii lui Pătru Fărcaș, cari încheie actul de care e vorba mai sus, sunt, față de marturi ardeleni din Uric, Râușor și Ohaba, tot din neamul *Bojincă*; Deatco, Barbul, Stoica, Pătru (Nr.-le II și III din colecția mea).

Amestecul de oameni dintr'o parte și din alta, pe cele două Jiuri, românesc și »unguresc«, eră așa de des încât la Jurmănești din Gorj sătenii aveau în fruntea lor, ca în Ardeal, un »birău« (*ibid.* p. 108, Nr. CXXXVII).

Ardealul eră pe atunci pentru Olteni »Țara Nemțască« (*ibid.* p. 174). Nu odată va fi fost acolo Tudor, de a învățat nemțește și a deprins legile austriece, pentru care l-a și trimes la Viena Nicolae Glogoveanu, ca să descurce moștenirea soției lui, moartă acolo, Elenco.

În acest timp, de alminterea, cum se vede din corespondența boierilor olteni cu negustorul Hagi Constantin Pop, din Sibiiu, pe care am publicat-o în volumul VIII. din *Studii și documente*, relațiile între negustorii de acolo și boierii de aici erau zilnice. Din neamul Glogovenilor, în casa cărora a crescut Tudor,

Păharnicul Nicolae scrie lui Hagi Pop în 1803 despre pungile lăsate în Sibiiu »la un blestemat de lăcătuș« și despre dorința lui de »fluturi și sârme (fir) (p. 39). Alecu căută la 1819 un împrumut în Ardeal (p. 56). Mai târziu, la 1822, Constantin voia puști de vânat »să mănânce glonți numai de 6 dramuri, să bată alice 40 stânjeni bine, ușoare și lucrute frumos«, plus »un rășboiu de struguri și bricege« (p. 63). Iar Nicolae al lui Tudor continuă și după moartea acestuia afacerile peste munți (p. 67).

Până la capăt Stan Popovici, administratorul casei de comerț notate, se ocupă de mișcarea lui Tudor, până scrie din Sibiiu, la 1/13 Iunie 1821: »Pe Slujerul Theodor Vladimirescu cu bună samă l-au tăiat Ipsilonț«.

Rostul acestor lucruri nu-l înțelegea negustorul. Din Ardeal lui Tudor nu i-au venit ostași. Nici materialmente nu eră cu puțință.

* * *

În timpul rășboiului d-l I. Bianu a tipărit în »Analele Academiei Române« partea administrativă, o scrisoare a lui Tudor, care se adaugă la acelea, în legătură cu drumul la Viena, care se adaugă la cele date de mine în volumul XXXVII din »Analele secției istorice«.

D-l Șt. Ciuceanu mi-a comunicat de curând însă și scrisoarea prin care Grecul Hristodul Kirlanos (poate un Gârleanu grecisat), care iscăliă așa, grecește, și ca baron de Langenfelt nemțește, adăugind cu chirilice românește: »Baron Langenfeld«, anunță, lui Glogoveanu moartea Elencăi, care a fost pricina călătoriei lui Tudor. »Degeaba au fost ostenele fără număr ale medicilor și mai ales ale medicului ei Joseph Lantzi, degeaba vegherile dumisale Nicolae Cutcudachi și ale soției lui cari zi și noapte au slujit-o cu cea mai curată iubire și prietenie, degeaba râurile de lacrimi ale fraților și ale nenorocitului, nemângăiatului ei tată. Firea, după neschimbatele și veșnicele ei legi, ne-a lipsit de această ființă nobilă și virtuoasă la 5 Maiu st. v., la 4 ceasuri după amiază«. El laudă pe fiica rămasă Glogoveanului, Masincuța, aceea pe care bătrânul Ghica, tatăl răposatei, n'a vrut să i-o dea lui Tudor ca s'o aducă la părintele ei. Tudor însuși vorbește cu înduioșare de copiliiță.

Atâta ca o întregire modestă la prea puținele știri despre omul care a fost în eroul dela 1821.

N. Iorga.

Cântecul pandurilor dela 1821.

Colecția Gh. Dem. Teodorescu.

(Citat de Ioan Eliade Rădulescu în *Echilibrul între antitese*).

Toate plugurile umblă,
 Numai plugulețul meu
 L-a 'nțelenit Dumnezeu.
 Dar o dà și Dumnezeu
 De-o umblă și plugul meu:
 Să trag brazda dracului
 La ușa spurcatului,
 O brăzduță d'ale sfinte,
 Să ție ciocoiul minte;
 Să-ți arunc un semănat,
 Cu sângele meu udat,
 Ploaie, mare, d'apă vie,
 Ce semânța ți-o învie.
 Să mi-ți dau un semănat,
 Cum de mult nu s'a mai dat,
 Semănat de potecași,
 Să răsară Românași;
 Semincioară d'aia, nene,
 Tot cu ochi și cu sprincene,
 Semânță de plumb, de fier,
 Ce mi-ți crește pân' la cer.

Mi-am vândut și cămășoara,
 Și-mi cumpărai săbioara!

Plugulețul meu nebun,
 Cum te prefăcuși în tun!
 Vezi, așa mai poți ară,
 Și mă scap de angară!

Nu mai plânge Măriuță,
 Vezi d'Ion și de căsuță,
 Și de bieteles copile,
 C'am ajuns în rele zile.
 Să nu plângeți moartea mea,
 Că-i pe țară piață rea.
 Uite, mergem să arăm,
 Țelina să despicăm,
 Că avem să semănăm.
 Voi aveți să mă urmați
 Și'nșufit să secerăți.
 Nu plângeți, nu vă 'ntristați:
 Domnul Tudor e cu noi,
 Dumnezeu fie cu voi!

Din „Pandurul“.

Roman istoric de Bucura Dâmbravă, fragment.

Plecară călări peste podul Dâmboviței la biserica Sf. Sava. Ca toate bisericile bogate, eră și aceasta așezată în mijlocul unei curți mari, împrejurul căreia se ridicau clădiri albe, cu pridvoare. Unele din ele aveau câte un cat, altele câte două. Acolo stăteau oameni de tot felul. Preotul cu diaconii și slujitorii lui, și câțiva ciodinari din garda Domnească. Sub domnia lui Ion Gheorghe Caragea, se încuibase chiar toată garda Domnească în aceste clădiri ale bisericii Sf. Sava, căci erau lipite

de grădina domnească, și fusese greu de tot de a o scoate, când se înființase într'o parte a mănăstirii, în locul școalei grecești, prima școală românească, la care Ardeleanul Gheorghe Lazăr era dascăl. În alte colțuri se adăposteau bătrâni, cari trăiau din mila bisericii.

În curte se aflau totdeauna oameni fără căpătâiu, și se găsi numai decît un țigan, pentru a ține căi călăreților, pe când un moșneag în caftan fistichiu spălăcit se sculă de pe o piatră de mormânt și aduse cheia bisericii dela păzitorul ei.

Vladimirescu și Iordake intrară în casa Domnului. Pereții ei netezi erau împodobiți numai cu zugrăveli bizantine ale căror vopsele aspre și tari nu erau îndulcite și mohorîte decît acolo unde le topia fumul lumînărilor de ceară. Tămâia, mușgaiul, igrasia pardoselii de piatră, umpleau biserica cu mirosul lor.

— „Parucicule,” începă Iordake, când se găsiră singuri după plecarea păzitorului, care aprinsese, după cererea lor, două lumînări dela marele sfeșnic de lângă iconostas. — „Parucicule, amândoi urmărim acelaș scop: să scăpăm neamul nostru de robie. Nu avem, cred, decît un singur mijloc. Nici aliați puternici, nici diplomați isteți, nici intrigi și nici omoruri nu ne folosesc. Numai bărbăția. Aceasta o știm de când cu Serbii, cari fără nici un ajutor străin s'au scuturat de jugul turcesc.”

— „Cred și eu.”

— „Deaceea să ținem unul cu altul, orice ar zice boierii cei mari. Numai noi amândoi stăpânim ostași adevărați, tu ai pandurii tăi, eu am clefți și Sulioți. Ei știu să tacă, să asculte și să moară. Vezi, eu nu cer țării tale nimic, decît a mă lăsa să stau aci, pînă ce se va deschide pentru mine drumul spre Ellada. Și cât voi fi aci, să te încrezi în mine.”

— „Și tu în mine.”

Atunci chemară pe preot, se spovediră, se grijiră, făcură jurămîntul eteriștilor, a trăi pentru patrie sau a muri, și se făcură frați de cruce, creștîndu-și brațul cu pumnalul și lăsînd picăturile grele de sânge să curgă într'un pahar cu vin din care sorbiră amândoi.

Ei părăsiră biserica gânditori, după firea amândorora și adînc mișcați, căci erau oameni din popor, cari își iubesc neamul pentru el însuș, nu pentru chiverniseala lor.

În curte eră mare mișcare. Din școala lui *Gheorghe Lazăr* eșia tineretul cu cărți la subțioară.

Vedeai băieți de țăran cu plete lungi, bursierii bisericii Sf. Sava, băieți de negustori, în caftane pestrițe, cu tichiuțe de postav pe cap, tunși după obiceiul turcesc, și domnișori tineri în vestă de Arnăuț, cu haine până la genunchi și cu pantaloni nemțești. Acești domnișori erau așteptați de Arnăuți de casă și plecau călări, cu mândrie, ca și când ar fi și ajuns Spătari și Vornici, cu pumnul în șold, cu frâul de catifea cusut cu fir în mână, eșind la trap pe poarta mănăstirii.

Pe pragul școalei sale stătea Lazăr și se uită după băieți, cu acea privire adâncă, melancolică, care făcea frumoase și luminate trăsurile greoaie ale chipului său. Eră îmbrăcat cu totul nemțește în haine mult purtate. Cu un suspin trecu mâna peste fruntea încrețită de timpuriu și peste părul, care-i cădea până la guler.

Când recunoscă pe Vladimirescu, o rază de bucurie trecu în ochii săi și făcându-i semn strigă: — „Slugere Tudor, nu mă ocoli!”

Se cunoșteau din casa Egumenului Ilarion. Tudor intră la Lazăr și acesta îi arată cu un surâs dureros, școala lui, iubita lui școală, o cameră scundă, de pe tavanul și pereții căreia se cojiă tencuiala, și în care se găsiu o sobă dărăpănată și câteva bănci de lemn de brad, roase de vreme și tocite de școlari.

— „O să vă cază pe cap,” zise Vladimirescu, — „și soba nu mai e bună.”

— „Când o fi frigul prea strașnic,” zise celalt, — „feciorii de boier au să se plângă, și se poate să ne trimită un sobar. Dar atunci, poate vom duce lipsă de lemne,” sfârși el oftând.

— „Ce faci atunci?” mârâi Tudor.

— „Ne încălzim cu focul dumnezeiesc,” strigă dascălul, și fața lui obosită de friguri se învioră. — „Prietene, prietene,” urmă el — „când am aprins în ochii copiilor mei o scânteie numai din acel foc, mi se încălzește inima, nu mai mă gândesc la cele ce sunt, ci la cele ce pot fi, la cele ce vor fi, când acest neam va ști de sine și de strămoșii săi.”

— „De cari strămoși?”

Mândria lumină deodată chipul palid al lui Lazăr. — „De Romani!“ rosti el cu tot sufletul.

Acești Romani îl lăsau rece pe Slugerul Tudor. El nu eră om citit și știă prea puțină istorie. El eră fiu al munților, din satul Vladimir în județul Gorj. Eră fiu al munților la care pe vremuri, treceau de Romani acei locuitori de baștină, de a căror vitejie numai Coloana Traiană a rămas martoră; acei Daci înalți cu plete de leu, ale căror neveste cuvioase purtau haine strimte la gât și la mâneci, și ai căror frunțași băură împreună otravă, când văzură, că nu se mai puteau împotrivi puterei Romanilor.

Romanii îl lăsau rece pe Slugerul Tudor, dar gândirea înaltă și înfocată a fratelui Ardelean îi impunea. El știă prin Egumenul Ilarion, că din pricina acestei gândiri fusese silit teologul Lazăr să părăsească Sibiul, parochia sa, căci stăpânirea în Ardeal vedeă cu ochi răi, pe feciorul de țăran valah din satul Avrig, care cuteză să ceară și pentru neamul său drepturile politice, de cari se bucurau celelalte neamuri ale țării ardelene.

Urmând acest gând, Tudor zise: — „Nu te lăsau cei de dincolo să vorbești de Romani?“

Lazăr, a cărui fire în acelaș timp blândă și înfocată eră ușor coprinsă de simțiri schimbătoare, plecă capul și împreună mâinile: — „Dincolo trebuie să rămânem robi.“ Și oftând din greu urmă: — „Multe rabdă omul, și poate că-i prieste să se lupte neîncetat. Dar disprețul otrăvește inimile. Și sufletului îi trebuie soare, soarele iubirii și al bunăvoinței. Deaceea puterea unei vorbe bune e mai mare decât puterea armelor sau a banilor. Și vorba singură având acea putere, îi dovedește firea înaltă a omenirii. In evanghelie citești: „La început eră cuvântul“. La început să fie în veci: belșug de iubire. Florile de primăvară nu ascultă de furtună, ci numai de soare.“

Tudor privi adânc pe visător, și spuse: — „Ești un vrednic dascăl pentru tineretul nevinovat. Domnul să-ți ajute. Dar pentru cei bătrâni, cari nu vor să auză strigătul dreptății, se găsește alt dascăl. Asta.“ Și lovî cu stânga în sabie.

Lazăr întinse brațele amândouă către Pandur. — „O inimă caldă și o spadă dreaptă, prietene, da, aceste două trebuie să stăpânească popoarele.“

Oltenii lui Tudor.

de George Coșbuc.

Vine-un chiot dinspre munte,	Cine vrea părtaș să fie
Vine freamăt din păduri —	Dreptului pe-acest pământ
Tudor Domnul vine'n frunte,	După Tudorin să vie!
Cu mulțimea de panduri!	Că-i trimis de Domnul Sfânt,
Iar din Jiu, din apă sfântă,	Să ne scape-acum odată
Ese cântec vitejesc,	De ciocoi, căci Dumnezeu
Și cu glas de surle cântă	Insuș s'a pornit să-i bată,
Tot poporul românesc.	Cum ne bat și ei mereu.
Las să-i sune surle'n țară,	Ridicați, Români, Dreptății
Să-și adune — Olteni destui,	Steag cu Sfântul George-acum!
Țara s'o vedem noi iară	Sfintei Legi și Libertății
Veselă pe urma lui —	Faceți-i odată drum!
Mândra patrie română	Cine nu-i cu voi, să știe
Nu sub braț de oameni slabi,	Că isbit va fi de voi,
Ci voinică și stăpână,	De cei strașnici în mânia
Cum a fost sub Basarabi.	Și din leagăn de eroi.
Sboară corbi pe sus, băete,	Domnul Tudor să trăiască!
Cârduri negre se'nvârtesc,	Sus cu toții, pui de lei,
Și se sbat de-atâta sete	Pentru Țara Românească,
Și de foame se isbesc:	Pentru drepturile ei!
N'au s'aștepte — Oltenii rugă,	A 'mbrăcat cămașa morții
Să le dea de hrană'n văi —	Domnul Tudor, ca Hristos,
Oh, ciocoiu, te-ajung în fugă	Dar schimbă-va pasul sorții,
Toți răsbunătorii tăi!	Va trânti tiranii jos!

... Ci pe semne Dumneata pe norod, cu al căruia sânge s'a hrănit și s'a poleit tot neamul boieresc, îl socotești nimic și numai pe jăfuitori îi numești patrioți... Văd dar că alta nu este fără numai Dumnezeu a împetrit inimile mai marilor noștri după cum oare când pre ale Egiptenilor. Dar cum nu socotiți Dumneavoastră, că Patria se cheamă norodul, iar nu jăfuitorii?

*

... Norodul nu cere altceva decât numai o dreptate ce poate fi folositoare și tagmei boierești.

Tudor Vladimirescu către Nicolae Văcărescu.

Tudor Vladimirescu

Din istoria lui Tudor Vladimirescu

— Fragment. ¹⁾ —

Domnul Tudor ținea însă foarte mult, ca oamenii lui să fie cinstiți și să nu prădeze pe nimeni. Jaful eteriștilor eră însă cu lipiciu. Au început să prade și oamenii lui Tudor. Acesta însă nu glumea. Pe care-l află vinovat cu ceva, îl și omorâ. Pe drumul dela București până la Golești el omori 33 de ostași vinovați de prădăciuni, furtișaguri, răpiri și altele ca acestea. El zicea: Hoția e o rușine, de care nu te spală nici chiar moartea vitejească. Și nu-mi vine să crez că vreunul ar voi să stea ca hoj înaintea lui Dumnezeu. — Nu ne-am sculat, ca să jăfuim pe frații noștri. Și Turcilor și Rușilor ne-am plâns împotriva acelora cari fură pe țărani, și acuma venim noi să ne arătăm la un fel cu jăfuitorii? Cât timp vom asupri pe frații noștri, cari vedeți că ne ajută și cu merindele și cu căruțele lor, nici odată dreptate nu vom dobândi. Pentru atare fapte vom fi huliți și de Dumnezeu și de oameni. Cine dreptate cere, dreptate șă facă. Eu însă vă spun, de se mai plânge un țaran, că i s'a furat cel mai mic lucru, sau că cu sila i s'a luat, să știți că îlucid pe prădător.

Mai mult. Tudor făcuse răspunzători pe căpitanii săi pentru jafurile ostașilor. Toți căpitanii au fost învoiți cu porunca această, afară de Oarcă, Cuțui, Urdăreanu și Enescu, cari îi spuseră că a păzi pe ostași de furtișaguri ar însemnă a păzi crângul cu iepuri. Lucrul acesta înfuriă atât de mult pe Tudor, încât îl spânzură și pe Urdăreanu, unul din cei patru căpitani răsculați împotriva lui.

Spre marea lui nenorocire însă. De împrejurarea aceasta se folosiră dușmanii lui neimpăcați Machedonschi, Prodan, Jordachi Olimpiotul și alți streini să ațite pe căpitani și pe panduri împotriva lui, zicându-le: Vite încălțate! N'aveți sânge în vine? Suferiți să vă ucidă pentru o trâmbă de pânză? Credeți că puteți dà seama pandurilor voștri de ce s'a petrecut?

¹⁾ Din Nr. 98 al »Bibliotecii poporale a Asociațiunei« închinat în întregime amintirei Domnului Tudor din Vladimiri. Prețul 3 lei. De vânzare la principalele librării din țară.

Uneltirile dușmane au prins. Căpitanii toți strigară: »Nu-l mai voim pe Domnul Tudor! Voim pe Hagi Prodan și pe Machedonschi!«

S'a întâmplat la ceea ce se așteptase Tudor: Grecii îl prinseră în cursă. Nu se așteptase însă, ca chiar Oltenii săi să-l ducă în cursă. La plecare a dat tunarului său credincios Calețeanu sabia și inelul, zicând: »De ne-om revedea, mi-o dai înapoi; de nu, ține-o în amintirea prieteniei mele. Ia și inelul acesta pe care îl am dela părinți«.

Și nu s'au mai revăzut. Incălecând pe cal, căpitanul bulgar Ghenciu îi luă hățurile din mână în semn că nu mai conduce el. Pandurii văzură lucrul acesta, și rămaseră întunecați și neclintiți.

E una din cele mai rușinoase fapte săvârșite de ai noștri. Ea nu-și găsește seamăn decât în uciderea lui Mihai-Viteazul și în detronarea lui Cuza-Vodă, pe cari iarăș le priviră Românii nepăsători, fără ca cineva să se ridice pentru răsbunarea lor.

Se zice, că unii dintre panduri l-ar fi întrebat, cu toate acestea, pe Domnul Tudor în clipa, când a fost ridicat de dușmanii săi, și dus la judecată înaintea lui Ipsilanti:

— Dar pe noi cui ne lași, boierule?

— Corbilor și cânilor, cari or să vă mânânce, le răspunse Tudor, căci nu m'ați ascultat ce v'am poruncit.

Și așa s'a și întâmplat.

Ne mai fiind Domnul Tudor în mijlocul pandurilor, se risipi întreaga tabără. Lipseă omul, care aveă ochiul peste tot, care cunoșteă pe fiecare în parte, îi cunoșteă gândul și graiul, știă de unde se trage și unde năzuește. De aceea au plecat care în cotro, să-și vadă de casă și de familie.

Dela Golești Tudor fu dus la Târgoviște, peste Pitești și Câmpulung. În Târgoviște a fost pus călare pe o mârțoagă. Picioarele lui, în scările de lemn, erau legate cu un lanț pe sub pântecelul calului. Aici aveă să-i fie locul de osândă. Într'o fântână părăsită, la marginea orașului, sub dealul pe care e zidită mănăstirea Dealului cu capul lui Mihai-Viteazul, a fost aruncat trupul lui, ciopârțit de iataganele Grecilor: Orfano,

Cavaleropulo și Garnovschi, în noaptea de 26 spre 27 Maiu, la ceasurile când numai tâlharii fac isprăvi.

Așa a pierit Domnul Tudor din Vlădimiri.

Dață am voi să cuprindem în puține cuvinte tot sbuciumul vieței sale, abia am află altele mai potrivite decât acestea ale marelui nostru istoric Nicolae Iorga: »Nu se poate zice că Tudor a căzut orbește în prăpastie. El a înțeles și slăbiciunea sa față de Turci, și încurcătura în care trebuia să se sbată față de eteriști, și puținul temeiu ce trebuia pus pe boieri. A făcut tot ce se putea face de un om necunoscut, fără mijloace, fără adevărați sfătuitori și fără sprijinitori trainici. S'a căsnit din răspuțeri să-și strângă legăturile. Și, deși eră un îndrăsneț, el n'a fost un nerăbdător, un pripit, ci până la capăt a judecat toate cu multă cumițenie rece, cu multă înțelepciune de om mare, deprins și cu binele și cu răul în viață. A chibzuit, a socotit, a potrivit, — nu fără izbândă de multe ori. A dovedit că știe să cântărească oamenii și lucrurile, că prevede primejdia și se poate feri, că nu calcă decât unde e sigur că va întâlni pământ statornic. Fără a se lăuda și a minți, ca dușmanii săi, el s'a păstrat multă vreme teafăr, nevătămat, sigur pe el și oastea sa, de o potrivă. Dar o putere mai mare decât voința lui îl târa spre peire«.

*

Aceiaș putere mare, care conduce totul în lume, și căruia îi zicem Dumnezeu a dat răsplata cuvenită și dușmanilor săi. Peste câteva săptămâni (7 Iunie) Grecii lui Ipsilanti în frunte cu batalionul sacru fură zdrobiți cu desăvârșire de Turci la Drăgășani pe Olt. Cei scăpați de acolo fugiră ca iepurii, încât Ipsilanti nu găseă cuvinte destul de aspre pentru înfierarea lor. El ziceă în cea din urmă cuvântare a sa către armata grecească: »Ostașilor! Dar ce zic? Blestem și batjocură ar fi să vă chem astfel! Nu! Nici odată nu voi mână acest frumos și vitejesc nume, dându-vi-l vouă, cari sunteți niște cirezi de netrebnici, o gloată de adunături, cărora trebuie să vă zic mai bine dobitoci, fricoși, leneși și tot ce pot găsi ca vorbă mai proastă. Vicleniile și vânzările voastre mă silesc să vă părăsesc. Toată legătura care a fost între voi și mine acum s'a deslegat; m'-e chiar rușine că am fost căpetenia voastră și că am primit

jurământul vostru înaintea lui Dumnezeu și înaintea patriei noastre. M'ați vândut tocmai atunci, când doream să înving sau să mor cu voi dimpreună. Treceți la Turci, mișeilor, tot sunteți de teapa lor; lingeți-le mânilor pe care se văd încă petele din sângele sfânt al patriarhului și al episcopilor săi. Porniți de vă cumpărați slugăria, dând ca preț viața voastră, cinstea femeilor și a copiilor voștri». Și încheiă infierând o mulțime de nume cu pecetea trădării.

Fugind și el în Ardeal înfundă pușcăria din cetatea Munciaciu a Maramureșului. Ieșit de acolo într'un târziu pieri ca vai de el.

Tot așa se prăpădi și celalalt vrăjmaș al lui Tudor bimbașa Sava, ucis de Turcii cari l-au amăgit în curtea Bucureștilor (7 August).

S'a împlinit cuvântul Scripturii: »pe cei răi cu rău îi va perde, și via o va dà altor lucrători carii vor dà lui rodurile la vremea lor«. (Evanghelistul Mateiu, cap. 21, vers 41).

Domnul Tudor n'a pierit ca un rău. El a adus rod la vremea sa. În anul morții sale a încetat domnia fanariotă. Mai mult în țările române n'au stăpânit Grecii din Fanar, ci domni pământeni. La 38 de ani după aceea (1859) cele două țări surori aveau să se unească pentru totdeauna, alegându-și un singur Domn în persoana lui Cuza Voda, iar la 97 de ani dela moartea lui (1918) toate țările române aveau să alcătuească o singură țară românească, mare și puternică. S'a împlinit ceea ce el a proorocit cu aproape 100 de ani înainte: toți câți au fost »părți ale unui neam« s'au unit, precum a dorit și el.

Dar visul lui Tudor încă nu s'a izbândit deplin. El dăinuiește mai departe în sufletele noastre ca un dor neastâmpărat și un stăruitor îndemn spre mai bine, spre mai multă cinste și dreptate, spre un traiu mai omenesc în toate țările române.

În urmare, dacă e să-l sărbătorim, după cuviință, acum la împlinirea sutei de ani dela moartea lui, îndemnul acesta să-l primim cu toții.

De aceea am închinat și noi aceste nepretențioase rânduri de pomenire luptătorilor pentru cinste și dreptate, cum a fost Domnul Tudor din Vlădimiri.

Ioan Georgescu.

Umbra lui Tudor.

Spre culmile străbune — ce rād ca-n sārăbători —
 Năvalnic vine-un suflet desprins din lumi de nori...
 Se clatină frunzişul şi tot cuprinsu-i treaz —
 Vedenia măreaţă e-a unui Domn viteaz...
 Ori nu-i simţiţi suflarea lui Tudor Domn român?

Trec svonuri prin desişul brădetului bătrân
 Şi codri plini de taine încep a fremăta...
 Ca de-un fior tresare şi Oltu'n matca sa...

Pe plaiurile ţărei — pământul său iubit
 Pe care-odinioară cu sânge l-a sfinţit —
 Opreşte umbra — I sfântă — privind cu drag în jos
 Apoi rotindu-şi ochii în largul ei frumos —
 Aude din tumultul poporului supus
 Un glas ce se înalţă spre chipul său în sus:
 »Erou al ţării noastre — al cărei aprig scut
 »In vremuri de restrişte ai fost neîntrecut —
 »Ca din avântu-ţi falnic poveşte să luăm
 »Din negura de-un secol noi azi te desgropăm!

»Coboară-te pe-o clipă cu sufletu'ntre noi
 »Din ceata cea mai mândră de'nflăcăraţi eroi
 »Şi dă-ne duh din duhu-ţi de ţară iubitor
 »Tu cel de neam şi lege zelos apărător!...
 »Azi bâjbăe duşmanii pe'ntinsul ţării'ntregi
 »Şi-avem ca niciodată nevoie de viteji...
 »Când ne va strânge goarna la datorie'n şir
 »Să fie tot românul un »Tudor Vladimir«!!!

Săgeţi de foc s'aruncă'n văzduh neconţenit
 Şi-o rază incunună pe cel sārăbătorit...

Răsună ca un tunet de sus cuvânt spre fraţi:
 »Păziţi pământul ţării şi neamul v'apăraţi«!...

Aurelia Pop.

Răscoala lui Tudor Vladimirescu și refugiații în județul Caraș-Severin.

Stăm în preajma serbărilor jubilar de 100 ani a răscoalei de redeșteptare națională în Muntenia și Moldova, urzită și condusă la 1821 de viteazul boer-naș *Tudor Vladimirescu*, a acelei răscoale, care — deși de scurtă durată — a pus capăt domniei fanariote, de care eră stăpânită viața de stat, — socială și bisericească poporului român din acele principate — și s'a deschis apoi calea unei vieți naționale cu adevărat românească, pentruca în viitor să poată trăi ca națiune liberă și conștientă.

De bună seamă, că cu ocazia acestor serbări, din partea bărbaților luminați ai neamului nostru se va relua și lămurii însemnătatea politică, socială și națională a acestei răscoale care altcum în urmările sale constituie o nouă epocă în viața și istoria neamului românesc.

Nu mă simt chemat, și așa nici nu intenționez ca să fac parte din șirul acestor bărbați, ci ca un registrator modest, doresc ca spre întregirea datelor privitoare la acest eveniment istoric, din arhivul județan al *Caraș-Severinului* să scot câteva documente, să relev câteva lucruri, cari se referă la soarta acelor locuitori din Muntenia, cari în urmarea răscoalei lui *Tudor Vladimirescu* și a teroarei turcești urmate aceleia, luând calea pribegiei s'au refugiat și s'au așezat pe teritoriul județului de azi al *Caraș-Severinului*.

Oastea de răscoală a lui Tudor Vladimirescu, ca și oricare de asemenea natură, în bună parte a fost adunată din deosebite elemente neîndestulite, fie din șirul poporului român, fie din alte neamuri.

Elementele streine nu au putut să fie animate de ceva ideal național românesc, ci mai mult au fost stăpânite ori de sentimentul răsbunării în potrive asupritorilor, ori agitate de cugetul, că chiar și în potrive voinții lui Tudor Vladimirescu, să jefuiască pe aceia despre cari credeau că aveau avere, fie aceia boieri ori din clasa mai inferioară.

Urmarea naturală a fost, că mulți locuitori, cari erau în calea jafului, ca să-și scape viața și o parte din avutul lor, luând calea pribegiei să caute mântuire în țările vecine.

Așa s'a întâmplat deci că mai mulți locuitori de stare materială mai bună, din Muntenia, au trecut și în județul Caraș-Severin învecinat cu acel teritor, unde a izbucnit și a fost mai întâiu aprins focul răscoalei.

Nu este îndoială, că refugiații cei dintâi s'au așezat prin comunele și orașele de pre teritoriul graniței militare bănățene.

Aceasta lămurit se cunoaște și din ordinul Locotenenții ungare de data Buda la 4 Septembrie 1821 Nr. 23007 îndreptat către județul Caraș în care se dispune, ca locuitorii cari în turburările din Turcia nu au fost implicați și refugiați din Moldova și Muntenia să nu fie tolerați pre teritoriul graniței militare, ci să fie trimiși în părțile mai interne ale județului, nici să se nu permită ca cineva dintr'aceia să se reîntoarcă iarăși în granița militară.

Cumcă de fapt cei dintâi refugiați s'au așezat pe teritoriul graniței militare, ca imediat hotarnică cu Muntenia, se cunoaște din scrisoarea comandai regimentului grănițeresc Nr. 13, de data Caransebeș 17 Aprilie 1822 Nr. 42 asemenea îndreptată către județul Caraș, în care județul se provoacă la dispoziția comandai militare bănățene și nu numai se face provocare la înainte citata dispoziție locotenențială, ci trimite sub escortă militară pre conducătorul rebelilor; și promite că în curând se vor transpune din graniță și alți refugiați puțini câți au rămas în districtul regimentului.

Timpul când au venit în graniță refugiații, unde au fost așezați și câtă vreme au stat acolo, datele positive lipsesc. Dacă însă am admite, că data așezării, adică a refugierii ar fi fost tot cea din data pașportului ce l-a primit fiecare, și cari date sunt însemnate într'o conscriere de data 23 Aprilie 1823, atunci vremea refugierii ar fi fost între lunile Iunie până în Octomvrie 1821, adecă deja după moartea lui Tudor Vladimirescu.

Câți și cu numele cine au fost strămutați din graniță și așezați în Lugoj, mai bine zis în cercul Lugojuului se cunoaște din conscripția compusă de către județul Caraș la 24 Aprilie din

partea regimentului grănițeresc Nr. 13. ambele aci alăturate.¹⁾

În conscripția județeană sunt înșirate 54 familii cu 36 prunci 6 neamuri și 23 servitori, total 119 suflete.

În cea militară: familii 62 cu 226 suflete.

În amândouă conscripțiile aceste la fiecare familie se arată locul nașterii sau mai bine zis locul de unde a venit, ori al ubicațiunii, precum și locul unde s'a așezat sau a fost dislocată.

Famiile cuprinse în conscripția militară toate a fost așezate din granița militară reg. 13 în orașul Lugoj, iară din cele însemnate în conscripția județeană, 47 familii au primit locuințe în Lugoj, iară 5 cu 10 suflete în Lugojel

Afară de aceasta în conscripția militară la fiecare cap de familie se arată profesiunea sau ocupația. Au fost adecă neguțători 37, 1 preot, și 21 plugari, numiți «gemeine Walachaner» — români proști.

În consignația județeană afară de doi la fiecare este adnotată data de estradare și de vidimare a pașpoartelor.

Între data compunerii ambelor consignații, este deosebite, numai de o zi, cu toate acestea dacă vom confruntă persoanele cuprinse în ambele conscripțiuni, se va cunoaște, că dintre persoanele numite în conscripția militară numai *Luca Nicolaevici, Mihaiu Stropella și Constantin Orzescu Crainiceanu*, despre care se afirmă că ar fi fost conducătorul rebelilor, sunt adnotate în conscripția județeană.

De aceea, așa se vede, că numitele trei persoane au fost trimise la Lugoj la 17 Aprilie 1822, iară celelalte primite în conscripția județeană ori dinainte de 17 ori între aceea zi și 23 Aprilie s'au fost așezat în Lugoj și Lugojel, precând persoanele numite în conscripția militară de data 24 Aprilie 1822, numai mai târziu au fost internate în Lugoj.

Aceasta s'ar putea concluda de acolo, că în conscripția a 3-a de data prezentei 3 Maiu 1822¹⁾ sunt deja enumerate familii, adică refugiați, cari lipsesc din conscripția de data 23 Aprilie, dacă în bună parte sunt numite în conscripția militară de data 24 Aprilie 1822.

¹⁾ Se publică în adnexă!

²⁾ Vezi anexele.

Se observă, că afară de cele 3 conscripții amintite, mai este o consignație *suplementară* județană — fără dat și prezentă — în cari sunt însemnate 5 familii, din cari 3 familii cu 73 suflete se afirmă că ar locui în comuna *Valea boului* de lângă Caransebeș, iară celelalte 2 familii în Lugoj.

În conscripțiile pomenite, pre lângă numele respectivilor refugiați este însemnat numele comunei ori al orașului unde au locuit mai înainte. Acele comune și orașe erau: *București, Orșova nouă, Vidin, Baia de aramă, R.-de vede, Târgu Jiului, Caracal* (Corabia) și alte comune, cari se află pe teritoriul acelor plase unde a izbucnit și s'a lăjit răscoala țărănească.

Precum văzurăm mai sus, despre *Constantin Orzescu Crai-niceanu* se scrie că a fost conducătorul de oare când al rebelilor.

Despre acest conducător, în conscripția militară de data 24 Aprilie și cea județană din 3 Maiu se zice, că a fost neguțător de origine din *Cocor*, aveă soția *Saveta*, două fete *Dumitra* și *Stanca*, finul *Petru Nedelcovici*, vizitiul *Pacina*, servitorii *Mateiu Dimitrescu* și *Codcuș Preda*, așa dară 8 persoane aparțineau familiei acesteia. Când a trecut în granița militară nu se înseamnă, căci se zice, că scrisoarea de pașport ar fi în mâinile subprefectului județan.

Față cu numitul conducător al rebelilor, comanda regim. român iliric Nr. 13 cu data 17 Aprilie 1800 Nr. 48 a dispus, că dupăce comanda generală din Banat cu ordinul de data 9 Aprilie 1822 Nr. 98 a poruncit, că acela fără amânare să fie depărtat din granița militară, pre teritoriul provincial mai apropiat, astfel pre acela împreună cu soția, două fete, un servitor, și servitoare sub paza unui sergent îl trimite la Lugoj, cerând ca județul Caraș să dea o adeverință despre primirea acelora refugiați.

La aceasta provocare județul a decis, că după-ce despre *Orzescu* nu s'a constatat, că ar fi comis ceva crimă, îl lăsă pe picior liber, dar sub pază județană.¹⁾

Mai târziu însă *Orzescu* totuș a fost închis, căci în conscripția refugiaților ajutoarați, compusă la 14 V. 1822 sub punct 6 se zice că «fiind *Orzescu* deținut în închisoare» familia aceluia încă a

¹⁾ Actul Nr.1032/1822.

primit ajutor. Deținerea aceia însă nu a ținut mult, pentru că în «consemnarea de ajutorare» a familiilor refugiate, datată al 21 Iuliu 1822, se zice despre acela că *nunc jam dimissus* — deci eliberat.

Din ce motiv a fost deținut, date precise nu sunt, cred însă, că deținerea s'a ordonat în urmarea cercetărei introduse din partea județului asupra mai multor indivizi din județul *Caraș* și *Timiș*, pentru că s'a lăjit vestea că *Orzescu Crainiceanu*, și alți doi refugiați din Muntenia, oameni în stare materială bună, au încercat să conducă mai mulți Români ca servitori ostași, ca trecând cu aceia în Muntenia să poată recâștiga averea rămasă acolo. Altcum în luna Sept. 1822 despre Orzescu se zice că «*discessit ad [patriam]*». Cercetările acelea s'au făcut în luna Aprilie 1822 desprece vom vorbi mai la vale

Ajutorarea refugiaților.

Deja mai sus s'a amintit, că Consiliul locotenențial ungar cu data 4 Septembrie 1821 Nr. 23037 a lăsat județului *Caraș*, ca refugiații până la liniștirea turburărilor încât se poate să fie ajuturați. Ajutorarea aceea apoi tot aceeaș locotenență cu rezoluția de data 2 Aprilie 1822 Nr. 9225 o determină așa că adulții zilnic să capete 9 cruceri iară pruncii 2 cr. despre ce județul a avizat preturile.

Între datele păstrate se află 18 consemnări de ajutoare începând cu data de 25 Aprilie și se termină cu 31 Octobrie 1822.

Ajutorarea s'a făcut în lunile Aprile și Maiu cam tot la 8—10 zile, iară începând cu lunie de două ori pe lună, și iacă așa, că adulții zilnic primeau câte 10, iară pruncii 5 cruceri, deci nu cum ordonase locotenența, adică 9 și 3 cruceri. Firește, că dintre cei refugiați, numai cei lipsiți au fost ajuturați, după cum și conscripțiile despre ei se întitulează «*Consignatio ege-norum emigrantium.*» În luna Aprilie este o singură consignație cu 20 familii, fără să fie adnotat, că unde erau ele așezate.

În Maiu avem 8 consignații, în cari numărul familiilor variază între 2, 14, 20, 48 și 49 cari în parte însemnată sunt așezate în *Lugoj*; puținele în *Lugojel*, *Jupa*, *Prisaca*, *Valea boului*.

În Iunie sunt numai două conscripțiuni cu familii ajutate de 21 și 46, toate în Lugoj, așa că de aci în colo familii nu mai erau în alte comune; s'ar părea că cele din Lugojel, Jupa, Prisaca și Valea boului erau aduse la Lugoj. În Iuliu numărul familiilor ajutate s'a ridicat la 65 și 68, de aci încolo începe a scădea, căci:

În August precând în conscripția din 1 până la 15 numărul familiilor eră încă 59, deja în cea din 16—31 s'a redus la 50. Cauza e că unele din familii s'au reîntors în patrie.

În conscripția din Septembrie la 1—15 erau încă 45, care între 16—30 s'a redus la 25.

În *Octomvrie* între 1—15 sunt ajutate 25 familii, dară în cea dela 16—31 rămân numai 5 familii cu 17 sutlete. — În decursul alor 7 luni la refugiați s'a împărțit în sarcina casei județene 2898 fl. 10 cr. Se observă că dintre cei 37 neguțători primiți în lista emigranților compusă la 24 Aprilie prin autoritate militară numai 7 familii au fost ajutate, iară dintre economi iarăși 7.

Propaganda de contra-răscoală.

Răscoala condusă de Tudor Vladimirescu a încetat cu uciderea lui săvârșită la 26 Maiu 1821. Groaza de jaf și de năpăstuire însă nu a putut fi așa ușor și iute uitată.

Se poate crede, că împrejurarea aceasta a fost una din cauzele, că emigranții refugiați în județul Caraș-Severin nu numai că după potolirea răscoalei nu s'au reîntors de loc la vetrele lor, ci din contră, chiar și în anul 1822 se înmulțesc numărul celor refugiați și abia spre sfârșitul lunii Octomvrie 1822 încep a se reîntoarce în patrie.

Este natural, că locuitorii refugiați, cari au trebuit să părăsească casa să-și piardă o parte însemnată a averii lor; erau amăriți în suflete și că se purtau cu gândul de răsbunare, și tot atunci nu puteau să nu caute mijloace potrivite, ca să poată recâștigă ori ajunge în posesia averilor mai înainte posedate.

Acest sentiment, va fi îndemnat mai ales pe cei cu stare bogată dintre refugiați, ca în noua lor patrie de internare să

cugete, să se ocupe cu organizarea unei contra-răscoale prin adunarea de ostași și între locuitorii din județul Caraș-Severin.

Cumcă o atare organizare militară de fapt s'a plănuit în primăvara anului 1822, se cunoaște din unele acte, ce se găsesc în arhivul județului acuma numit, din cari deși nu se poate compune o icoană desevărsită a acelei mișcări de retorsiune, se poate însă constată, că de fapt atare contra-răscoală eră plănuită

Ca dovadă ne servesc următoarele:

Subprefectura județului Caraș cu data de 19 Aprile 1822 notifică celui din județul *Timiș*, că este o veste lășită, cumcă unii dintre emigrații din Valachia, așezați ori mai bine internați în opidul *Lugoj* cu feliurite promisiuni caută să îndemne pre poporul contribuent ca să le dea mână de ajutor pentru de a-și putea recâștigă averile lăsate în Muntenia.

Spre acest scop fac propaganda între tineri, promișând că dacă vor întră la dâșii în serviciu ca ostași pre 6 luni, pre acel timp vor primi leafă de 800 fl. un cal și câte 1 fl. pe zi.

Pentru ca subprefectura județană să poată câștigă cât mai sigure date despre existența acestei propagande, a făcut toți pașii posibili, dară fără mult rezultat. Tot ce a putut află este că presupune cumcă aceasta propagandă de a adună ostași mercenari, o fac refugiații bogați: *Constantin Crainicean* din Lugoș, *Atanasiu* și *Dinu Medetnitoches* din Honoriș și *Cristodor Slavu*.

La 18 Aprile un anumit *Dragan Andraș* din Labasiu, care cu trăsura a adus la Lugoș pe inspectorul școl. național, i-a descoperit, că judele din acea comună, dela un domn din Lugoș ar fi primit niște scrisori, în cari este provocat ca să-i conducă tineri în serviciu de ostași cărora le-ar fi pus în vedere o leafă de 800 fl. pe 6 luni.

În urmarea acestora numai decăt a dispus, ca comisarul districtului să iasă la Labasiu și întrucât judele de acolo de bună voie nu ar vrea să-i dea scrisorile primite pentru adunarea tinerilor la serviciul de ostaș, pe acela să-l silească prin intervenirea pretorelui din Lipova.

Într'acestea s'a mai întâmplat, că fiind juratul opidului Lugoș cu numele *George Ursu* la supraveghierea tocmirei drumu-

rilor; *George Petcu* și *Alesandru Curescu* locuitor din Babșa, județul Timiș, l'a întrebat despre locuința aceluia domn din Lugoj, care ar angaja tineri pentru serviciu de ostaș. Fiind aceia numai decât deținuți, au fost și ascultați, și au fasonat că reîntorcându-se dele târgul de săptămână din Lugoj, dela consăteanul lor: *Alesandu Gruia* ar fi înțeles, că în Lugoj ar fi un domn care tinerilor doritori să intre în serviciul de ostaș le promite 600 fl. și un cal. De aceasta promisiune îndemnați s'au grăbit la Lugoj. In cale oprindu-se la Silha, dela păzitorul de acolo ar fi înțeles, că un locuitor de acolo cu numele *Balan Caprior* de fapt ar fi și intrat în serviciu, și când dela juratul G. Ursu ar fi întrebat despre ubicațiunea aceluia domn, el în loc să-i îndrepte la acela, i-au închis. La aceasta subprefectura Timișului cu data 22 Aprilie 1822 respunde că în acel județ nu s'au ivit atari mișcări. Altcum a dat ordin ca funcționarii subalterni să priveghieze și din caz în caz să dea raport; despre-ce apoi va avisă și pe subprefect.

Cumcă subprefectul județului Caraș a făcut și alte demersuri la subalternii funcționari județeni, spre a da de urme sigure despre complotul de recrutare a ostașilor din partea refugiaților, deși acte despre aceste dispozițiuni nu există, dară sunt unele rapoarte date din partea preturelor din *Gavoșdia*, *Vasiova*, (Bogșa română), *Oravița*, *Căpâlnaș* și *Lugoj*, dintre cari mai interesante sunt rapoartele din Lugoj și Gavoșdia, cari vedesc, că vestea despre propaganda cu recrutare, adică conducerea ostașilor eră lățită între locuitorii mai multor comune.

Așa de exemplu pretorele din Gavoșdia cu data de 19 Aprilie raportează, că judele din Zsidovar ar fi auzit, că emigrantul din Valachia, care locuește în Honoriș ar fi condus pe mai mulți tineri din Lugoj, iară judele din Sacul asemenea a afirmat, că dela dascălul din Topoloveț ar fi înțeles, că în aceea comună încă s'ar fi angajat vr'o 40 de inși. Alți cnezi însă constată, că vestea aceea este lățită mai în toate comunele din teritorul preturei.

Mai detaiat este însă raportul pretorelui din Lugoj, care nu s'a îndestulit cu aceea, ca să ceară rapoarte dela primăriile comunale, ci a eșit în mai multe comune și a luat depunerile oamenilor despre cari s'a afirmat că ar avea ceva legătură

cu lăţirea vestei, ori cu conducerea faptică a tinerilor. Aşa s'a făcut investigaţiune în: *Birna, Sărăreni, Sudriaş, Jupan, Silha, Coşteiu, Părul, Balint, Fadimac, Babşa, Cliciova.*

Rezultatul investigaţiunilor a fost constatarea împrejurărei, că oamenii în târgurile din Lugoj au auzit povestindu-se, că emigranţii refugiaţi ar fi îmbiat 800 fl. şi un cal tuturor aceloră cari s'ar fi angajat că în decurs de 6 luni vor face serviciu de ostaşi, fără însă a se fi putut constată şi numele respectivilor emigranţi.

Suspiciunea generală de propaganda contra răscoalei se concentrează asupra persoanei emigrantului *Hrist Todor Slavu* din Honoriş, om bogat, şi asupra *celor 4 Domni* cari locuiau în Lugoj lângă podul de preste Timiş.

Despre cel dintâiu se vorbea public, că cu recrutare de ostaşi avea scopul, ca reîntorcându-se în Valachia de acolo să poată redobândi banii înveluiţi în două piei de bivoli şi îngropaţi în pământ, şi că aşa avea de gând să se legătuiască cu cei conduşi, ca peste zi să nu le dea nici un lucru, dar să fie îndatoraţi peste noapte să jăfuiască.

Cine au fost cei 4 nobili numiţi «*Ciocoi*», cari locuiau în Lugoj, amintire nu se face. Probabil, că între aceia să fi fost şi *Constantin Orzescu Crainiceanu*, şi poate Grecul *Marto Tanaside Metetichnet* de origine din «*Szvintesd*» ca şi *Hristo Todor Slavu* care deja din 1821 era aşezat în Honoriş.

Deoarece în arhivul judeţan Caraş-Severin, referitor la refugiaţii din Muntenia alte acte nu se mai găsesc, decât cele mai sus pomenite, cred, că propaganda de contra răscolă »*ciocoiască*« nu s'a putut înfăptui, parte că prin dispoziţiuni administrative s'a pus pedeci în calea ei, parte doară şi din cauza, că înscenătorii aceleia ori că s'au împăcat cu soarta, ori că cu schimbarea împrejurărilor politice în spre bine pentru emigranţi, ei cu încetul s'au putut reîntoarce în patrie la vetrele lor, căci de fapt începând deja cu luna August 1822 unii din emigranţi, chiar şi vestitul *Orzescu Crainiceanu* s'au reîntors în patrie.

Lugoj, Maiu 1921.

I. Boroş,
preposit.

Consignatio

Emigrantium Valachanorum in Gremio circuli Lugosiensis Commorantium.

Numerus Serialis	Nomen, cognomen patris, et matris familias item Locu originis	N o m i n a			Locus modernae commorationis	T e m p u s	
		Prolium	Cognatorum aegrotorum	Famulorum		Emanationis passurium	Quo ad gremium protegit
1	Peter Georgie e Achistof				Lugoss	27 Sept. 821	16 April 822
2	Hadzsy Zeno Ioanna-Uxor e Karaka	Jovan Zvetko, Costa Tinto				21 Julie 821	17 April 822
3	Kosztá Georgie e Krajova					19 Aug. 821	31 Sept. 821
4	Matyei Darabana e Kragojest					29 Sept. 821	30 Sept. 821
5	Jena Georgie e Szkorus					19 Aug. 1821	30 Sept. 821
6	Isztratie Kristodol e Gerbova					19 Aug. 821	30 Sept. 821
7	Luka Nicolajevits			Vasalie Andriez Buttelye		19 Aug. 821	20 April 822
8	Sztanko Armenko e Czernagora					19 Aug. 821	9 Oct. 821
9	Czelko Jovan Nyeda-Uxor e Karaka	Jovan et Kretsun filii Pena filia		Nicolale N.		1 Oct. 821	18 April 822
10	Petko Jovan Cristina-Uxor e Karaka	Urban Filius Creta) filie Velta)				1 Oct. 821	13 Oct. 821
11	Ivan Thodor Jona-Uxor e Karaka	Stanya) filiae Stana) Kretsun, Petru) filii		G. Andrei Pavel Rayku e Karaka		1 Oct. 821	23 Oct. 821
12	Verban Kaldaras Pauna-Uxor e Karaka	Matyei) filii Nedu) Szaveta filia				1 Oct. 821	24 Oct. 821
13	Zoka Kaldaras Rada-Uxor e Karaka	Simion Filius Szoka) filiae Joanna)				1 Oct. 821	24 Oct. 821

Numerus Serialis	Nomen, cognomen, patris, et matris familias item Locus originis	N o m i n a			Locus moder- nae commo- rationis	T e m p u s	
		Prœlium	Cognato- rum agna- torum	Famulorum		Emana- tionis passua- lium	Quo ad gre- mium protegit
14	Dancsa Lakatossu Rada-Uxor e Karaka	Marko, Lato Planitic-filli Strojana filia				1 Oct. 821	24 Oct. 821
15	Simion Petrovits Katina-Uxor e Podugrosului	Ankutza filia		George Joanovits		3 Dec. 821	3 Jan. 822
16	Petar Nedelkovits Pauna-Uxor e Beklek			Preda Kode- usch e Podugrosului		15 Aug. 821	8 Nov. 821
17	Stoian Bukur Naszta-Uxor e Karaka	Georgie, filius Vassilca-filia				6 Oct. 821	8 Nov. 821
18	Rajko Pavlovics	Tirptov et Petro-fili Firinka-filia	Jovanka Petrus socrus			1 Oct. 821	12 Oct. 821
19	Dumitrasko Logofet e Csernetz					14 Aug. 821	20 April 822
20	Jovan Petrovics Dona-Uxor e Krajova	Jena filia	Zacha socrus Jovan affinis		Lugos	29 Oct. 821	17 Nov. 821
21	Apostol Goleszko e Krajova			Juon Martelog	Lugos	13 Aug. 821	6 April 822
22	Mihay Strumpella e Kostath			Dimitrie Anagnosti		23 Juny 821	20 April 822
23	Nikolae Constanda Jovanna-Uxor e Karaka	Constandin filius Saffa, filia		Floru N.		6 Oct. 821	18 April 822
24	Jon Popp e Baja					17 Aug. 821	3 Aprille 822
25	Sterio Jon Illinka-Uxor e Karaka	Kosztake filius				6 Oct. 821	8 Nov. 821
26	Petko Stoian e Käraka			Alexander Anastasi		6 Oct. 821	8 Nov. 821
27	Georgie Plessuja e Csernetz					1 Aug. 821	20 Aprille 822
28	Petko Bajassa e Baja					19 Aug. 821	20 Aprille 822
29	Manto Athanasie Metetnichet e Szvintesd				Pro nunc Lugos prius Sibinium in Transilvania	17 May 821	9 Aprille 822

Numerus Serialis	Nomen, cognomen patris, et matris familias item Locus originis	N o m i n a			Locus moder-nae commo-rationis	T e m p u s	
		Prolium	Cognato-rum agna-torum	Famulorum		Emana-tionis passua-lium	Quo ad gre-mium protegit
30	Hrisz Thodor Szlavu e Szvintesd		Joan Thodor Georgie Thodor	Georgie Krraja Joan Nitza Georgie Jovan Dinu Czigan Gligor Czigan Riszta Ritza Nisztor Zoger	Pro nunc Lugos prius Honoris ubi etiam pecora in pascuis habuit	16 Juli 821	16 Nov. 821
31	Constandin Orzeszko Krajnicsana Szveta-Uxor	Dumitra Sztanka filiae		Dumitrachie Matyei Petrus Nedelkovits Pauna-Uxor	Lugos		
32	Jonica Salamon Szugar			Barba, Rottar e Szait	"	Caranse-besini 9 Marti 822	23 Apr 822
33	Marko Sztanovits e Kalafat				Lugoshely	10 Aug. 821	1 Oct. 821
34	Kosztá Dragomir e Szimits				"	16 Aug. 821	18 Apr. 821
35	Illie Sztanovits e Planica				"	19 Aug. 821	18 Apr. 821
36	Sztan Jonovits		Jonica N.		"	15 Aug. 821	22 Apr. 822
37	Joscha Botorich Jana-Uxor e Vidin	Ankutzá filia Nicolae filius			"	15 Aug. 821	12 Oct. 821

Sig. Lugosini die 23 Aprilis 822.

Per. Ignatium Lovrentsits m. p.
Ord. Judium.

Consignatio

Emigrantium Valachanorum supplementaliter Conscriptorum

Numerus Serialis	Nomen et cognomen patris et matris familias	Locus originis	N o m e n		Locus Como-rationis	Datum	
			Prolium et cogna-torum	Famulorum		Emana-tionis passua-lium	Visa in gremio apponte
1	Kriszta Abassiu Pana-Uxor	Karaka	Rajka mater Nena affinis.	Petko N.	Opp. Lugos	1 Oct. 821	23 Oct. 821
2	Thodor Dumitru	Dto	Jeanna mater Pena soror		"	1 Oct. 821	8 Marz 822
3	Dragutsan Hergotts Roxandra-Uxor	Baja	Jonitza frater	Lupus Czigan Isa Czigan Maria et Szanda ancilla	Valea boului	19 Aug. 821	9 Marz 822
4	Dumitrachie Negoitza	Dto			Dto	20 Apr. 821	9 Marz 822
5	Jon Hergotts	Dto			Dto	20 Apr. 821	9 Marz 822

Per. Ignatium Lovrentsits m. p.
Ord. Judium.

Consignatio

Valachanorum emigrantium in gremio Processus Lugosiensis de praesenti Commorantium

Numerus Serialis	Nomen, Cognomen Patrum et matrum familias et locus originis	Nomen et Cognomen			Locus mo- derna e commo- rationis	Datum	
		Prolium	Cogna- torum et agnatorum	Famulorum		Emana- tionis passua- lium	Visa in gremio ap- ponte
1	Petar George eloco Sahistof				Opp. Lugos	27 Julys 1821	16 Apr. 1822
2	Hadzsi Zeno Joanna Zeno e Karaka		Jovan Stetko Kosztá Tinto			21 Julys 1821	17 Apr. 1822
3	Kosztá Georgie e Krajova					19 Aug. 1821	30 Sept. 1821
4	Matyei Darabancz e Hragoics					21. Sept. 1821	30 Sept. 1821
5	Zenyea Georgie e Skorist					19 Aug. 1821	30 Sept. 1821
6	Istratie Cristodol e Gerbova					19 Aug. 1821	30 Sept. 1821
7	Luka Micolaiovich e Czerna-gora			Vasille Andritz e Battulje		19 Aug. 1821	20 Apr. 1822
8	Stanko Armenko e Czerna-gora					19 Aug. 1821	9 Oct. 1821
9	Czelko Jovan Nyeda uxor e Karaka	Iovan et Kreitsun filli Pena filia		Nicolae N.		1 Oct. 1821	18 Apr. 1822
10	Petko Jovan Christina uxor e Karaka	Vetta filia Urban filius				1 Oct. 1821	13 Oct. 1821
11	Ioan Todor Jana uxor e Karaka	Czvetta et Vetta filia Petrus filius	George Andrej Pavel Rajko			1 Oct. 1821	23 Oct 1821
12	Urban Kaldaras Pauna uxor e Karaka	Matyei et Nedo filii Szaveta filia				1 Oct. 1821	24 Oct. 1821
13	Zoka Kaldaras Rada uxor e Karaka	Zora et Jona filia				1 Oct. 1811	24 Oct. 1821

Numerus Serialis	Nomen, lognomen Patrum et matrum familias et locus originis	Nomen et Cognomen			Locus mo- derne comor- ationis	Datum	
		Prolium	Cogna- torum et agnatorum	Famulorum		Emana- tionis passua- lium	Visa in gremio ap- ponte
14	Simeon Petrovics Catina Uxor e Podu-grosului	Ankutzia filia		Georgie Joanovics		3 Oct. 821	3 Janua 822
15	Dantsa Lakatos Rada-Uxor e Karaka	Dimitrie, Marko et Lato filii Stoiana filia				14 Oct. 821	24 Oct. 821
16	Petru Nedelkovics Pauna-Uxor e Beklik			PredaKodausch Podugrosului		15 Aug. 821	20 April 822
17	Stoian Bukur Nasta-Uxor e Karaka	Georgie filius Vaszilia filia				6 Oct. 821	8 Nov. 821
18	Rajko Pavlovits Venna-Uxor e Karaka	Petrasc et Stiptsu filii Irinka filia	Jovanka Pellin socrus		Opp. Lugos	13 Oct. 821	12 Oct. 821
19	Dumitrascu Logofet e Csernetz					19 Aug. 821	20 April 822
20	Jovan Petrovits Dona-Uxor e Crajova	Gyina filie	Tacka socrus Jovan affinus			29 Oct. 821	17 nov. 821
21	Apostol Csotesko e Krajova			Jon, Marte filii		13 Aug. 821	6 April 822
22	Mihay Strupella e Korlath			Dimitrie Augusty		23 Junii 821	20 April 822
23	Nicolae Constandin Jovana-Uxor e Karaka	Constandin filius Saphta filia		Flora N. ancilla		6 Oct. 821	18 April 822
24	Jon Popp e Baja					7 Aug 821	3 April 822
25	Sterio Jon Ilinca-Uxor e Karaka	Kostakie filius				6 Oct. 821	8 Nov. 821
26	Petko Stojan e Karaka			Alexandar Anastasiae		6 Oct. 821	8 Nov. 821
27	George Pleschojan e Csernetz					1 Aug. 821	20 April 822
28	Petko Bajassu e Baja					19 Aug. 821	20 April 822
29	Jonicza Salamon Slugar e Plassoj			Barbu, Rotar e Szaist		9 Martie 822	23 April 822
30	Manto Tanaszie Metetnichel e Szvintesd				Prus Gibi- nii Nune vero Lugosini	11 May 821	16 Nov. 821

Numerus Serialis	Nomen, cognomen Patrum et matrum familias et locus originis	Nomen et Cognomen			Locus mo- dernae comoro- rationis	Datum	
		Prolium	Cogna- torum et agnatorum	Famulorum		Emana- tionis passua- rium	Visa in gre mio ap- ponte
31	Hrisztodor Slavu Szvintesd		George Theodor Joan dt.	Georgie Katoja Jon Nitza George Jovan Dinu Cziganu Gilgor Czigan Riszia Ritza Nic, Gruja		20 Dec. 821 13 Juni 821 30 Mai 821 Honoris	
32	ConstandinOrzeszko Crajnicsan, Szveta-Uxor	Dumitra et Stanca filie	PetruNedel- kovics affi- nis, Pauna- Uxor ejus	Matyei Dimitrakie Kodenah Brad	Opp. Lugos		Passualis prae mani- bus Dni V. Gomitis
33	Marko Stanovits e Kalafat				Lugos- hely	19 Aug. 821	18 April 822
34	Krsztu Dragomir e Szimits				Lugos- hely	16 Aug. 821	18 April 822
35	Ilie Stanovits e Planitza					14 Aug. 821	20 April 822
36	Stanie Jonovits Pauna-Uxor e Negotin					15 Aug. 821	12 Oct. 822
37	Joszka Czolovits Jana-Uxor e Vidin	Nicolae filius Ankutzia filia				15 Aug. 821	3 Marz 822
38	Dimitrie Risztoivts Maria-Uxor e Baja	Petrakie filius			Zsuppa	15 Aug. 821	3 May 822
39	Paun Bojentsin Fitnika-Uxor e Csernetz	Jonicza filius				15 Aug. 821	3 Marz 822
40	Jonicza Csokanell Maria-Uxor e Csernetz	Moszka Roxanda filiae Stephan Michael filii		Jonica Dragote e Bakicze	Prizaka	8 Sept. 821	3 Marz 822
41	Dragitsan Szirbu Maria-Uxor e Baja	Roxanda et Belasch filiae Jonitza filius		Petru N.		30 Juny 821	3 Marz 822
42	George Nikolits Illinka-Uxor e Baja					17 Oct. 821	3 Marz 822
43	Kosztakie Szavoj Dumitrana-Uxor e Luppoju	Dumitra		Constandin Vakareszku		6 Oct. 821	3 Marz 822
44	Vaszilie Szirbu Stana-Uxor e Baja	Zsoltza et Florika filiae				19 Aug. 821	3 Marz 822
45	Lappu Zojkan Stanka-Uxor e Balta	Sztana et Dina filiae Georgie filius	Nicolae Frater Dumitru affinis Jon etConstandin fratruales			15 Juny 821	3 Marz 822

Ignatius Lovrentsits m. p.
Ord. Judlium

Consignation

Über nachstehende zu Folgen hoher banatischer General-Commando Presidial Verordnungen vom 9 und 14 ten April a. i. Nro. 94 und 98, zum löblich Gränz-Brigade Präsidial Befehle vom 11. und 15 April dieses Jahres No 70 und 72, aus dem Regiments-Besitz in das Provinziale nach Lugosch in Krassovaer Comitatz abgehen gemachte Wallachaner Flüchtlinge.

Geburtsort	Character	N a m e n	Seelenstand		
			männlich	weiblich	Summe
Kokoz	Handelsmann und vormaliger Rebellen- Anführer	Constandin Orzeszko Krainicsanu mit Weib, Tochter, Knecht und Dienstmagd	2	3	5
Metzova	Gemeine Walachaner	Demeter Steria	1	—	1
Bukarest		Georg Seltecsan	1	—	1
Kokova		Angel Forischan	1	—	1
Bukarest		Mihailo Petrovits	1	—	1
—		Constantin Iova	1	—	1
—		Constandin Barboriu	1	—	1
Bukarest		Georgie Petrovits	1	—	1
Izwerna		Johan Hotter	1	—	1
—		Petru Perniak	1	—	1
—		Georg Nicolich	1	—	1
Petule		Vasile Andritz	1	—	1
Csernez		Handels- mann	Stefan Mikulesko mit Weib, Mutter, Anverwandten und Dienstboten	7	3
	Gemeine Walachaner	Nicolae Gadschu mit Weib	7	1	2

Geburtsort	Caracter	N a m e n	Seelenstand		
			männlich	weiblich	Summe
Csernetz	Handelsleute	Armasch Stancsu mit Weib, Kindern und Dienstboten	3	4	7
		John Buriliano mit Weib, Kindern und Dienstboten	3	5	8
		John Gerderian	5	3	8
		Barbu Amarasan mit Weib und Kindern	1	2	3
		Constandin Kintaridi mit Weib Kindern und Dienstboten	2		5
Plesoja	Handelsleute	Ionicza Sucseher Solomon, Weib, Kindern und Dienstboten	2	4	6
Baja de arame		Dragicsan Hergott, Weib und Dienstboten	3	6	9
Baja		Gemeine Walachaner	Dimitrie Ristorid, Weib und Kindern	2	1
Halamu	Handelsleute	Staiko Soracsin, mit Weib	1	1	2
Janina aus Macedonia		Szota Csakovich, Weib, Dienstbote	2	2	4
Gretsest		Ioniere Poporlis	1	—	1
Csernetz		Hodsy Georg Pleschojan	3	3	6
Skendjest		Georg Pleschojan	2	—	2
Kladova	Gemeiner Walachaner	Trailla Marinkovich	1	—	1
Csernetz	Handelsleute	Iwan Csernetest, Weib, Kinder, Anverwandten und Knechten	7	6	13
Koslath		Mihay Strupella	2	—	2
Csernetz		Constandin Anastasie, Anastas Coste, Constandin Panajoth, Dumitru Anastasie	4	—	4
Neu orsova	Gemeiner Walachaner	Dinu John	1	—	1
	Handelsmann	Ionicza Hergott, 2 Brüder, Weib und Kindern	6	5	11

Geburtsort	Character	N a m e n	Seelenstand		
			männlich	weiblich	Summe
B a j a	Gemeine Walathaner	Georg Hergott mit zweier Söhne	3	1	4
		Pan Bojancsia mit Weib und Kindern	2	1	3
		Wasilie Szirbu mit Weib und Kindern	1	3	4
Lupoje	Handelsleute	Dragicsan Sirbu mit Weib und Kindern	2	3	5
		Costachi Zaroy, Weib und Kindern	2	1	3
Balta		Nicolae Zoikan mit Weib, Kindern, Anverwandten, Dienstboten	7	6	13
Goresch	Gemeine Wallathaner	Georgie Peter	1	—	1
Krajova	Handels- frau	Safta Asanasta mit Töchtern und deren Kindern	2	4	6
Rusch de Vede	Gemeine Wallathaner	Dinu Syntion	1	—	1
Krajova	Handels- mann	Constandin Brambovian	3	2	5
Tirgu Siului	Handels- Frauen	Stanka Zuikuliase, Witwe mit 2 Töchtern, Smaranda Ruxanda mit 4 Kindern, Stanca Marnikovich mit 2 Kindern	—	3	3
			2	3	5
			1	2	3
Csernetz	Handels- leute	John Csokanel	4	4	8
Csernagon		Luka Nicolaievich	2	—	2
Kostesti	Gemeine Wallathaner	Dumitru Bassaraba	1	—	1
Baia de arama		Georgie Stoica Nicolich	1	2	3

Geburtsort	Character	N a m e n	Seelenstand		
			männlich	weiblich	Summe
Bekuk	Handelsmann	Peter Nedelkovich mit Weib	2	1	3
Podjar	Gemeine Wallachaner	Georg Grama mit Weib und Kinder	1	2	3
Skendjest	Handelsmann	Kiriak Arandaschu	1	—	1
Csernetz	Handelsfrau	Balascha Plesoja mit Magd	—	2	2
	Handelsmann	Jenia Karajenic mit Weib und Kind	2	1	3
Terbest	Gemeine Wallachaner	Dumitru Terbesche	1	—	1
Csernetz	Handelsmann	Czenko Demeter mit Weib	1	1	2
	Gemeiner Wallachaner	Georg Barbu	1	—	1
		Dumitrachi Logofet Georgie Pleschojan	1	—	1
Brostian		Petru Georgie	1	—	1
Csernetz	Handelsfrau	Florika Dianka mit 2 Kindern	3	1	4
Gilort	Gemeine Wallachaner	Maria Bogdan mit 3 Kindern	3	1	4
Kostest	Wallachaner Pfarrer	Georgie Maku	1	—	1
Negojest	Gemeiner Wallachaner	Baan Bratillovan mit 2 Kindern	3	—	3
		Demeter Zoikan	1	—	1

Sig. Caransebesch, den 24. April 822.

Mannitha m. p.
Oberst.

Răvaș din Ardeal

la 1919.

*Azi îți trimit răvaș de bucurie
Tu Țară mândră — leagăn de mătăasă
Azi îți trimit răvaș de bucurie
Frumoasă și iubită Românie
Că-n dragoste uniți pe veci cu Tine
Noi suntem fericiți și-o ducem bine
Și de dușman acum nu ne mai pasă!...*

*Pe plaiurile noastre's flori și-i soare
Că s'a vestit triumful biruinții!
Pe plaiurile noastre's flori și-i soare
Și-i o priveliște încântătoare
Cum fâlfăe pe case treicolorul
Că stă uimit în drumu-i călătorul
Și plâng de drag copiii și părinții...*

*Răsună 'n larguri imnuri triumfale
— E izbucnirea sfântă și măreață —
Răsună 'n larguri imnuri triumfale
Și clocote văzduhul de urale,
Că nu s-a pomenit așa minune
De cântec pe câmpiile străbune,
Nici lume mai setoasă de viață.*

*Trec Dorobanții veseli de izbândă,
Ca Crăișorii mândri din poveste;
Trec Dorobanții veseli de izbândă
Cu chip frumos și cu privirea blândă
Și cum să duc voioși cântând pe stradă,
O lume 'ntreagă iese-n drum să-i vadă
Căci ei ne-aduc a biruinții veste.*

*Vibrează sunetele de fanfare
De răsăritul sfânt al Libertății,
Vibrează sunetele de fanfare
Și toți se prind cu drag în hora mare
Bărbați voinici, bătrâni cu albe plete
Și mame și neveste lângă fete
Toți robii până ieri ai nedreptății...*

*S'aud cum cântă tulnicele-'n vale
Cu glas sonor în svon de Sărbătoare.
S'aud cum cântă tulnicele-'n vale
Și cum doinesc prin codrii deși cavale.
Râd munții fericiți ca niciodată
Și străluce-'n lumină firea toată
Lumină de viață dătătoare*

*Trag clopotele ca de Inviere
Țin preoți liturghii pe la altare,
Trag clopotele ca de Inviere
Căci nu e o mai sfântă mângăiere,
Decât o rugă-'n clipe de mărire,
Rostită 'ntru'n avânt de 'nsuflefire
A inimelor demne de'nălțare...*

*Trăim acum sublimele clipite
Unui popor scăpat din grea robie
Trăim acum sublimele clipite
Cu jertfa Ta de sânge dobândite
Și — fericiți — Ți — aducem cu credință
Prinosul nostru de recunoștință,
Tu dulce și iubită Românie!*

Aur. Pop

Zări din univers.

— Cometa Winnecke. — Trecerea Pământului prin cometă. —

Iată o cometă, relativ neînsemnată, dar care va alarma pe oamenii din zilele noastre, destul de alarmați prin toate nevoile. Cometa e periodică. Se întoarce la Soare tot la 5 ani și 10 luni. Intorcându-se și în Iunie—Iulie 1921, vorba e că Pământul va trece prin trena ei, prin materia ei respirată.

Am mai trecut și de altădată prin trene cometare, fără să ni-se întâmple nimic deosebit. Adecă Pământul nu a simțit nici o zăticnire, nici o comoție. Omenirea nu a fost asfixiată de gazurile cometare. Mai degrabă a suferit de abuzele proprii și de gripa spaniolă. Am trecut prin faimoasa cometă alui Biela și în loc să murim otrăviți ne-am pomenit cu splendide roiuri de stele filante. Prin 9—10 August trecem, an de an, prin particulele desagregate ale cometei II din 1862. Nu ni-se întâmplă nici un accident catastrofal, decât putem observa fluxul de stele filante ce zboară ca săgeata din regiunea constelației lui Perseu.

Probabil așa va fi la întimpinarea cometei Winnecke, decumva perturbații neprevăzute nu vor zădărnici calculul, abătând cometa din calea sa normală, pe basa căreia s-a statorit probabilitatea de întâlnire.

Perturbații și abateri se constată de nenumărate-ori în aparițiile cometelor. În special Iupiter le „scoate din sărite.“ Să nu rățăcească cumva vr' o cometă în apropierea lui, că ori o alungă, ori o înhață, dar în pace nu o lasă! Cam asemenea se poartă Saturn și Neptun, ba și planeta Uran: Fiecare în proporția puterii, de care dispune.

Derangerile aceste se numesc în limba astronomică *perturbații*, cari pot accelera ori retardă avântul unei comete prin spațiul sistemului solar, îi pot deforma orbita.

Cometa lui Winnecke aparține chiar sistemului lui Iupiter.

În distanța perihelică se apropie de Soare la 0'97252 adică mai pronunțat decât Pământul (1'00.000). În distanța aphelică se depărtează până la 5'55219 adică până dincolo de orbita lui Iupiter, care se află la 5'202561. (Distanțele reale, în km., se pot socoti ușor, având în vedere, că unitatea, 1'00.000, sau distanța Pământului dela Soare, face 149,500.000 km.).

*

I-s'au observat întoarcerile din anii 1819, 1858, 1869, 1875, 1886, 1892, 1898, 1909 și 1915.

Descoperită în 12 Iunie 1819 de Pons, din Marsilia. Eră slabă, puțin resfirată fără nucleu simțitor, prezentând un centru de albime remarcabilă. Encke recunoscă numai decât elipticitatea orbitei. Și cu toate că nu dispunea decât de puține observații, distribuite pe 36 zile, el atribuie duratei de revoluție o valoare aproape exactă. Din nenorocire, el o declară destul de incertă ceea-ce împedecă pe astronomi de a căută cometa în reîntoarcerile ulterioare.

Astfel a trebuit să treacă prin pericol de șapte-ori neobservată. Abia în 18 Maiu 1859 fū descoperită de Winnecke, al cărui nume îl poartă.

Oppolzer presupunea, că cometa 1808 observată grosso modo de cătră Pons, putea fi o apariție anterioară a acestei comete. Dar Bohlin, calculând elementele pentru 1809, a demonstrat, că cei doi astri nu sunt identici. Clausen își exprimă părerea, că cometa lui Helfenzrieder, 1766 II, periodică după calculele lui Burckhard, eră identică cu cometa lui Winnecke. Cu toată asămănarea destul de simțitoare între elementele celor doi astri, e puțin probabil, ca perturbațiile, ce le-a suferit cometa lui Winnecke, prin 1788, din partea lui Iupiter, să fi putut produce diferența dintre cele două orbite.

Baronul de Haerdil ajuns, prin calculul riguros al perturbațiilor din 1858—1885, la demonstrarea, că accelerația mișcării mijlocii a cometei, semnalată de Oppolzer, nu există. Pentru reprezentarea exactă a tuturor observațiilor, el a trebuit să considere, pentru masa lui Iupiter, valoarea $\frac{1}{1042,2}$, care după el, satisface și observațiile cometei lui Faye, mai bine decât valoarea adoptată până aci de $\frac{1}{1047,9}$, dată de Bessel. Iată ele-

mentele, calculate de Böhlin, pentru 1809 și de Encke, pentru 1819:

Ep.	Eq.	M	U
1809 Ian. 17.5505	1816°0	53° 4'51"1"	618'1287"
1819 Iul. 18.9067	1819.5	0° 0' 0"0"	631'6000"
π	Ω	i	S
273° 58' 39"5"	113° 19' 40"9"	10° 29' 2"9"	48° 15' 3"0"
274° 40' 51"2"	113° 10' 45"8"	10° 42' 47"6"	49° 2' 31.2"

În 1858, cometa fû redescoperită la 8 Martie de Winnecke din Bonn. Cu ajutorul primelor elemente basate pe 4 zile de observație, Krüger și Winnecke au recunoscut identitatea ei cu cometa 1819 III, pentru care Encke calculase o durată de revoluție aproape concordantă cu valoarea reală.

Pe timpul redescoperirii din 1858, cometa eră foarte difusă având un diametru de 2'—3'. Observațiile se întind din 8 Martie la 2 Maiu pentru emisfera noastră și din 26 Maiu la 22 Iunie pentru San-Jago de Chile.

Reîntoarcerea din 1864 nu putû fi observată, astrul fiind foarte aproape de Soare. Prima reîntoarcere calculată se rapoartă la anul 1869, când Winnecke regăsi cometa în 9 Aprile, foarte aproape de poziția asignată în efemerida lui Linsser. Mai târziu deveni destul de frumoasă și de un diametru de vr'o 9'. Fû observată din 9 Aprilie la 14 Octobree. Wolf din Paris i-a putut studia odată spectrul.

În 1875, fû regăsită de Borrelly din Marsilia în 1 Faur. Fiind tot în apropiere de Soare, nu fû vizibilă decât vr'o două ore înainte de zori și observațiile nu se continuă decât până în 15 Faur.

La apariția din 1880 aflându-se iarăș în apropierea Soarelui, nu putû fi zărită și observată.

Între 1880 și 1886 cometa suferă perturbații simjitoare din partea lui Iupiter. A. Palisa nu le-a putut calculă decât aproximativ, puțin timp înainte de reîntoarcerea din 1866. Elementele statorite au dat ca epocă a trecerii la pericol un timp cu 12 zile mai târziu, decât cel real. Totuș cometa fû regăsită, după lungi căutări, de Finlay din Capstadt, în 19 August. Eră circulară, cu diametru de 1', având strălucirea unei stele de mărimea 10.

În 1891 cometa a fost căutată cu mare atenție de Spitaler din Viena. Dar abia o regăsi în 18 Martie 1892. Poziția diferiță mai mult decum prevedea orbita calculată meticulos de Haerdtl. Abaterea se atribuia deci unor influințe necunoscute, analoge influenței ce jucau rol la cometa lui Encke. În 18 Martie cometa abia avea un diametru de 5" și un nucleu stelar de mărimea 16. Strălucirea-i crescî înșă treptat. În 27 Maiu eră de categoria 9. Nucleul stelar, de mărimea 12, eră încunjurat de o capelură remarcabilă de 30". iar aceasta de o atmosferă foarte pală cu diametru de 6'. În 21 Iunie, deși foarte spre orizon, strălucirea-i egală categoria 6'5—7. În emisfera noastră fû observată din 18 Martie la 29 Iunie, apoi în 26 Sept. și 19 Oct. Tebbutt din Windsor (Australia) a urmărit-o din 17 Iulie la 27 Sept. când cometa trecu peste o stea de categoria 10, fără să o eclipseze.

Apariția din 1892 este una din cele mai favorabile ce pot avea loc. În 9 Iulie s'a apropiat de Pământ până la 0'12 (61 milioane km.) Haerdtl i-a statorit teoria riguroasă, în care a dedus o valoare nouă pentru masa lui Iupiter și a lui Mercur.

În 1898 apariție foarte nefavorabilă.

Descoperită la 1 Ian. de Perrine dela Mount-Hamilton, cometa eră foarte slabă, cu diametru de 10"—15" și ceva mai pronunțată spre centru. În 20 Ianuar abia avea lumina unei stele de categoria 14, iar nucleul de cat. 16.

Apropiindu-se din ce în ce de zori, cometa nu putu fi urmărită decât până în 28 Februar. La data aceasta, diametru-i eră de 1' și lumina-i egală cu a unei stele de categoria 12.

În 1903 nu a putut fi observată.

În apariția din 1909 fu regăsită, aproape de locul indicat de efemeridă, la 31 Octobree, de Porro din La Plata. Cometa eră destul de strălucitoare, vizibilă chiar în micile instrumente. Eră rotundă, de contur slab definit cu diametru de 0'7'. Nu presentă nici nucleu, nici trenă. Din cauza poziției prea australe nu fû observată decât în emisfera australă. Ultima observație publicată este din 30 Dec.

În 1915 fû regăsită fotograficește de Thiele la 4 April, în Scorpion, fiind atunci de categoria 16. Trecând prin perihel la 1 Septembrie, de pământ s-a apropiat mai pronunțat în 24, În

8 Novembre fu văzută din Johannesburg de mărimea 12 și cu diametru de 20."

*

La timpul său von Oppolzer ne-a dat teoria completă a cometei, întemeindu-și cercetările pe totalitatea observațiilor făcute până la el. Ca la cometa lui Encke, astfel ajunge și aici la conclusia, că legile lui Newton nu sunt suficiente pentru a explica mersul acestui astru. Pentru a stabili acordul între teorie și observații, el trebui să recurgă la ipotesa mediului resistant.

Cometa se apropie de orbita lui Iupiter la 0'06 în lungitudinea heliocentrică 110°.

De asemenea se poate apropia de pământ, după cum am văzut, încât nu ar fi ceva extraordinar, ca la întoarcerea din zilele noastre, să trecem prin trena ei.

Pater Secchi a studiat pentru primaoră, spectrul cometei în 1869. A surprins o asemănare, foarte curioasă cu spectrul carbonului, observat în lumina unei lampe.

Analisa lui Huggins avu acelaș rezultat. Cele trei zone pe la λ 1070, 1295 și 1590.

Cometa constă deci din carbon volatilizat, ori din carbon combinat cu oxigen, din carbon combinat cu hidrogen.

Combi-națiile carbonului cu oxigenul (CO, CO₂) fiind toxice și sufocante — evident că întâlnirea noastră cu cometa centrală ar putea fi neplăcută. Probabilitatea aceasta e însă foarte mică, disparentă, iar atmosfera noastră ne ofere un scut destul de puternic pentru a suprima efectul cât de desastros al unei comete mici ca alui Winnecke.

E întrebare însă, dacă atâtea boale nouă pentru vegetație și animale nu ni-le produc germeni cosmici, aduși de comete și meteori ?

Eu unul nu înțeleg multe apariții simptomatice.

Vița de viie s-a cultivat de pe timpul lui taica Noe. De ce a nimicit-o filoxera numai în secolul trecut ?

De ce s-au ivit înfluenza și gripa spaniolă ?

Răspunsuri pot fi multe. Dar cari răspunsuri pot garanta adevărul ?

Geoagiu, Maiu 1921.

Gavril Todica.

Caracterul revoluției lui Tudor Vladimirescu.

Mișcarea revoluționară, provocată de Tudor Vladimirescu în 1821, este îndeobște considerată ca o mișcare națională, îndreptată împotriva regimului fanariot, care prin domnii și boierii greci sau grecizați și prin mijlocirea culturii grecești ce ajunsese atunci la apogeu, puneă o puternică stavilă dezvoltării naționale a celor două principate românești: Muntenia și Moldova.

Unii însă o privesc ca o revoluție agrară, pornită contra boierilor, mari proprietari și a ciocoilor, arendașii și oamenii de afaceri ai acestora.

În sfârșit de curând s'a încercat a i-se da caracterul unei lupte de clasă: pătura țărănească, sărăcită și obișnuită, ar fi luat armele împotriva clasei boierești îmbogățită și privilegiată.

Aceste felurite interpretări ce se dau revoluției lui Tudor astăzi, când se împlinesc o sută de ani dela izbucnirea ei, îmi oferă prilejul să încerc a explica pentru marele public caracterul acestei mișcări.

Trebue să-mi exprim însă dela început convingerea, că revoluția aceasta nu se poate înțelege deplin, dacă o privim numai în cadrul strâmt al unei revoluții interne, produsă între granițele Țării-Românești, ci numai dacă o considerăm în lumina mișcării generale europene, ce s'a manifestat în primele decenii ale veacului al XIX-lea, ca o consecință a răspândirii ideilor de libertate, dreptate în straturile largi ale popoarelor.

Ideile acestea »nouă« erau destul de răspândite atunci și la noi, la Români și încă într'o măsură mai mare decât se crede de obicei. Transilvănenii le primiseră dela intelectualii lor formați în școlile înalte apusene; dela numeroșii soldați români ce luptaseră în armata austriacă pe diferite fronturi europene; în sfârșit prin contactul cu cultura germană și cu propaganda liberală ungurească. Moldovenii și Muntenii le-au prins dela armatele de ocupație rusești și austriace; dela refugiații francezi și transilvăneni; dela revoluționarii greci și sârbi,

cari alesere principatele drept sediul al aștațiilor și propa-
gandei lor contra »tirăniei« turcești.

Ca și în apusul și centrul Europei existau și la noi dife-
rite societăți secrete de »carvunari« cari pregăteau cu hotărâre
lupta ce urma să se dea pentru înlăturarea despotismului și
întemeierea unui regim de libertate și dreptate pentru toți.

Prin ideile și faptele sale Tudor eră un »carvunar«. In-
strucția destul de serioasă ce o primise în casa boierului I.
Glogoveanu, alătura de fiul acesteia Nicolae; contactul ce-l
avusese în timpul războiului ruso-turc dela 1806—1812 cu ofi-
țerimea rusească; desele călării ce a făcut după aceea la Bu-
curești, prin Banat și la Viena; legăturile strânse ce avea cu
oamenii cu idei înaintate din țară, i-au dat prilej să cunoască bine
ideile și aspirațiile ce frământau atunci masele populare și
intelectuale din Europa, să-și dea seamă de mișcarea ce se
producea tot mai mult în favoarea acestor idei, și să aibă dorința
de a provoca o astfel de mișcare și în țara sa.

De aceea nu este mirare să găsim și în proclamațiile și
în scrisorile lui Tudor nu numai aceleși idei, pe cari le întâl-
nim la revoluționarii din vestul Europei, dar chiar și aceleași
expresii.

În prima sa proclamație, din Ianuarie 1821, Tudor apare
ca un adevărat carbonar, care se rescoală împotriva stăpânirii
tirane, pe care caută să o răstoarne, pentru a o înlocui cu un
guvern mai liberal.

Adresându-se «fraților locuitori ai Țării Românești *veri*
din ce neam veți fi«, îi îndeamnă să ia armele împotriva ce-
lor răi.

»Nici o pravilă — zice el — nu oprește de-a întâmpina
răul cu rău. Șarpele când îți iese înainte, dă-i cu ciomagul
și-l omoară, căci mai de multe ori te primejduiești de mușcă-
tura lui. Dar *bălaurii cari ne înghit de vii, căpeteniile noastre,*
zic, atât cele bisericesti, cât și cele politicești, până când să-i
suferim a ne suga sângele din noi? Până când să le fim robi?»

Vorbele aceste lamuresc perfect de bine scopul revoluției
lui Tudor. Căpeteniile bisericesti și politicești, bălaurii cari sug
sângele poporului — în Apus li-se zicea »vampiri« — trebuie
zdrobite.

Iar după-ce regimul acesta va fi înlăturat proclamația continuă: »să se aleagă din *căpeteniile noastre* cari pot să fie buni, aceia sunt ai noștri și cu noi dimpreună vom lucra binele, ca să le fie și lor bine, precum ne sunt făgăduiți.«

Prin urmare în locul guvernanților tirani vor veni, „cei buni“, aleși dintre revoluționari și ei vor revărsa binele asupra tuturor.

Armata revoluționară formează „adunarea cea orânduită pentru binele și folosul a toată țara“; ea reprezintă — cum se, zicea în apus suveranitatea națională; deci toți să-se grăbească a se strânge în jurul ei și „ceea ce vă va povățui mai marii adunării, aceea să urmați, și unde vă vor chema ei, acolo să mergeți, că ne ajunge, fraților, atâta vreme de când lacrămile noastre nu s'au mai uscat.“

Este clar; revoluția urmăriă schimbarea regimului, înlăturarea cârmuirii de până atunci, tirană și spoliatoare, și înlocuirea ei prin cârmuirea norodului, binevoitoare față de toate clasele și nepărtinitoare.

Dar prin cine eră reprezentată cârmuirea tirană? Prin regimul fanariot, care impusese nu numai o cultură străină cea grecească, dar introdusese și în administrația țării numeroase elemente străine. Iar aceste elemente găsiseră tot felul de mijloace de a stoarce economicește pe locuitori, de a-i jefui. Contactul acestor străini „jăfuitori“ — cum le spune Tudor în scrisorile sale — cu toate straturile populației, a deșteptat ura împotriva lor și a regimului care-i toleră.

Tudor, este adevărat, n'a atacat în nici una din proclamațiile sale pe Greci, ci numai în câteva din scrisorile sale lasă să transpire ura sa contra „direzătorilor“ și „jăfuitorilor“, străini, dar prin faptul, că mișcarea sa eră îndreptată contra cârmuirii, ea primiă în mod firesc în fața opiniei publice un caracter anti-grecesc și național-romănesc.

Acest caracter apare evident în proclamația ce o dă la 20 Martie, înainte de a intra în București. De astă dată el nu se adresează locuitorilor „ver din ce neam“ — de și tocmai în capitală erau mai mulți străini — ci tuturor claselor sociale: „parte bisericească și mirenească, boierească și negustorească și tot norodul“.

„Fraților — zice el — câți n'ați lăsat să se stângă în inimile voastre sfânta dragoste cea către patrie, aduceți-vă aminte, că sunteți părți ale *unui neam* și că câte bunătăți aveți, sunt răsplățile din partea *neamului* către strămoșii noștri pentru slujbele ce au făcut Să ne unim dar cu toții, mici și mari, și ca niște frați, *fii ai uneia maici*, să lucrăm cu toții împreună, fiește care după destoinicia sa, câștigarea și nașterea a doua a dreptăților noastre“.

De altfel caracterul național-românesc al revoluției lui Tudor apare și din atitudinea dușmănoasă a revoluționarilor greci față de el. Deși Tudor începuse mișcarea sa în înțelegere cu eteriștii, totuș aceștia la sosirea lui în București l-au primit cu mare neîncredere și chiar cu dușmănie. Eteriștii sperau ca Tudor, animat de ideile de libertate și egalitate, să-se pună în serviciul cauzei grecești, care urmăria liberarea grecilor de sub stăpânirea turcească, și de aceea stăruiau prin toate mijloacele să-l determine a lupta alături de Alexandru Ipsilanti, care trecuse cu o armată de revoluționari greci în țara noastră. Dar încercările lor au rămas zădarnice, căci Tudor urmărind înlăturarea despotismului fanariot, în mod natural trebuia să fie contra revoluției grecești, care odată cu câștigarea libertății politice, urmăria și eghemonia culturii grecești în tot orientul Europei.

Tot din cauza caracterului național-românesc imprimat revoluției sale, s'a tras și moartea lui Tudor. Eteriștii nu puteau admite, ca tovarășul lor de idei să neglijeze cauza libertății grecești. Și atunci ei au căutat să-l înlătore prin orice mijloace.

Astfel Tudor este pentru noi nu numai un mare luptător pentru cauza libertății, dar și un martir al ideii naționale.

Const. Moșil.

„Bărbați, frați! ardicarea mea n'a fost și nu este pentru alt scop, decât pentru reîntoarcerea drepturilor acestei de Dumnezeu păzite țări, care din vechime le-a avut și niciodată de nimeni cu sabia nu i s'au luat Dela o vreme, însă, din pricina mârșavei legături a boierilor pământeni cu trimișii după vremi de către Poarta Otomană, Domnii greci, cu totul ni s'au călcat și ni s'au îngropat, încât, după cum vedeți, am ajuns mai rău decât cei robiți“.

Tudor Vladimirescu.

Două cărți comemorative.

La împlinirea unui secol dela moartea lui Tudor Vladimirescu, cel care a ridicat cu atâta hotărîre steagul revoluțiunii din 1821, se va prăznuî în tot cuprinsul ținuturilor noastre românești amintirea acestui șef de panduri, care însemnează prin mișcarea lui începutul unei adânci schimbări în viața noastră națională. Ori câtă sinceritate, simțire și conștiință s'ar pune în aceste comemorări, ele sunt menite ca să lumineze, o clipă numai, figura unei asemenea personalități, dacă viața, întâmplările și jertfa aduse de un asemenea om nu vor rămânea eternizate în scrieri cari măcar la asemenea ceasuri solemne să pătrundă și se deștepte conștiința ațipită a unui întreg popor în masele lui adânci. Și dacă până acum asemenea comemorări se adresau neamului românesc din cuprinsul fostului regat vechiu, ele sunt astăzi prilejuri ca aceste figuri reprezentative din istoria neamului nostru să fie cunoscute până la cele mai îndepărtate unghere ale tuturor ținuturilor locuite de acest popor pentruca astfel prin aprinderea conștiinței de flacăra entuziasmului față de marile fapte ale trecutului nostru să se accentueze și mai bine unitatea noastră sufletească și culturală care trebuie să fie baza celei politice.

Iată pentru-ce cărțile apărute cu prilejul centenarului morții lui Tudor Vladimirescu sunt foarte binevenite și iată de ce munca celor doi scriitori merită toată lauda.

Di *Ioan Georgescu*, secretarul literar al «Asociațiunii» din Sibiu publică în nrul 98 al bibliotecii populare editată de această instituțiune culturală, o povestire în graiu popular asupra lui Tudor Vladimirescu.

Constatând că mai ales la noi Românii din Ardeal »Domnul Tudor« din Vladimiri, acest Avram Iancu al Olteniei, e foarte puțin cunoscut, autorul își începe istorisirea sa reproducând un pasaj dintr'o proclamație a lui Vladimirescu, prin care se arată foarte bine rolul de reprezentant al unor revindecări de dreptate și de cinste care eșeau acum la lumină din mijlocul maselor populare: »și stiindu-mă norodul pe mine, dintr'alte vremi, că sunt un adevărat fiu al patriei mele, cu silnicie m'au

luat a le fi și la această vreme chevernisitor pentru binele și folosul tuturor.»

Incepând cu povestirea copilăriei și a celor dintâi ani din viața lui Tudor, autorul ni-l arată apoi în oastea rusească, când făcî ceva avere cu care zidi chiar la Prejna în plaiul Cloșanilor o biserică la anul 1808 unde se vede și astăzi zugrăvit pe o scândură chipul lui de ctitor, Pentruca să se înțeleagă cum a decurs răscoala face un scurt tablou al stării țării pe atunci când Tudor i-ar fi spus lui Vodă Caragea că *»tot cei săraci plătesc, iar cei mai cu stare se dau după spate«*. După-ce se lămurește formarea Eteriștilor și planurile lor mărețe, se arată drumul lui Tudor către București, proclamațiunile pe cari le-a dat în drumul lui și duplicitatea pe care au întrebuițat-o boierii față de această mișcare pînă când severitatea lui Tudor întrebuițată de față toți aceia cari nu voiau să respecte ordinele lui de cruțare și împedecarea de a jefui averile altora, atrase mari nemulțumiri în tabăra lui de cari mai apoi se folosiră dușmanii lui neîmpăcați, Macedonschi, Prodan, Iordachi Olimpiotul și alții ca să-l prindă, să-l batjocorească, pentru-ca la urmă ciopârțit de iataganele ucigașilor să fie aruncat într'o fântână părăsită de la marginea Târgoviștei.

Cärticica aceasta se încheie, reproducându-se cele mai de seamă poezii din literatura noastră cultă și poporală cari cîntă isprăvile și nefericitul sfârșit al aceluia ce-a voit, răsculându-se, numai binele și fericirea neamului său.

Profesorul *N. A. Constantinescu* din Buzeu ne dă deasemea o povestire istorică asupra revoluției lui Tudor Vladimirescu.¹⁾

Arătând starea țării noastre sub Fanarioți, autorul descrie în culori vii starea țărănimii mai cu seamă din acele timpuri când biruri grele apăseau asupra-li pentru a căror stoarcere «slujbașii închideau bărbați și femei și-i înecau cu fumuri de gunoi și de ardei, ținându-i închiși ziua și noaptea, flămânzi ca să dea bani: Pe alții îi legă cu mânilor îndărăpt și cu spatele de garduri și îi băteau cu bicele. Pe alții legați, îi băgă cu picioarele goale în zăpada groasă...

¹⁾ *N. A. Constantinescu* *Revoluția lui Tudor Vladimirescu (1821—1921)* povestire istorică. București Tip. C. Niculescu 1921 prețul 6 lei.

În aceste vremuri apare Tudor din Vladimir, al cărui caracter aspru și neînduplecat se vede așa de bine din răspunsul dat unui gospodar din Cloșani: »*Hei! Tălămane, eu nu sunt făcut nici pentru avere. nici pentru muiere, sunt făcut pentru altceva*«, sau »*din ceasul când m'am născut, m'am îmbrăcat cu camașa morții.*«

Când mișcarea revoluționară porni, Tudor Vladimirescu se ridică în fruntea țărănimii oltene *pentru dreptate*, nu pentru credință și *pentru Români*, nu pentru Greci, scriind în urma unei proclamațiuni dată către popor »*că ne ajunge fraților atâta vreme, de când lacrimile noastre nu s'au mai uscat.*«

Autorul arată jalbele pe cari Tudor le-a îndreptat către Țarul Rusiei prin care se plângea de toate nedreptățile ce-a avut să le sufere țărănimea românească din pricina „înirii pământurilor boeri, cu cei după vreme trimiși Domni și ocârmuitori acestui norod... vrăjmași ai prea puternicei împărății și ai noștri.“ Din această pricină urmează o luptă între cârmuire și Tudor, căreia îi răspunde șeful răsculaților arătând pricina revoluției: „și eu de capul meu nici decum n'am plecat; fără cât norodul cel amărât și dosădit al acestei ticăloase țări ne mai putând suferi arzimea focului care le e pus peste capete, cu toții într'un gând s'au unit și au hotărât ca să se scoale, cu mici cu mari, să se adune la orașul cel de căpetenie al țării și acolo stând să ceară împărătească milă, pentru care până acum prin cinci arz-mahzaruri și-a arătat ticăloasa stare“ — Revindicările revoluționarilor se pot vedea din condițiunile pe cari Tudor le puse omului trimis de cârmuire, Paul Macedonschi, pentru încetarea revoluțiunii :

1. *Să lipsească d'aci înainte cu desăvârșire mâncătoriile din țară;*
2. *Să se despăgubească locuitorii, cei ce s'au nedreptățit — și*
3. *Să se chezășuiască izbăvirea atât a lui cât și a celor de pe lângă dânsul și plata unora din oamenii săi.*

Pentru aducerea la îndeplinire a acestor puncte Tudor cere Divanului măsuri pentru o nouă rânduială a Țării :

1. Isgonirea Fanarioșilor ;
2. O armată națională de 12.000 oameni ca să servească de pază liniștei din lăuntru țării ;

3. Obșteasca adunare a țării să hotărască toate birurile sătenilor, odată, pe un termen de 7 ani și să nu se mai poată mări sau micșora;
4. Înalta Poartă să ierte tributul pe trei ani;
5. Intreținerea pandurilor lui Tudor din partea vistieriei. —

Se arată apoi în mod amănunțit drumul lui Tudor către București, măsurile pe cari le luase el ca să înlăture ori-ce încălcare a drepturilor cuiva, intrarea lui Tudor în București și cârmuirea lui, după care tradiția spune că „s'au dat semn de mânie cerească. Pamântul s'au cutremurat . . . Cerul au arătat o stea cu coadă; și cătarea stelii eră despre Olt spre București“.

— Cu toate silințele lui de a aduce rânduială și fericire printre locuitorii Munteniei boerii n'au putut suferi această stăpânire din care cauză au început uneltirile împotriva-i; căci el, după mărtusirirea lui Ilie Fotino „începă să guverneze ca un adevărat Domn stăpânitor, poruncind și lucrând după voia sa, întru toate. Apoi prin cei câțiva boeri, cari formau Divanul orânduia pe oricine voia el, în cele mai însemnate diregătorii și puneă ispravnici la județe.“

Când Turcii s'au gândit că trebuie să intrevină în mișcările aceste revoluționare din Muntenia, Tudor a căutat prin toate mijloacele să le arate că el nu este față de dânșii un călcător al ordinii și un răzvrătitor: cu toate acestea datorită intrigilor, țesute de Scarlat Calimah, Derviș Pașa din Vidin năvălește în Oltenia unde se ciocnește cu o parte din pandurii lui Tudor de sub comanda lui Solomon. Auzind de aceasta și Tudor a părăsit Bucureștii căutând să se retragă în dreapta Oltului. Din nenorocire însă, datorită trădării unora chiar din capeteniiile lui, este prins în ziua de 21 Maiu de căpitanul Iordachi, omul lui Ipsilanti, este dus la Pitești și de aici la Târgoviște pentru ca în ziua de 27 Maiu să fie omorât și aruncat într'o groapă neștiută nici până astăzi, din marginea Târgoviștei. Așa piere Tudor din Vladimiri.

„Dar jertfa l-a mărit în ochii noștri; cu cât a fost mai jos și mai neînvățat, cu atât el este mai mare prin fapta ce a împlinit, prin ideea pentru care s'a jertfit. Căci a fost o clipă sfântă, în zilele din 1821 când țărani de pe plaiurile Olteniei sub conducerea lui, dădură chiar în București, o strașnică lecție

de patriotism și conștiință națională, căpeteniilor țării, boerilor înstrăinați și decăzuți.

Sărbătorirea de 100 de ani de la jertfa lui, găsește România întrunită sub același schiptru; dar ogorul României-Mari trebuie încă odată măturat de tristele obiceiuri rămase la noi de pe urma Fanarioșilor.

Cu speranța că spiritul eroului se va mai coborî odată asupra noastră, rostim ca încheiere însăși cuvintele lui: *ci mult a fost, puțin a rămas!*"

Cu aceste cuvinte de încredere și de nădejde se încheie această cărțuie care merită să fie citită de toți acei ce voesc să cunoască sfortărea eroică de desmorțire a conștiinței și a sufletului național, încercată de acest mare viteaz al redeșteptării noastre: Tudor din Vladimiri.

Alexandru P. Arbore.—

Loteria „Asociațiunei“ pentru literatura română și cultura poporului român.

Dumnezeu și vitejia fără seamă a ostașului nostru ne-a hărăzit România întregită aproape până la granițele, unde răsună graiul dulce românesc.

Cadrele le avem mari și încăpătoare.

Ce ne mai trebuie?

Icoana, vrednică de muncă, cultura și bogăția noastră, pentru a fi așezată cu cinste în aceste cadre.

Dacă aruncăm însă ochii în jurul nostru, abia vedem lucruri, cari să amintească lumii de credința, vitejia și cultura românească.

În întreaga Dacie superioară abia sunt monumente publice românești.

Dându-și seamă de aceste neajunsuri, «Asociațiunea», cea mai veche însoțire culturală la Români de pretutindeni, și-a propus să înfăptuiască o parte însemnată din problemele culturai românești.

Iată vre-o câteva din aceste probleme:

I. Ridicarea de monumente artistice în amintirea eroilor și faptelor mari din trecutul românesc, cari să amintească de vrednicia înaintașilor și de datoriile sfinte ale urmașilor.

Așa ar fi o capelă pe câmpia Turzii, în locul unde a perit de mâna călăilor streini Mihaiu Viteazul, cel dintâiu înfăptuitor al României mari.

O statuie lui Mihaiu Viteazul în Alba-Iulia, unde a intrat triumfător ca cel dintâiu domn al tuturor Românilor.

O statuie lui Avram Iancu în Cluj, unde s'a oțelit sufletul său de mare Român în anii când a învâțat acolo.

O copie a columnei lui Traian din Roma, monumentul glorios al originii noastre, înaintea palatului Asociațiunei din Sibiiu.

Un monument comemorativ lui Horia, Cloșca și Crișan în Alba-Iulia, unde au fost frânți pe roată de dușmanii neamului nostru.

Alte monumente comemorative s'ar înălța la Șelimbăr, unde marele voivod Mihaiu Viteazul a învins pe dușmanul său, principele Andreiu Batori; la Mesteacăn, de unde a pornit mișcarea de eliberare a lui Horia; la Fântânele și Abrud, unde Moșii lui Avram Iancu au bătut pe vrăjmașii cari ne încălcau hotarul.

Câmpul libertății dela Blaj, acest leagăn strălucit al deșteptării noastre naționale, ar trebui prefăcut într'o grădină minunată, vrednică de faptele și oamenii mari, al căror nume se leagă de acest loc istoric.

Probleme însemnate ar mai fi: aranjarea unui muzeu istoric al anilor 1848—1849 în casa lui Avram Iancu din Vidra, care să fie oglinda adevărată a acestor ani de greu s'ebucium, apoi îngrijirea amfiteatrului și anticităților dela Grădiște, vechea capitală a Daciei, Sarmisegetuza (Ulpia Traiană).

II. A doua serie de probleme importante este a caselor naționale, cu biblioteci și muzee regionale, în toate centrele mai de seamă.

Aceste case și așezăminte naționale sunt absolut necesare nu numai pentru a împrîmă un caracter mai românesc

oraşelor noastre, atât de streine şi înstreinate, ci şi din consideraţii de natură practică.

În multe din oraşele şi orăşelele noastre nu găseşti o sală potrivită pentru întruniri şi spectacole naţionale mai grandioase.

În atâtea apoi lipseşte aproape cu desăvârşire cartea dă-tătoare de lumină românească.

Şi mai mult apoi ne lipsesc obiectele de artă naţio-nală, cu nobila menire de a formă şi dezvoltă gustul artistic al publicului nostru.

Iată pentru-ce «Asociaţiunea» ar dori să edifice un şir întreg de case naţionale, potrivit cu împrejurările locale, în următoarele centre;

Cluj, Oradea mare, Timişoara, Sighetul Maramurăşului, Târgul Murăşului, Arad, Deva, Sighişoara, Satu-mare, Năsăud, Braşov, Bistriţa, Reghin, Aiud, Diciosânmărtin, Făgăraş, Caransebeş, Murăş-Luduş, Boroşbeş, Brad, Lăpuş, Baia mare, Şim-leul-Silvaniei, Tulgheş, Alba-Iulia, Blaj, Bran şi Jibău.

Pentru orientare comunicăm, că aceste case naţionale, cu biblioteci şi muzee regionale, ar fi cu etaj şi ar cuprinde în par-ter câte o sală de solemnităţi, de lectură, una sau mai multe încăperi pentru colecţiunile bibliotecii, precum şi pentru tre-buinţele diferitelor societăţi culturale, economice, muzicale, spor-tive ş. a. Etajul ar fi rezervat trebuinţelor muzeului despărţă-mântului Asociaţiei, care ar avea să fie oglinda fidelă a re-giunii, în mijlocul căreia se află, sub toate raporturile: istoric, archeologic, geologic, etnografic, artistic, economic, de ştiinţe naturale etc.

III. A treia serie de probleme este aceea a bibliotecilor populare.

Precum în trecut ne-a unit cartea românească, așa trebuie să ne unească şi în viitor. Cartea e una din cele mai mari puteri ale lumii. Ea nu poate să lipsească din nici o comună românească.

«Asociaţiunea» a tipărit şi până acum, deocamdată câte un număr pe lună din biblioteca sa populară. Mai târziu pot să apară aceşti numeri şi mai des.

Astfel ne gândim la publicarea, în formă de broșuri, a scrierilor populare de următorii autori români: *Alecu Rusu*, *Dr. Paul Vasici*, *Costache Negruzzi* (nuvele istorice), *Vasile Alecsandri* (poezii, proză și teatru), *Mihail Kogălniceanu* (cuvântări, scrisori). Cu timpul dacă se desvoaltă mai bine gustul de citit la poporul nostru, vom da și splendidele discursuri ale lui S. Bărnăușiu, T. Cipariu, A. Bunea ș. a., precum și pagini din cronicari, autori bisericești mai vechi (Antim Ivireanul, Vartolomeiu Măzăreanu ș. a.). *Al. Odobescu* (Moșii și Curcanii, Basmul Bisocanului din Pseudokynetikos, Vulpea bearcă, Poveștile mitologice ș. a.). *M. Eminescu* (Poeziile în metru popular: Doina, Ce te legeni codrule, La mijloc de codru dēs, Somnoroase păsărele, Mai am un singur dor și altele trecute deja în conștiința obștei). *G. Coșbuc* (Balade și Idile, Războiul pentru neatârnare, Din Țara Basarabilor ș. a.) *P. Ispirescu* (Legendele sau basmele Românilor). *I. T. Mera* (Povești). *I. Slavici* (Povești și Nuvele). *I. Pop-Reteganul* (Povești ardelenesti). *A. Vlahuță* (Din trecutul nostru, România pitorească, Nuvele, Povești). *St. O. Iosif* (Poezii). *Mihail Străjan* (Parabole).

Afară de acestea vom publica în »Biblioteca populară a Asociațiunii« sfaturi economice, igienice, juridice, industriale și comerciale, — originale sau prelucrate după autori străini, de autorii cai mai destoinici populari ce-i avem (I. Agârbiceanu, St. Căcoveanu, A. Cosciuc, Dr. E. Dăianu, Dr. A. Dobrescu, A. Lupeanu-Melin, Petrea Dascăluș, I. U. Soricu etc).

Mai notăm că din broșurile apărute până acum în »Biblioteca populară a Asociațiunii« avem câteva mii de serii pentru 3000 de biblioteci populare.

Rugăm deci și la acest loc toate comunele românești, constituite în agenturi ale »Asociațiunii«, cari până acum nu au biblioteci românești, să se adreseze prin directorii de despărțăminte biroului central pentru a li se trimită astfel de biblioteci.

În felul acesta nu credem să mai rămână comună neînregistrată cu cartea românească de lipsă.

Bibliotecile »Asociațiunii« se administrează după regulament special.

IV. Pentru realizarea deplină a acestor probleme nu sunt de ajuns mijloacele momentane. Trebuie create și mereu augmentate fonduri cu menirea de a păstra și întregi toate aceste lucrări și în viitor.

Dându-și seama de aceste trebuințe, adunarea generală a «Asociațiunei», ținută în 17 și 18 Octomvrie 1920 la Oradea-mare, a admis mai multe fonduri cu menirea de a servi diferitele noastre scopuri culturale.

Iată cari sunt aceste fonduri:

1. Fondul G. Coșbuc pentru trebuințele bibliotecii centrale
2. Fondul S. Bărnăuțiu pentru trebuințele bibliotecilor regionale
3. Fondul V. Stroescu pentru trebuințele bibliotecilor sătești
4. Fondul N. Grigorescu pentru trebuințele secției artelor frumoase a muzeului central
5. Fondul A. Odobescu pentru trebuințele secției arheologice și numismatice a muzeului central
6. Fondul N. Bălcescu pentru trebuințele secției etnografice a muzeului central
7. Fondul A. Șaguna pentru trebuințele secției bisericești și școlare a muzeului central
8. Fondul A. Jancu pentru trebuințele secției armatei a muzeului central
9. Fondul A. Buda pentru trebuințele secției științelor naturale a muzeului central
10. Fondul T. Cipariu pentru trebuințele muzeelor regionale
11. Fondul C. Brancoveanu pentru trebuințele casei naționale centrale
12. Fondul G. Lazăr pentru trebuințele caselor naționale regionale
13. Fondul M. Kogălniceanu pentru trebuințele caselor naționale sătești
14. Fondul Inochentie Micu Clain pentru trebuințele prelegerilor populare
15. Fondul Titu Maiorescu pentru trebuințele conferințelor pe seama intelectualilor
16. Fondul I. Creangă pentru premii acordate lucrărilor populare
17. Fondul A. Vlaicu pentru premii acordate lucrărilor tehnice
18. Fondul A. Mureșianu pentru premii acordate lucrărilor literare

19. Fondul G. Barițiu pentru premii acordate lucrărilor istorice
20. Fondul N. Densusianu pentru premii acordate lucrărilor arheologice
21. Fondul Dr. C. I. Istrati pentru aranjări de expoziții
22. Fondul A. I. Cuza pentru instruirea analfabeților
23. Fondul M. Eminescu pentru tipărirea de lucrări literare
24. Fondul V. Alecsandri pentru tipărirea de lucrări populare
25. Fondul foștilor bursieri pentru burse
26. Fondul N. Iorga pentru propaganda culturală românească în țară și streinătate.

Asociațiunea administrează și alte fonduri și primește în administrare orice fond cu menire culturală națională, rugând și de astă dată pe toți oamenii de bine să contribuie cu obolul lor pentru augmentarea oricărui din aceste fonduri.

V. A cincia serie de probleme ar fi, în sfârșit, întregirea caselor naționale centrale, existente astăzi pe teritoriul din Sibiiu, Strada Șaguna Nr. 6 și 8.

Cele trei corpuri de clădiri s'ar întregi fiecare în direcția ce i-o admite terenul. S'ar formă astfel trei corpuri de zidiri unitorne cu o lungime de 62 m. și lățime de 16 m., legate la margini prin 4 coridoare și formând toate împreună un complex de 170 de încăperi.

Și anume: în zidirea din spre parc, dela înțrare la stânga, în 18 camere s'ar aranjă colecțiunile arhivei, bibliotecii, manuscrisurilor etc. «Asociațiunei», cu o sală mare, aranjată modern, pentru cetitori, precum și cu cabinete pentru savanții cari fac cercetări speciale. Ar mai fi încă, firește, dependențele necesare.

În etagiul I. și II. din spre parc al acestui corp de zidire cu 52 de încăperi s'ar aranjă sistematic, după secții, colecțiunile mereu crescânde ale muzeului central al Asociației.

În parter partea din spre Strada Șaguna, dela înțrarea principală la dreapta, ar fi biurourile Asociației (10 încăperi). La stânga, alte 8 încăperi pentru trebuințele diferitelor societăți culturale din loc (Reuniunea de muzică, de agricultură, de sport, de femei etc.)

Tot în parter în corpul de zidire dela mijloc, ar fi așezate tipografia, cromografia și alte ateliere necesare Asociației.

Etajul I. și II. partea din spre Strada Șaguna ar fi pentru locuințele funcționarilor Asociațiunei, iar partea din spre curte ar fi rezervată legătoriei de cărți, magaziiilor, redacțiilor, preparatoarelor, desinfectatoarelor etc. muzeului Asociației.

În subteranul de sub bibliotecă ar fi dubletele bibliotecii, iar în mansardă dubletele muzeului, având să fie trimise și unele și altele bibliotecilor și muzeelor românești care nu ar posedă încă asemenea exemplare.

În sfârșit scara de onoare ar fi împodobită cu busturile și tablourile bărbaților mari ai neamului nostru.

Iată câteva serii de probleme din cele mai importante.

Crezând că va putea realiza toate acestea, «Asociațiunea» a cerut guvernului să-i încuviințeze aranjarea unei loterii de clase.

Loteria a și încuviințat-o ministeriul de finanțe sub Nr. 35211/1920 în înțelegere cu cel de interne.

Asociația a și contractat tipărirea loturilor, care în curând se vor pune în vânzare.

Vor fi 4 (patru) trageri, la cari se vor sorta câștiguri în suma de

6.000,000 (șase milioane) lei.

Câștigurile principale vor fi de câte 100.000 (una sută de mii) lei; alte 200.000 (două sute de mii) de câștiguri dela 100 de mii lei în jos. Câștigurile de 20 (douăzeci) lei vor fi în cărți și tablouri istorice românești executate artistic.

Costul unui lot e 20 (douăzeci) lei și se vor putea cumpăra dela biurul central al Asociației, Sibiiu, Str. Șaguna 6, precum și dela băncile asociate în »Solidaritatea«.

Flacate mari și mici vor aviză la timpul sau marele public despre locul de cumpărare al loturilor.

Cu loturile Asociației vor umblă și agenți voiajori, înzestrați cu legitimațiile necesare.

Loturile sunt împărțite în serii alfabetice de câte 50.000.

Persoanele, care doresc să li se reserve numeri și serii anumite, sunt rugate să-și comunice dorințele de urgență biuroului central al Asociației.

Tragerea întâiu, la care se vor sortă câştiguri în valoare 1,500.000 lei, adecă un milion, cincisute de mii lei, se va ţineă la 31 Decemvrie a. c.

Acestea am ţinut să le spunem pentru orientare cu privire la această însemnată loterie cu menire culturală.

Şi acum cine vrea să câştige şi să promoveze cu banii săi măreţele probleme culturale, amintite mai înainte, să grăbească la cumpărarea loturilor Asociaţiei!

* * *

Populare din Bihor.

Cine-o 'nceput horile,
Aibă ochi ca florile
Şi faţă ca zorile . . .
Că horile-s stâmpărare
La omul cu supărare . . .
Că şi eu când mă supăr,
Cu horile nă stâmpăr.

*

Trec zilele omului
Ca florile pomului.
Bătrâneţe, haine rele,
Tu mânânci zilele mele.
De te-aş prinde,
Cum te-aş vinde!
N'aş cătă -
De ce te-aş dà,
Numai să mă pot scăpà!

*

Nr. 723 — 1921.

Convocare.

Conform §-lui 2 din Statutele „Asociațiunii” și § 19 din „Regulamentul general al Secțiunilor științifice-literare” convocăm prin aceasta pe domnii membrii ai Secțiunilor, pe zilele de

14 și 15 Iulie n. a. c.

la ora 10 a. m., la

Ședința plenară

care se va ține în

sala de conferențe a „Muzeului
Asociațiunii”

Sibiu, Strada Șaguna Nr. 6

cu următoarea

Ordine de zi:

1. Deschiderea ședinței plenare.
2. Raportul secretarului literar către ședința plenară.
3. Stabilirea ordinii de zi.
4. Ședințele singuraticelor secțiuni.
5. Eventuale propuneri.

Sibiu, în 1 Iunie 1921.

A. Bârseanu
președinte.

I. Georgescu
secretar literar.

Cronică.

CRONICĂ CULTURALĂ.

Un dar al Maj. Sale Regelui
 Dl președinte al Academiei Române, D. Onciul, a citit în ședința plenară a Academiei dela 25 Maiu curent, următoarea scrisoare primită dela M. S. Regele:

«Domnule Președinte!

«Intreaga țară sărbătorește anul acesta împlinirea a o sută de ani dela moartea lui Tudor Vladimirescu, care s'a ridicat în fruntea pandurilor olteni pentru apărarea poporului greu apăsât de o vitregă cârmuire seculară.

Mișcarea lui Tudor a fost o izbucnire a setei de dreptate a poporului român. Această trezire a puterii de viață ascunse în sufletul obidit al Românului s'a îndeplinit în chip elementar și fără înriuriri străine. Păharul suferințelor se umpluse și Tudor a fost omul, care a scos strigătu! de alarmă pornind la fapta mântuitoare. Cu Tudor începe o epocă nouă a redeșteptării naționale, epoca «românismului.»

In era cea nouă, însuflețită de năzuințele lui Tudor și ale poporului românesc, s'a îndeplinit renașterea culturalei românești și a economiei naționale, unirea celor două Principate, întemeierea Dinastiei, războiul de independență și, în sfârșit, războiul pentru unirea întregului neam românesc. Dreptatea sătenilor, cari și-au făcut dovada vredniciei, atât prin muncă răbdătoare, cât și prin vitejia neînfrântă, s'a consfințit în legile de împroprietărire și votul obștesc.

Putem dar privi cu încredere în viitor, fiind siguri că munca și cultura românească vor luă un puternic

avânt și că sămânța pusă de Tudor a prins bine și va da roade și mai imbelșugate.

Ca un semn demn de cinstire din parte-Mi a acestui erou național, care și-a dat viața pentru neamul său, dăruiesc Academiei Române suma de zece mii lei spre a servi ca premiu pentru cea mai bună lucrare asupra vieții și faptelor lui Tudor, precum și asupra stării culturale și sociale din timpul său.

Primiți vă rog, Domnule Președinte, încredințarea dragostei Mele.

Ferdinand.

Centenarul nașterii lui I. C. Brătianu. Împlinindu-se în Maiu a. c. 100 ani dela nașterea marelui bărbat de Stat, întreaga țară l-a serbatorit după vrednicie, ca pe unul din întemeietorii României de ieri și pregătitorii celei de astăzi. La Florica, unde e cavoul familiar, s'a oficiat un parastas și pretutindeni în țară s'au dat festivale și serbări impunătoare în amintirea lui. »Cartea Românească« i-a închinat o broșură anonimă, iar ziarele și revistele sumedenie de articole. Și în Sibiu s'a aranjat un festival cu următorul program:

1. Cuvânt de deschidere rostit de dl Andrei Bârseanu, președintele „Astrei“.

2. „Iată ziua triumfală“ de V. Humpel cântată de corul mixt al „Școlai normale Andrei Șaguna“ condus de dl prof. T. Popovici.

2. Discurs festiv asupra lui Ion C. Brătianu, rostit de dl prof. I. U. Soricu.

4. In memoriam... recitări de dl Nicolae Băilă.

5. T. Popovici: „Marșul legionarilor“ Ardealului, cântat de corul mixt al „Școalei normale Andrei Șaguna“.

Serbarea principală a fost însă la București înaintea monumentului său de lângă universitate unde au luat cuvântul pe rând toți reprezentanții mai de seamă ai națiunii. Guvernul, Academia Română, Corpurile legiuitoare, reprezentanții bisericilor, ai partidului liberal etc. Reținem din cuvântările mitropoliților noștri din Ardeal unele părți. I. P. S. S. Dr. *Vasile Suciu* mitropolitul de Alba Iulia și Făgăraș după ce arată partea lui I. C. Brătianu la întemeierea regatului zice:

Onorată Adunare! Sunt reprezentantul bisericii românești unite. Sunt reprezentantul acelei biserici, care totdeauna cu sfințenie a împlinit porunca Înțeleptului din Scriptură: Aduceți-vă aminte de mai marii voștri . . . și să le urmați credința“.

Aducându-ne aminte de mai marii noștri, de originea noastră latină, ne-am trezit la conștiința noastră națională; aducându-ne aminte de mai marii noștri am eliminat din biserică limba slavonă și grecească; aducându-ne aminte de mai marii noștri am desbrăcat și haina streină a scrisului nostru înlocuind literele slavone cu literele străbune.

Cendincioși acestor tradiții, de a ne aduce aminte de mai marii noștri, ne închinăm și măreței umbre a lui Ion C. Brătianu, unuia dintre cei mai de seamă întemeietori ai României de ieri și de astăzi.

Cunoscători, cum suntem, ai cerințelor inimii, care pretinde recunoștință, în proporție, cu mărimea binefacerilor primite, și dascăli ai bunelor moravuri, pentru cari nu sunt de ajuns simplele cuvinte, ci se reclamă pilde grăitoare,

depune-vom omagiile noastre de mulțumită și recunoștință nu numai memoriei lui Ion C. Brătianu, ci memoriei tuturor bărbaiților altruști, binemeritați pentru neam și țară, și ca pildă de urmat îi vom propune totdeauna, și mai ales atunci, cum e și acum, când e atâta lipsă de bunele lor exemple. Și așa deodată cu veșnica pomenire a lui Ion C. Brătianu, preamărim pe acela, cari în întărirea și înflorirea patriei îi urmează pilda „Aduceți-vă aminte de mai marii voștri. . . și să le urmați credința“.

Din Cuvântarea I. P. S. S. Mitropolitului Bălan reținem:

»Azi viu în numele Ardealului ca cu ocazia acestei frumoase și meritate sărbătoriri să depun omagiul recunoștinței noastre și să fac făgăduința sărbătorească că-i vom păzi credința și prin această credință vom contribui din toate puterile noastre și la consolidarea țării noastre unită, așa unită cum a văzut-o el în gândurile, în planurile, în visurile și în munca lui.

Ne vom cuminecă inimile din entuziasmul lui, ne vom întări simțămintele cu dragostea lui și nu vom uită nicodată principiile lui că muncă prin încredere în Dumnezeu și'n tine însuși, în forțele neamului, poate duce la biruința cauzei mari a neamului.

Și astfel ne vom strădui a păstra comparația prin aceleași virtuți prin care a fost făurită de el; Dumnezeu să binecuvinteze din neam în neam amintirea lui și să facă izvor de putere, de entuziasm nesecat pentru neamul pentru care inima lui a bătut în fiecare clipă.

Gloria numelui lui să rămâe din veac în veac.«

Mai e de notat că din inițiativa unor fruntași ai neamului a început să

se colecteze bani pentru »Fondul cultural Ion C. Brătianu« cu menirea de a răspândi cultura românească — sub toate formele — în sufletul românismului de pretudindeni. Sperăm că fiind vorba de un scop atât de mare și toți bunii Români, dar mai ales băncile vor grăbi cu ofrandele lor.

*

Darul de Paști al Romei. Fiind dus I. P. S. Sa mitropolitul de Alba-Iulia și Făgăraș, *Dr. Vasile Suciu*, vicepreședintele »Asociațiunei«, în postul Paștilor la Roma să viziteze mormintele sfinților apostoli Petru și Pavel, să raporteze Sfântului Părinte despre starea bisericii românești unite și să pregătească lucrurile pentru încheierea unui concordat între Sfântul Scaun al Romei și între statul nostru românesc, I. P. S. Sa s'a reîntors acasă, de serbătorile Paștilor, cu daruri, și vești bune dela Sfântul părinte Benedict XV, Papa dela Roma, mai ales pentru Românii uniți cu Roma.

Lămurit asupra stărilor dela noi, Sfântul Părinte asigură pe Românii uniți de părinteasca sa dragoste și le făgăduiește ajutor întru toate.

Ca un semn vădit al dragostei sale, Sfântul Părinte dăruiește I. P. S. Sale mitropolitului Suciu 150,000 de lire (aproape o jumătate de milion de lei) pentru orfelinatul din Blaj și o casă de călugărițe, dându-i puterea, ca pe toate surorile și maicele române unite (greco-catolice) din orice congregație ori mănăstire latină să le poată primi în casele ce se vor ridica în cuprinsul provinciei mitropolitane de Alba-Iulia și Făgăraș.

Alte două milioane de lire stau la îndemâna bisericii românești unite pentru a deschide la

Roma, cât mai curând, un colegiu român pentru clerici și misionari, așa cum au toate popoarele creștine mai de seamă: Francezii, Spaniolii, Belgienii, Americanii etc.

Nu puțină însemnătate are apoi și faptul că în orașele mai de seamă, cum este, bunăoară, Clujul și Sibiiul, vom putea ajunge ușor în stăpânirea unor biserici, de cari călugării latini se pot lipsi fără greutate, fiind, în schimb pentru noi de mare folos, nu numai fiindcă nu trebuie să zidim între împrejurările destul de grele de acum, ci și fiindcă le putem avea la pozițiile cele mai frumoase în orașele noastre, nu ca până acum la margine, prin mahalale și țigării

Aceasta-i solia de Paști a Romei. Ea e foarte mângâietoare, fiindcă nu prea suntem obișnuiți să fim tratați în felul acesta de streini. Ea umple de bucurie inimile tuturor Românilor, dar mai ales ale Uniților și le pune pe buze cuvintele: »Roma, Roma tot mai este!«

Aducând aceste vești bune foaia bisericească dela Blaj »Unirea« 30 Aprilie 1921 (a. XXXI No. 18) scrie: »Sfântul Părinte pare a simți căta bogăție este în ogorul sufletesc al neamului nostru, vlăstar răsărit din trunchiul Romei bătrâne, și de-aceea ne-ajută. Ne dă ajutoare pentru a ne ridică institute, ne sprijinește acțiunea pentru câștigarea de biserici, ne crește apostoli, și nu uită a învia în mijlocul nostru spiritul virginității sublime. Suflet cu adevărat de părinte! Preocupat numai de fericirea fiilor săi, nu caută la supărările, și chiar insultele nemeritate, ce i se fac din partea atâtor fii ai neamului nostru, nu privește nici la semnele uneori destul de slabe ale dragostei noastre recunoscătoare, ci sare în ajutor acolo unde simte că-i lipsa mai mare.«

Cărți românești.

M. Beza, *Din Anglia*. Însemnările unui literat. Viața Românească, Iași. Pețul 10 lei.

Însemnările sunt un gen literar prea puțin dezvoltat la noi Români. Ideia de a scrie aceste șiruri i-a sugerat-o autorului și regretatului său coleg, poetului P. Cerna, marele lor profesor, Titu Maiorescu, care le-a arătat un volum de însemnări ale sale despre oameni și întâmplări. Înainte de a pleca unul în Anglia și celalalt în Germania i-a sfătuit să facă și ei la fel. Aceasta e gena cărții de față

Ea e cu atât mai binevenită, deoarece ne aduce crâmpaie deosebit de interesante dintr'o lume prea puțin cunoscută la noi. În adevăr, afară de »Aspectele civilizației engleze« ale d-lui Botez, afară de notele de drum ale d-lor N. Iorga și Radu D. Rosetti celtorul român de astăzi abia mai are ceva la îndemână despre marele imperiu britanic. Imprejurarea aceasta singură asigură o valoare și o trecere deosebită cărții d-lui Beza.

Dar mai sunt și altele. Dl Beza e un bun observator și are darul de a ști înfățișa ceea-ce observă.

Ce frumos ne arată D-Sa Dumineca în Londra, când miile de coșuri și uzine încetează, aerul se curăță, bisericile se îndesesc de credincioși și parcurile vaste sunt invadate de lume, par'c'ai fi undeva la țară. O particularitate engleză a acestor parcuri, neobișnuită pe continent, e că pretutindeni se țin întruniri și cuvântări în aer liber. Dela socialiști, anarhiști și atheiști până la moralisții fără religie și religioșii apocaliptici pe toți îi vezi perândându-se cu steaguri și pupitre, din înălțimea cărora cearcă să facă propagandă. Nu lipsesc nici sufragetele.

Cu toate ciudățeniile lor, aceste întruniri nu sunt fără folos, observă autorul; sunt oratori cari lasă o atmosferă de gândiri în urma lor, fiindcă întreaga societate engleză e preocupată de gânduri și năzuințe serioase. În slujba propagandei de idei sunt puse, pe lângă oratorie, și alte arte: pictura, musica etc. Armoniu și vioarele nu lipsesc dela aceste întruniri.

La fel ne înfățișează diferitele caminuri ori personalități culturale și literare ale Angliei. Amintindu-ți, de pildă, în casa lui *Th. Carlyle* din Londra, pe care o descrie din câteva trăsături de condeiu, vorba lui adâncă din Sartor Resartus: «*Insuș faptul de a privi e o binecuvântare*», ai par'că întreaga senzație a vieții și intuiției superioare a acestui istoric-profet al Angliei. Tot așa arată în câteva rânduri succinte și condensate rolul filosofului John Stuart Mill în mișcarea feministă engleză și europeană, ori esența chestiunii Shakspeare arătând că după bănuielele mai nouă genialul autor al lui Hamlet nu e alt-cineva decât vestitul filosof Francisc Bacon, autorul lui «Promus» și «Novum Organum».

Câtă măreție biblică nu cuprinde și epitaful lui Byron care e cum nu se poate mai simplu: «Byron 1805» după expresia lui dorință: «Epitaf are să-mi fie numai numele; de nu mi-ar încunună el cu cinste țărâna, oh, nici o altă glorie nu-mi resplătească faptele.»

Aceeaș atmosferă de puritanism moral ne inspiră și «La casa lui Ruskin», a cărui deviză de viață pare a fi fost să observe, fără ca să fie observat; de ar fi putut fi invizibil, cu atât mai bine; iar concepția lui despre artă o adevărată evanghelie: «Toată

arta mare e proslăvire. Departe de a fi imorală, în puterea-i din urmă, arta nu-i decât morală: viața fără muncă e păcat și munca fără artă, brutali-tate.»

Nostim de tot e și următorul amănunt, însemnat de autor, despre filosoful David Hume la «Vechiul Edinburgh.» David Hume căzuse odată într'o băltoacă de lângă castel. Fiind în primejdie, a strigat pe o femeie, care tocmai trecea pe drum. Dânsa apropiindu-se: «Nu ești tu Hume ateistul? Și n'a fost chip să-i ajute, până- ce n'a rostit cu glas tare crezul și rugăciunea! Amănuntul acesta ne amintește de alt fapt cunoscut din viața filosofului german Artur Schopenhauer, care încă făcea pe ateul. Când însă a fost jintuit pe patul durerilor și suferințelor, când de multe-ori se încrâncenă carnea în spasmuri îngrozitoare, a izbucnit și de pe buzele lui rugăciunea: «Doamne, nu mă lăsa!» lucru de care s'a mirat foarte mult medicul, care îl îngrijă, știindu-l ateu. — O dovadă mai mult despre dreptatea suverană a zicalei străbune: «Si nescis orare, perge ad mare.»

Deosebit de interesante sunt și contribuțiile autorului despre «Londra în timp de războiu», unde se citează celebra apologie făcută de Lloyd George națiunilor mici, precum și cele despre «Poeții englezi de astăzi», dintre cari Shelley se impune prin originalitatea sa, iar Rupert Brooke prin caldul său patriotism, atât de frumos exprimat în sonetul său «Ostașul», o capodoperă de naționalism și de nobil umanitarism în acelaș timp.

Cam așa se înfățișează aceste însemnări din Anglia ale distinsului nostru literat Marcu Beza, care mai are și meritul de a fi jinit la București

un curs de literatură engleză pentru orientarea publicului român.

Dorim acestui volum tot succesul, pe care îl merită fără îndoială.

Ion Georgescu.

Al. Ciura, *Sub steag străin*, Schițe și povestiri din Ardeal. 1914—1916. Ediția II. București. Editura librăriei H. Steinberg, 1920. Prețul 7.50 lei.

E un fapt îmbucurător, că aceste schițe și povestiri ușoare, scrise în genul foiletonist, predilect autorului, apar deja în a doua edițiune. Prima edițiune am cetit-o noi Ardelenii, aici acasă, cu inimile palpitânde de emoțiile marilor evenimente răsboinice, din care ni se înfățișă un crâmpeiu sau altul. Dar acum mai prezentă oare lectura lor vr'un interes? Prezentă. E atâta duioșie, jale, mahnire în aceste schițe din viața luptătorilor români «sub steag străin», atâta foc nestins, atâtea speranțe care ne mai încălzesc și astăzi. De aceea am zis că volumul acesta prezentă mult interes, și astăzi, când nu ne mai umbrim sub steag străin, ci ne fălim, slavă Domnului, cu steagul nostru românesc.

Ce înduioșătoare e «despărțirea» ostașilor noștri de mamele, soțiile și copiii lor, când învagonați ca vitele, sunt duși să lupte sub steag străin și pentru interese streine, ba deadreptul vrăjmașe neamului lor. Nu-i mirare, că urareate se desprinde de pe toate buzele ardelențești este: «Să veniți cu bine!», nu «Să veniți biruitori!» și cu atât mai puțin urarea mamelor spartane: «Cu acesta ori pe acesta!» Ei n'au de ce să învingă. Biruința lor ar însemna eterna lor sclăvie. Acesta e blestemul steagului străin. De aici nota dominantă a duioșiei, a umanitarismului ideal, desbrăcat de ori-ce nuanță militaristă.

Mai este o notă care se desprinde din toate schițele și povestirile, notă care face volumul deosebit de simpatic: creștinismul. «Sub streagul străin» al dușmanilor, bietul Român și-a pus toată nădejdea în Dumnezeu, în cruce, în preoți, în biserică. De aceea îi vedem exprimându-și atât de des dorința adânc creștinească de a muri spovediți și cuminecați, de a se face liturghii, masluri, pomene și rugăciuni pentru odihna sufletelor lor. Sub acest raport deosebit de caracteristică este «Scrisoarea din urmă».

Sunt însă și bucăți, care nu prezintă interes literar deosebit, ci par simple fapte diverse de ziar. Astfel e «Două mii de sicrie mici», «Legendă» ș. a. Foarte discutabilă e și concepția din «La anticar» care crede pur și simplu că în fața eroismului modern se întunecă cu desăvârșire strălucirea vitejilor de altă dată, cari pot trece

foarte bine, unul câte unul la anticar. Nimic mai greșit. Un Napoleon I. n'a fost întrecut de nimeni în războiul mondial abia încheiat. Cât pământ n'a cucerit el, cu iuțeala fulgerului, înțovărașit de armele lui biruitoare, deși atunci nu existau mijloacele de comunicațiune ca în zilele noastre. Nici Iuliu Caesar ori Hanibal care a trecut cu elefanții săi Alpii nu știm cu cine ar putea fi comparați, ținând, bineînțeles seamă, totdeauna de împrejurările timpului. Le spunem toate acestea, fiindcă autorul, când e mai atent izbutește și în bucățile cu pretenții de reflexie mai înaltă, cum e «Primăvara», în care duelul dintre demonul distrugerii și geniul creației e cât se poate de nemerit și captivant, ba pare a fi un interesant simbol de credință. Recomandăm cetitorilor aceste schițe și povestiri și în ediția a II-a.

Vox.

Dela „Asociațiune“.

Asociațiunea și Familia Regală. Dl A. Bărsceanu, președintele Asociației raportează că în 11 Maiu a. c. a fost primit cu afabilitate deosebită în audiență de întreaga familie domnitoare. Cu această ocazie a predat D-Sa, în numele «Asociației», tinerei părechi princiere AA. LL. RR. Principelui moștenitor Carol și soției sale, Principesei Elena albumul pregătit anume, cu o adresă și vederi din Sibiiu și dela Asociațiunea noastră. În această audiență M. S. Regele a binevoit a se interesa în mod deosebit de instituția noastră.

Secția artistică a «Asociației» își are secretarul în persoana d-lui

artist dramatic *Nicolae Băilă*, angajat deocamdată pe timp de trei luni, pentru înjghebarea unei trupe teatrale de diletanți, care să dea reprezentații în centru și în diferitele despărțăminte ale Asociațiunei, după cum va fi nevoie.

Totodată se decide să se ia contact și cu *Societatea pentru fond de teatru român*, ca aceasta să ne acorde o subvenție oarecare în vederea propagandei nouă ce ne-am asumat, eventual chiar să se contopească cu vechea noastră Asociațiune.

În cadrele secției artistice apoi dl N. Bălia va deschide în 6 Iunie a. c. un curs de dicțiune și artă dramatică, deocamdată de trei luni, la care pot

luă parte membrii Asociației, membrii Reuniunii de meseriași și alte persoane cu dragoste pentru arta dramatică. Taxa pentru acest curs va fi de 10 (zece) lei lunar.

Prefectura județului Bihor din Oradea ne transpune procesul verbal al comisiei instituite cu ocazia adunării generale a Asociației ținută în numitul oraș, la 17 și 18 Octombrie 1920, cu scopul de a decernă premiile celor mai meritoase costume naționale din Bihor, reprezentate în conductul etnografic aranjat cu acele prilej.

Suma de 1000 lei pusă la dispoziție de Asociație s'a distribuit ca premii la 10 comune din județ în părți de câte 100 lei, iar cele 169 broșuri, dăruite asemenea de Asociație s'au împărțit în număr de câte 32 la cinci comune din județ. Primirea banilor și a cărților e confirmată de șefii plaselor.

Prefectura aduce mulțumiri și promite Asociației tot sprijinul și în viitor.

Despărțămintele și agenturile Asociației. Despărțăminte nouă în Bihor. S'a luat inițiativa pentru înființarea de opt (8) despărțăminte nouă în 8 plase ale județului Bihor, unde până acum nu aveam despărțăminte și anume: 1. Bărcăul cu 13 comune; 2. Cefa cu 19 comune; 3. Aleșdul cu 52 comune; 4. Mihaifalăul cu 13 comune; 5. Cristișul cu 17 comune; 6. Sălardul cu 29 comune; 7. Săcăihidul cu 18 comune și 8. Vașcăul cu 42 comune. — Și mai înainte s'au luat dispoziții să se înființeze despărțăminte nouă în plasele Beliu și Salonta mare. Mai departe s'a stăruit pentru reorganizarea despărțământului Ceica și Mărghita; după ce despărțămintele Oradea, Beiuș și Tinca se reorganiză

deja. În Aprilie a. c. s'au mai luat măsuri pentru înființarea unui despărțământ nou la Sanislău-Carciul-mare și pentru reorganizarea despărțământelor Gurghiu, Reghin, Mociu, Chioar, Măhaciu și Beclean. — Reorganizarea despărțământului Ceica, la recomandarea fostului director, dl Vasile Papp, preot în Topa de sus, s'a încredințat d-lui Dr. Ioan Sferle, primpretor în Ceica.

Dl A. C. Domșa, fost director al *despărțământului Blaj* al „Asociației” trimite procesul verbal al adunării cercuale a despărțământului, ținută în Blaj la 10 Aprilie a. c. Dl A. C. Domșa prezintă adunării raportul său asupra situației despărțământului din 1914. până acum. Despărțământul n'a putut desvoltă o activitate mai deosebită în timpul războiului. Averea despărțământului la 31 Dec. 1920 eră de 2782 lei și 55 bani, depuși la banca „Patria” din Blaj. S'a ales director al despărțământului dl Dr. Ioan Bălan, canonic metropolitan; asemenea s'a ales și un nou comitet cercual. Cu ocazia acestei adunări s'au înscris: 1 membru fondator; 3 membri pe viață și 5 membri activi. Ne mai fiind acum piedecile din trecut, sperăm că noul comitet se va pune pe lucru cu tot dinadinsul mai ales la sate, unde e atâta de muncit în privința culturală.

Dl Dr. Iosif Blaga, directorul *despărțământului Brașov* al Asociației transmite procesul verbal al primei ședințe ținute de noul comitet al despărțământului în ziua de 31 Martie 1921.

— În această ședință s'a constituit comitetul despărțământului. S'au ales apoi trei comisiuni: a) pentru Brașovul vechiu și Blumăna; b) pentru Brașovcetate; c) Brașov-Șchei, cari să stăruie pentru armonizarea activității diferitelor societăți culturale din Brașov cu

Asociațiunea. S'a decis apoi să se stăruie pentru înscrierea de cât mai mulți membrii, din a căror cotizații apoi despărțământul să-și poată creia fondul absolut necesar pentru o activitate culturală mai puternică. În sfârșit s'a ales o comisie de trei pentru organizarea conferințelor populare. E de notat că în baza statutelor existente nu se poate lăsa despărțământelor decât 50% din taxele membrilor activi și ajutători; despărțământelor mai lipsite însă li se poate acorda din când în când câte un ajutor pentru înlesnirea unei activități culturale mai spornice.

Di Simion Moldovan, protopop, director al despărțământului Diciosânmartin transpune procesul verbal al adunării cercuale de reorganizare, ținută în Diciosânmartin la 1 Aprilie a. c. Adunarea a fost convocată de fostul director al despărțământului, dl Dr. R. Boila, profesor universitar, care a făcut istoria acestui despărțământ, remarcând momentele mai însemnate ale activității sale din trecut. Retrăgându-se dela conducere e ales director de despărțământ provizor, dl S. Moldovan. Cu această ocazie s'au înscris: 5 membri pe viață și 23 membri activi și s'au ales și funcționarii despărțământului, cari au să ia în seamă pe lângă inventar, actele și averea despărțământului. D-lui Dr. R. Boila, i-s'a adus mulțumiri pentru activitatea ce a dezvoltat ca director de despărțământ în trecut.

Despărțământul Satu mare al „Asociațiunei“ trimite 50% din taxele dela membri, încassate abia de jumătate. S'au fost înscris: 4 membri fondatori à 400 lei=1600; 12 membrii pe viață à 200 lei=2400 lei; 62 membri activi à 10 lei=620 lei; în total 4620 lei. Di-

rectorul despărțământului observă că pricina întârzierii este faptul că și această sumă de 2000 lei, trimisă acum s'a încassat forte greu. — Di primpretore al plasci Turda trimite suma de 582 lei, încassată dela diferiți membri ai Asociațiunei și anume: dela comunele Cornești și Mischiu câte 200 lei, taxa de membru pe viață, apoi taxele dela 12 membri activi și 32 ajutători.

Directorul despărțământului Tg.-Murășului, dl S. Gocan, transmite procesul verbal al ședinței comitetului cercual, ținută în 25 Aprilie a. c., din care se vede că despărțământul a dezvoltat o activitate foarte frumoasă în primăvara a. c. ținându-se prelegeri instructive la sate, conferințe pentru meseriași și în general pentru întreaga populație dela marginea orașului Tg.-Murășului, mai departe adunând lucruri de preț pentru muzeul Asociației din acest oraș, hotărînd să se facă și săpături arheologice. Harnicului despărțământ, precum și devotatului său sprijinitor, d-lui *General Muntean*, i se aduc cele mai călduroase mulțumiri pentru puternicul avânt ce-l dau culturei românești în aceste părți. — *Directorul despărțământului Becleanu al Asociațiunei* trimite procesul verbal al adunării cercuale, ținută la 17 Aprilie a. c., din care rezultă: 1. că în anul 1914 s'a ținut un frumos ciclu de conferințe în diferite comune ale despărțământului; 2. că s'a ales nou director al despărțământului în persoana d-lui *Dr. Ioan Moldovan* în frunte cu un comitet de patru inși; 3. că s'au înscris: 1 membru fondator, 9 membrii pe viață, 29 membrii activi și 2 membrii ajutători.

D-l *Ioan Anca*, protopop în Baia-Sprie a trimis 840 lei dela 3 membri pe viață (3 biserici) și 24 membri activi-

Totodată avizează că în Baia-Sprie e o școală confesională gr.-cat. română, care acum nu se mai întrebuințează ca local de școală și că credincioșii din acea parohie au hotărât s'o dăruiescă Asociațiunei cu scopul ca să repara acest edificiu vechiu și să-l întrebuințeze de casă națională cu un cămin cultural pentru locuitorii din numitul orașel și din cele 14 sate care gravitează spre acest centru. — După desfacerea loturilor Asociației, nu e exclus să se dea un ajutor de bani mai însemnat și pentru întemeierea acestei case naționale din Baia-Sprie. — D-l Dr. Bucur Buzdugan, preot în Cuciulata scrie că a înființat o agentură a Asociației în comuna Lupșa și ne trimite procesul verbal de constituire al acestei agenturi împreună cu 12 lei în timbre, ca taxa dela 6 membri ajutători. — D-l Iacob Domșa, protopop în Zlatna scrie că sinodul protopopesc al Roșiei montane a hotărât, ca preoții din toate parohiile să îndemne pe parohieni să se înscrie de membri ai Asociațiunei, asemenea și comunele politice și bisericesti, rugând și biroul nostru central să se adreseze comuncilor în acest scop. — D-lui protopop se aduc călduroase mulțumiri pentru frumoasa inițiativă ce a luat.

Bibliotecile „Asociațiunei.” D-l Petru Cepleu, învățător la scoala primară de stat din Aușeu (plasa Aleșd) cere cărți pentru biblioteca școlai. I-se dau, dar D-Sa e rugat să înscrie și membri ai Asociației în numita comună și să înființeze o agentură a Asociației. — Comandantul batalionului 21 pioneri, Aiud

mulțumește „Asociațiunei” pentru biblioteca poporală trimisă pe seama bibliotecii soldaților dela acel batalion. — Liga Culturală, Secția Galați cere gratuit revista „Transilvania”. Se dă colecția pe 1920. — O cerere de a contribui cu cărți pentru înființarea unei biblioteci publice românești ne face și orașul atât de ospitalier Orade. „Asociația” va dăruia un număr de cărți mai mare. — Asemenea cere I. P. S. Sa episcopul Gherlei Iuliu Hossu pentru comunele din țara Oașului, prin care va trece în vizită canonică, un număr de 50 biblioteci populare. Bibliotecile s'au trimis I. P. S. Sale.

Daruri. Vechea, merituoaasă, solida noastră bancă «Albina», de numele căreia e legată în cea mai mare parte desvoltarea noastră economică și financiară în aceste părți, nu-și desminte glorioasele ei tradiții culturale. Și în anul acesta adunarea generală a băncei a binevoit să voteze 25.000 lei pentru scopurile culturale ale Asociației, iar 5000 lei pentru internatul de fete al Asociației, în total deci 30.000 lei.

Primească Onorata Direcțiune călduroasele noastre mulțumiri și la acest loc, iar băncile celelalte să ia exempludela harnica «Albina.» Vivant sequentes!

Un nou binefăcător al „Asociațiunei.” D-l Traian Oprea, protopop și director al despărțământului Vârșet al „Asociațiunei”, ne încunoștințează, că fericitul Andreiu Boborony, fost mare proprietar în Biserica albă și vechiu membru al „Asociațiunei” a lăsat prin testament 50.000 coroane ca fondațiune de binefacere, ce are să fie administrată de

Asociație. Textul pasagiului din testament referitor la această fundație, trimis ca extras din testament, este următorul:

„50.000, adică cincizeci mii coroane, ca fundație de binefacere pentru tinerii de naționalitate română, de naștere din comitatul Temes, Krassó-Szörény și Torontal, cari se destină pentru cariera comercială și de industrie și deci studiază vre-o școală comercială industrială. Stipendii (burse) au a se distribui numai după ce capitalul fundațional va ajunge la suma de 100 mii, adică una sută mii de coroane. Cu administrarea fundației încredințez „Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“ iar în cazul de încetare a acesteia pe Metropolia gr.-or. română. Pentru administrarea fundației se poate lua 10%₀

din venitul brut ca cheltuieli de administrațiune“.

După citirea scrisorii d-lui Tr. Oprea, de data Vârșeț 12/25 Aprilie 1921, și după ce se constată, că d-l avocat Dr. Gheaja din cancelaria d-lui Dr. O. Rusu a fost consultat în cauză, biroul a trimis d-lui Tr. Oprea în Vârșeț o procură și o scrisoare prin care îl autoriză să facă toți pașii de lipsă pentru validarea dispozițiilor din testament referitoare la această fundație pentru a o putea ridica și transmite prin banca „Albina“ casei noastre centrale.

Membrii decedați. La 11 Maiu a. c. a încetat din viață *Ioan Maior*, protopop român unit în Aiud și fost multă vreme harnic director de despărțământ al Asociației noastre. Odihnească în pace!

Conferințele și serbările „Asociațiunii“

ținute în luna Maiu în Sibiu și jur.

(Urmare din nr. 4 a. c.)

85. Vineri, 6 Maiu 1921 (la Sân-Georgiu), *Ioan Georgescu*: Pentru înțelegerea poemului Unirei, Spicuire din Istoria Românilor, în cadrele unei serbări populare cu recitări, cor, reprezentație teatrală etc., în Veștem.

86. Duminecă 8 Maiu 1921, *Nicolae Bălănescu*, fost deputat de Giurgiu: Jertfele și idealul nostru, în Sibiu.

87. Duminecă, 15 Maiu 1921, *Vasile Stoica*: Propaganda antiromânească a Ungurilor în străinătate, Sibiu.

88. Duminecă, 9/22 Maiu 1921, *Ioan Georgescu*: „Ziua de 10 Maiu“ în cadrele următorului festival pentru clevi dat la teatrul orașenesc.

a) „Marșul principelui Carol“, de

Vladuță, exec. de orchestra elevilor Școlii militare de Infanterie.

b) „Imnul regal“, cântat de corul Licului de fete, sub conducerea profesoarei Delia Olariu.

c) „Ziua de 10 Maiu“, conferință de dl Dr. I. Georgescu, secretarul literar al „Asociațiunii“.

d) „Imnul biruinței“, executat de corul mixt al Școlii sup. de comerț, condus de d-șoara A. Ionescu.

e) „Odă regelui Ferdinand“, de Mircea Rădulescu, declamată de elevul Coșoveanu dela Școala mil. Inf.

f) „Victoria“ de Schubert, „Imnul nopții“ de Rameau, „Marșul“ din opera „Faust“ de Gounod — cântate de corul

Școale milit. de Inf. sub conducerea d-lui I. Buică.

g) „Zece Maiu“, poezie de Gh. Coșbuc, declamată de elevul Virgil Didecescu dela Școala normală.

h) „Marioara“, dans național, executat de elevele Liceului de fete, sub conducerea prof. Elvira Popescu.

i) „Glasul Romei“, cor însoțit de orhestră, de elevii liceului „Gh. Lazăr“ sub conducerea prof. C. Boghină.

k) „Vals de salon“, de Krakauer, esec. de orchestra elevilor Școalei militare de Infanterie.

l) „Zori de ziuă“, tablou în versuri de I. U. Soricu, reprezentat de o grupă de diletanți.

m) „Marș“, de Schubert, esec. de orchestra elevilor Școalei mil. de Inf.

Eiindcă la noi nu se face deosebire nici chiar în presă, între reprezentații și-reprezențații, ținem să fixăm că sunt reprezentații date de artiști, reprezentații date de diletanți și reprezentații date de elevi. Cei dintâiu fac artă, ei joacă din meserie. Cei de al doilea fac artă mai puțină, de aceea sunt diletanți. Ei joacă din pasiune. Cei de al treilea fac artă și mai puțină, uneori se poate întâmpla să nu facă de loc. Ei joacă din datorie, joacă pentru să învețe.

În lumina acestor considerațiuni trebuie privite și micile încercări de a debută pe scenă ale elevilor dela școlile din loc în drama Ovidiu de Alecsandri la 10/23 Maiu a. c., nu cum a facut ziarul „Dacia Traiană“ în foiletonul numărului din 26 Maiu a. c Criticiile nechibzuite, cari nu păstrează cuvenita măsură, descurajează, dar nu îndreaptă și în urmare nu folosesc nimica.

Nu ne putem identifica deci cu aceste critice, ci, ca și partea cea mai

considerabilă a publicului asistent, apreciem mult prestațiunile diletanților și diletanțelor din drama Ovidiu. În deosebi remarcăm jocul lui Ovidiu (Negoescu, seminarist), care a fost bine în dificilul act din urmă, unde agonizează și moare; lulia (d-ra Lișa Jourca), care a fost în nota justă mai ales în scenele de revoltă; Corina (d-ra Damian, eleva școalei comerciale), atât de viu aplaudată de publicul asistent, îndemnaticul Ibis (Benția, seminarist); istețul Pinax (Falamaș, licean); asemenea Hilarius (Boiceanu, normalist) și Butuca (Zemora, inv. la șopala de aplicație) etc. etc. Iar pentru mișcarea culturală inițiată de dl N. Băilă prin trupe de diletanți nu avem cuvinte de ajuns de sprijin și încurajare. Ea e, cum scriă însaș „Dacia Traiană“ altădată, unul din cele mai eficace mijloace de propagandă culturală. De aceea trebuie apreciată, și de presă și de public, totdeauna după cuviință.

90. Vineri, 27 Maiu 1921, *Ioan D. Ștefănescu*: Originea și originalitatea artei românești (I.), Sibiu.

91. Sâmbătă 28 Maiu 1921, *Ioan D. Ștefănescu*: Originea și originalitatea artei românești (II) Sibiu.

92. Duminecă, 29 Maiu 1921, *Ioan D. Ștefănescu*: Originea și originalitatea artei românești (III) Sibiu.

93. Duminecă 29 Maiu 1921, *Andrei Bărșeanu*: 1. Cuvânt de deschidere. 2. „Iată ziua triumfală“ de H. Humpel cântată de corul mixt al „Școalei normale Andrei Șaguna“ condus de dl profesor T. Popovici. 3. *Discurs festiv asupra lui Ioan C. Brătianu*, rostit de de dl prof. I. U. Soricu. 4. În memoriam . . . recitări de dl Nicolae Băilă. 5. T. Popovici: „Marșul legionarilor“ Ardealului, cântat de corul mixt al „Școalei normale Andrei Șaguna.“